

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยโรงเรียนวิถีอีสาน : การบูรณาการภูมิปัญญาสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. วิถีอีสาน
 - 1.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.2 ฮีตสิบสอง
 - 1.3 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - 1.4 บุญสิกขา
2. หลักการทฤษฎีการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน
 - 2.1 ทฤษฎีโครงสร้าง และหน้าที่นิยม
 - 2.2 ทฤษฎีวิวัฒนาการ และบุคลิกภาพ
 - 2.3 ทฤษฎีจิตวิทยาศาสตร์ประยุกต์
 - 2.4 การบูรณาการทฤษฎีไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน
3. การจัดการเรียนการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
 - 3.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (2555-2559)
 - 3.2 แผนพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ระยะ 5 ปี (2555-2559)
 - 3.3 แนวทางการจัดการเรียนการสอน
4. บริบทโรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์
5. งานการวิจัยเกี่ยวข้อง

วิถีอีสาน

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2553 : 5) ได้สรุปความหมายของ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่า ความรู้ที่มีอยู่ทั่ว ๆ ไปในสังคมชุมชน และในตัวเอง เป็นความรู้ที่เกิดจาก

ประสบการณ์ในชีวิตของคนนั้น ๆ สิ่งที่เราเรียนรู้ผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิดวิเคราะห์ และลงมือปฏิบัติจนเกิดปัญญาใน แต่ละท้องถิ่นนั้น ๆ จนกระทั่งสิ่งที่เรารู้มาจากหลาย ๆ เรื่อง ได้ถูกประกอบกันขึ้นแล้วตกผลึกเป็นองค์ความรู้ ซึ่งจัดว่าเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่ช่วยในการเรียนรู้ เพื่อการแก้ปัญหา ช่วยการจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา จึงควรมีการสืบค้น รวบรวมศึกษา ถ่ายทอด พัฒนา และนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2533 : 55) ได้ให้ความหมายของ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ไว้ว่า เป็นพื้นเพ รากฐานความรู้ของชาวบ้าน หรือความรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้ และมีประสบการณ์สืบทอดกันมาทั้งทางตรง คือ ประสบการณ์ด้วยตนเอง และทางอ้อมซึ่งเรียนรู้จากผู้ใหญ่ หรือความรู้สะสมที่สืบทอดกันมากล่าวอีกนัยหนึ่งภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เอง และนำมาใช้แก้ปัญหาเป็นสติปัญญาเป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านทั้งในแง่ภูมิที่กว้าง และลึกที่ชาวบ้านสามารถคิดเองทำเองโดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น ได้เหมาะสมกับกาลสมัย

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2534 : 1-3) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น (Wisdom) นับเป็นความคิดทางสังคม (Social Thought) ที่สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งสังคมขนาดใหญ่พอควร และดำรงอยู่ได้ยาวนานขนาดหนึ่งย่อมจะต้องมีด้วยกันทุกสังคม สังคมไทย เป็นสังคมเก่าแก่ สังคมหนึ่งจึงปรากฏภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่นนี้อยู่เป็นจำนวนมาก ภูมิปัญญาเหล่านี้นอกจากจะแสดงความเป็นไทยเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งยังเป็นเครื่องชี้ระดับความเจริญของสังคมไทยเป็นมาในประวัติศาสตร์อีกด้วย โดยเฉพาะนับถึงช่วงที่วัฒนธรรมตะวันตกเริ่มไหลบ่าเข้าสู่ประเทศไทยอย่างหนักในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ๆ เมื่อพูดถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น (Wisdom) ก็จะมักหมายถึง สิ่งที่เป็นนามธรรมส่วนยอดส่วนปลายสูงสุดของสถาบันสังคม (Social Thought) ซึ่งเป็นส่วนประกอบ

มงคล ดำนธานินทร์ (2540 : 45 - 52) กล่าวว่า ภูมิปัญญาใด ๆ ไม่ว่าจะเกิดขึ้นในที่ใดแม้จะเป็นประโยชน์ต่อคนในพื้นที่นั้น ๆ และพื้นที่ใกล้เคียงอื่น ๆ หากจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนใหญ่ในยุคร่วมสมัยนี้ภูมิปัญญานั้นควรมีคุณสมบัติดังนี้

1. เป็นภูมิปัญญาที่ช่วยคนส่วนใหญ่บรรลุความพึงพอใจมีความรู้ และมีความสุข
 2. เป็นภูมิปัญญาที่ก่อให้เกิดสมดุลระหว่างมนุษย์สังคม และธรรมชาติ
- ส่วนปัจจัยที่จะช่วยให้ภูมิปัญญาร่วมสมัยนั้นยั่งยืน ได้แก่

2.1 ความสนใจที่จะร่วมกระบวนการพัฒนา กล่าวคือ หากภูมิปัญญาใด กำลังฉายแววให้เห็นประโยชน์ผู้ที่พัฒนาไม่สงวนสิทธิ์เฉพาะที่เกี่ยวข้อง เช่น นักวิชาการครู ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ควรแสดงทัศนะ และลงมือปฏิบัติร่วมกับคนในพื้นที่

2.2 การลดอำนาจจากภายนอกตัวอย่าง เช่น การพัฒนาแนวคิด และแนวปฏิบัติของชาวไทยภูเขาตอนสามหมื่น ซึ่งปัจจุบันเป็นพื้นที่ตัวอย่างด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ที่ผ่านกระบวนการพัฒนาแล้ว ซึ่งก่อนหน้านี้คนในพื้นที่ต้องเผชิญกับกฎหมายป่าสงวนแห่งชาติ ลักษณะการถือครองที่ดิน การถูกนายทุนบีบบังคับไปปลูกฝิ่น และกัญชา ฯลฯ ดังนั้นการเสริมสร้างพัฒนาการของภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงควรที่รัฐ และผู้ที่เกี่ยวข้อง จะพิจารณาอุปสรรคอันเกิดจากอำนาจภายนอกควบคู่ไปด้วย

2.3 การให้ความสำคัญกับชุมชนในรูปของการออกกฎหมายเพื่อแสดงสิทธิ และอำนาจชุมชนในการแสดงบทบาท โดยไม่ต้องกังวลกับกฎหมายบ้านเมือง ที่ครอบงำความคิด และอิสระในการพัฒนาพื้นที่ทรัพยากรท้องถิ่นตลอดถึงภูมิปัญญา

กลุ่มสถาบันราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (2546 : 2) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ความสามารถ ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรม สามารถใช้ในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์ ซึ่งเป็นเรื่องที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีต และเป็นเรื่องของการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อม คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านขบวนการทางจารีตประเพณี หากเกิดปัญหาทางด้านความไม่สมดุลกันขึ้น ส่งผลให้เกิดความไม่สงบสุข เกิดปัญหาในหมู่บ้าน และชุมชนภูมิปัญญา จึงเป็นผลึกขององค์ความรู้ที่มีกระบวนการสั่งสม สืบทอดกันมายาวนานที่มีหลากหลาย ไร้เอกภาพซึ่งความรู้อาจจะไม่ได้เป็นเอกภาพ (Unity) แต่ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นเอกลักษณ์ (Identity)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2547 : 10-11) ได้อธิบายไว้ว่า เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติบุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาไทยด้านต่าง ๆ ที่เป็นผู้สร้างเสริมทุนภูมิปัญญาชาติอย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่ยอมรับของสังคม และชุมชนได้มีการกำหนดขอบข่ายของปราชญ์ชาวบ้าน หรือครูภูมิปัญญาไทยไว้ 9 ด้านดังนี้

1. ด้านเกษตรกรรม ได้แก่ ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสานการแก้ปัญหาการเกษตรด้านการตลาดการแก้ปัญหาด้านการผลิต และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร

2. ด้านอุตสาหกรรม และหัตถกรรม ได้แก่ การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรม อันเป็นขบวนการที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่น สามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งสามารถผลิตและจำหน่ายผลผลิต ทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของ กลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม ฯลฯ

3. ด้านการแพทย์แผนไทย ได้แก่ ความสามารถในการจัดการป้องกัน และรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองทางด้านสุขภาพ และอนามัยได้ เช่น ยาจากสมุนไพร อันมีอยู่หลากหลายการนวดแผนโบราณการดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้าน

4. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทั้งการอนุรักษ์การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เช่น การบวชป่า การสืบชะตาแม่น้ำ การนำแนวปะการังเทียม การอนุรักษ์ป่าชายเลน การจัดการป่าต้นน้ำ และป่าชุมชน

5. ด้านกองทุน และธุรกิจชุมชน ได้แก่ ความสามารถในการด้านการสะสม และบริหารกองทุน และสวัสดิการชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตรา และโภคทรัพย์ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่ม เช่น การจัดการกองทุนของชุมชนในรูปของสหกรณ์ออมทรัพย์ รวมถึงความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการรักษาพยาบาลของชุมชน และการจัดระบบสวัสดิการบริการชุมชน

6. ด้านศิลปกรรม ได้แก่ ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม นาฏศิลป์ ดนตรี ทัศนศิลป์ กวีศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน และนันทนาการ

7. ด้านภาษา และวรรณกรรม ได้แก่ ความสามารถในการอนุรักษ์ และสร้างสรรค์ผลงาน ด้านภาษาวรรณกรรมท้องถิ่น และการจัดทำสารานุกรมภาษาถิ่น การปริวรรตหนังสือโบราณ การฟื้นฟูการเรียนการสอนภาษาถิ่นของท้องถิ่นต่าง ๆ

8. ด้านปรัชญาศาสนา และประเพณี ได้แก่ ความสามารถประยุกต์ และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ปรัชญาความเชื่อ และประเพณีที่มีคุณค่าให้เหมาะสมกับบริบททางเศรษฐกิจ และสังคม เช่น การถ่ายทอดวรรณกรรมคำสอน การบวชป่า การประยุกต์ประเพณีบุญประเพณีข้าว

9. ด้านโภชนาการ ได้แก่ ความสามารถในการเลือกสรรประดิษฐ์ และปรุงแต่งอาหาร และยาได้เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายในสภาวะการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนผลิตเป็นสินค้าและบริการส่งออกที่ได้รับความนิยมแพร่หลายรวมถึงการขยายคุณค่าเพิ่มของทรัพยากรด้วยภูมิปัญญา เป็นกระบวนการที่มาจากแรงคล้อยใจซึ่งเกิดจากความทุกข์ยาก การสั่งสมประสบการณ์ และการผสมผสานข้อมูล ในรูปของความคิดตัวอย่าง และวิธีการที่ใช้เวลายาวนานกว่าที่สังคมจะยอมรับ

สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ (2548 : 67) ได้ให้ความหมายของ “ภูมิปัญญา” ว่าเป็นการนำแนวคิด ความรู้ เทคนิค กระบวนการ การสะสมประสบการณ์ มาสร้างให้เกิดการเรียนรู้ และสรุปเป็นความคิดรวบยอดจนสามารถพัฒนาสร้างสรรค์สิ่งที่ดี และเป็นรูปธรรมที่เด่นชัด สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนสังคม และวัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญา สืบสมมาจากการปฏิบัติจริง และถ่ายทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน ภูมิปัญญาเหล่านี้ถูกค้นพบ ลองใช้ คัดแปลง และถ่ายทอดกันมาเป็นพันเป็นหมื่นปี จึงมีค่ายิ่งนัก

สมชาย วรรณ (2549 : 14 - 15) กล่าวถึงลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่า และแสดงถึงความเฉลียวฉลาดของบุคคล และสังคมซึ่งได้สั่งสม และปฏิบัติสืบต่อกันมาภูมิปัญญาที่ว่านี้จะทรัพยากรบุคคล หรือทรัพยากรความรู้ก็ได้ทั้งนี้ทรัพยากรบุคคลที่ถือว่าเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านพระภิกษุที่เป็นศูนย์รวมศรัทธาของชุมชน ศิลปินพื้นบ้านที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ผู้ทรงคุณวุฒิของหมู่บ้านที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน รวมทั้งองค์ความรู้ที่น่าสนใจที่ถือได้ว่าเป็นภูมิปัญญา ได้แก่ จารีตประเพณีภาษา วรรณกรรม และสถาปัตยกรรม เป็นต้น

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่า และแสดงถึงการสั่งสมสืบต่อกันมา ซึ่งเป็นการนำแนวคิดความรู้ เทคนิค กระบวนการ การสะสมประสบการณ์มาสร้างให้เกิดการเรียนรู้ และเป็นเรื่องของการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อม คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านขบวนการทางจารีตประเพณีหากเกิดปัญหาทางด้านความไม่สมดุลกันขึ้น ส่งผลให้เกิดความไม่สงบสุขเกิดปัญหาในหมู่บ้าน และชุมชน

2. อีตลีสอง

วัฒนธรรมประเพณีของภาคอีสานอีตลีสอง คำว่า “อีต” เป็นภาษาไทยอีสาน หมายถึง จารีตประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน ซึ่งอีตนี้จะต้องปฏิบัติเหมือนกัน ตั้งแต่ประชาชนธรรมดา จนถึงเจ้าฟ้าพระมหากษัตริย์ เมื่อถึงคราววาระ และเดือนที่จะต้อง

ประกอบพิธีกรรมตามฮีต แต่ละแห่ง แต่ละชุมชน จะต้องปฏิบัติเหมือนกันซึ่งมีทั้งหมด 12 ฮีตด้วยกันส่วนคำว่า “คลอง” ซึ่งชาวอีสานจะออกเป็น “คอง” จะเป็นเหมือนบทบังคับให้ทุกคนต้องปฏิบัติตาม ไม่ว่าจะ เป็นบุคคลระดับใด คลองจะมีความเข้มงวดมากกว่า “ฮีต” เพราะคลองเปรียบเหมือนกฎหมายที่ทุกคนต้องปฏิบัติตาม หากไม่ปฏิบัติ และละเว้นก็就会被ส่งกรมลงโทษตามฐานะแห่งความผิดนั้น ๆ ด้วยเหตุนี้ ชาวอีสานจึงมีความเป็นอยู่ที่สงบเรียบร้อยมาโดยตลอด เพราะต่างยึดมั่นในฮีตสิบสองคองสิบสี่นั่นเอง

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ฮีต และคลอง เปรียบเหมือนธรรมเนียมบุญชีวิตของชาวอีสานที่นำมาซึ่งความสุขสงบร่มเย็นตราบเท่าจนปัจจุบัน แต่สังคมอีสานหลายแห่งที่วิ่งตามโลกวัตถุหันหลังให้ฮีตเก่าคลองเดิม เห็นความคั่งงอของวัฒนธรรมต่างชาติ และรับมาอย่างง่ายดายโดยไม่พิจารณา จึงทำให้สังคมส่วนนั้นมีความวุ่นวายระส่ำระสาย เป็นครอบครัวมีปัญหาแตกแยก ถูกไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ คนแก่ไม่เป็นแบบอย่างที่ดี พระ ครู ข้าราชการ ผู้นำระดับต่าง ๆ จ้องแต่จะเอารัดเอาเปรียบกันคิดต่าง ๆ มิให้เห็น ไม่เว้นแต่ละวันส่วนหนึ่งเกิดจากคนห่างเหินฮีตเก่าคลองเดิม ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ฮีตสิบสอง ผู้นำนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โดยผ่านกระบวนการบูรณาการ “ครูพาทำ” ย่อมจะนำมาซึ่งคุณภาพชีวิตของความเป็นคนเต็มคนอย่างยั่งยืน จึงได้กำหนดฮีตสิบสองไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

2.1 เดือนอ้ายบุญเข้ากรรม

ความสำคัญ และความหมายบุญเข้ากรรม คือ บุญที่ทำขึ้นในเดือนอ้าย (เดือนเจียง) ซึ่งเป็นเดือนแรกของปีที่ชาวอีสานจะต้องประกอบพิธีบุญกันจนเป็นประเพณี ซึ่งอาจจะเป็นข้างขึ้น หรือข้างแรมก็ได้ พิธีบุญนี้จะเกี่ยวกับพระ โดยตรง ซึ่งความจริงน่าจะเป็นเรื่องของสงฆ์โดยเฉพาะ แต่มีความเชื่อกันว่าเมื่อทำบุญกับพระที่ทำพิธีนี้ จะทำให้ได้อานิสงส์มากญาติโยมจึงคิดวันทำบุญเข้ากรรมขึ้น บุญเข้ากรรมที่บอกว่าเป็นบุญสำหรับพระโดยตรงนั้น เพราะเป็นกิจกรรมที่ต้องการทำให้พระที่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส (อาบัติหนักรองจากปาราชิก) ซึ่งถือว่าเป็นครูบาติประเพณีหนึ่ง ภิกษุเมื่อต้องอาบัตินี้แล้วจะต้องทำพิธีที่ เรียกว่า วุฏฐานพิธี หรือพิธีเข้ากรรม ตามที่ชาวพุทธทั่วไปรู้จักกัน วุฏฐานพิธี แปลว่า ระเบียบอันเป็นเครื่องออกจากอาบัติ ซึ่งมีพิธีปริวาสมานัตต์ปฏิกัสสนา และอัphan อันเป็นขั้นตอน และพิธีกรรมเกี่ยวกับการอยู่กรรมของพระ การเข้ากรรมจัดทำโดยพระสงฆ์เข้าไปอยู่ในเขต หรือที่จำกัด เพื่อทรมานร่างกายให้หายจากกรรม หรือพ้นจากอาบัติที่ได้กระทำ และเป็นการชำระจิตใจให้หายจากมัวหมองด้วยบางแห่ง ถือกันว่าเมื่อบวชแล้วจะแทนคุณมารดาได้ก็จะต้องอยู่กรรมเพราะมารดา

ท่านเคยอยู่กรรมมาแล้ว ซึ่งชาวอีสานเวลาคอดลูกใหม่จะต้องนอนผิงไฟอบ และคั้นน้ำร้อน
 อยู่กินอย่างกะลำ (ห้ามกินของแสลง) เป็นการทรมานร่างกายอย่างหนึ่ง เรียกว่า การอยู่กรรม
 มูลเหตุ และความเป็นมาที่พระภิกษุจะมีการเข้ากรรมมีเรื่องเล่าว่าครั้งหนึ่ง มี
 พระภิกษุรูปหนึ่ง ล่องเรือไปตามแม่น้ำคงคาได้เอามือไปจับใบตะไคร่น้ำขาด เข้าใจว่าเป็นอาบัติ
 เพียงเล็กน้อยจึงมิได้แสดงอาบัติต่อมาแม้ว่าพระภิกษุรูปนั้นจะปฏิบัติธรรมอยู่ในป่าเป็น
 เวลานาน ก็ยังคงนึกอยู่เสมอว่าตนต้องอาบัตียากจะใคร่แสดงอาบัติ แต่ไม่มีพระภิกษุรับแสดง
 ครั้นเมื่อพระภิกษุรูปที่กล่าวมรณะแล้ว จึงไปเกิดเป็นนาค ชื่อเอเรถปัต จากเหตุเพียงอาบัติ
 เล็กน้อยเพียงเป็นอาบัติเบายังกรรมคิดตัวขนาดนี้ ถ้าเป็นอาบัตินหนักก็คงจะบาปมากกว่านี้
 ดังนั้น จึงจัดให้มีการอยู่ปริวาสกรรมเพื่อให้พ้นจากอาบัติชาวอีสานโบราณเชื่อกันว่าพระภิกษุ
 หากได้อยู่กรรมแล้ว ย่อมจะออกจากอาบัติได้ และทำให้บรรลุมรรคผลดังปรารถนาถึงเดือนอ้าย
 จึงกำหนดให้เป็นเดือนเข้ากรรมเพื่อให้พระสงฆ์ออกจากอาบัตินดังกล่าว

ขั้นตอนดำเนินการ สถานที่สำหรับเข้ากรรมนั้นจะต้องเป็นสถานที่เงียบ ไม่
 พลุกพล่าน อาจเป็นบริเวณวัดตอนใดตอนหนึ่งก็ได้ มีกุฏิ หรือกระท่อมชั่วคราวเป็นหลัง ๆ
 สำหรับพระภิกษุอยู่อาศัยระหว่างเข้ากรรมตามลำพังผู้เดียว จำนวนพระสงฆ์เข้ากรรมคราวหนึ่ง
 ๆ มีจำนวนเท่าใดก็ได้ ก่อนจะเข้ากรรมพระภิกษุรูปใดต้องอาบัติแล้วต้องบอกพระภิกษุสงฆ์สี่
 รูปให้รับทราบไว้ได้เวลาแล้วจึงเข้ากรรมพิธีกรรมในหนังสือวินัยมุข กล่าวว่พระสงฆ์ผู้เข้า
 กรรมต้องประพฤติมานัตต์ แปลว่า “นั้บราตรี” ครบหกราตรีแล้วสงฆ์จึงจะสวดระงับอาบัติ
 เรียกว่า “อัทธาน” แปลว่า “เรียกเข้าห่ม” แต่พระต้องอาบัติแล้วปกปิดไว้ล่วงหน้าวันเท่าใด
 ต้องอยู่ปริวาสซึ่งแปลว่า “อยู่ให้ให้ครบวันเท่านั้น” ก่อนจึงควรประพฤติมานัตต์ได้ต่อไป ถ้าใน
 ระหว่างอยู่ปริวาสต้องครุกาบัตินอีก จะต้องกลับอยู่ปริวาส หรือประพฤติมานัตต์ใหม่เรียกว่า
 “ปฏิกัสนา” แปลว่า กิริยาชักเข้าหาอาบัตินเดิมสำหรับประเพณีนิยมกันในภาคอีสานเกี่ยวกับการ
 การเข้ากรรมนี้ปกตอยู่แก่ราตรี คือ ตอนสามราตรีแรก เรียกว่า “อยู่ปริวาส” เมื่อจะเข้าปริวาสให้
 กล่าวคำสมาทานต่อสงฆ์ โดยกราบพระภิกษุผู้แก่พรรษากว่า ซึ่งสามารถสวดให้ปริวาสได้รูป
 หนึ่งว่า “ปริวาสังสมาธิยามิ หรือวัตตังสมาธิยามิ” 3 หนก็ได้ และถ้าไม่อาจอยู่ปริวาสต่อไปได้
 จะเก็บปริวาสก็กล่าวว่ “ปริวาสังนิกชิปามิ หรือวัตตังนิกชิปามิ” 3 หน ต่อหน้าพระภิกษุรูปใด
 รูปหนึ่ง และตอนหกราตรีต่อมา เรียกว่า “อยู่มานัตต์” ซึ่งมีคาถาสวดเพื่อเข้ามานัตต์ต่อหน้าสงฆ์
 โดยกราบพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่งผู้แก่พรรษาซึ่งสามารถสวดให้มานัตต์ได้โดยกล่าวขอสมาทาน
 มานัตต์ก่อน แล้วจึงสมาทานวัตตังดังนี้ “มานัตตังสมาธิยามิวัตตังสมาธิยามิ” 3 หนแล้ว
 ประพฤติให้ครบหกราตรี แต่ถ้ามีเหตุอันจำเป็นต้องพักเก็บ มานัตต์จะกล่าวคำเก็บมานัตต์ต่อหน้า

พระภิกษุผู้แก่พรรษา โดยว่าวัดต่อก่อนจึงว่าเก็บมานัตต์ ดังนี้ “วัดตังนิกขิปามีมานัตต์ตังนิกขิปามี” 3 หน ถ้าต้องการเข้ามานัตต์ต่ออีกก็ขอสมათานมานัตต์ดังกล่าวแล้ว เมื่อเข้ากรรมครบกำหนด คือ อยู่มานัตต์ครบหกตราตรีแล้วจึงอัพทาน คือ ออกจากกรรม ได้แก่ การออกจากอาบัติ สังฆาติเสส หรืออาบัติหนักขนาดกลาง (ครุกาบัตติ) ระหว่างเข้ากรรมการสารภาพความผิดต้องมี พระสงฆ์ 4 รูปเป็นผู้รับรู้ส่วนการออกจากกรรมต้องมีพระสงฆ์ 30 รูปให้อัพทานในจำนวนนี้จะ นับพระภิกษุผู้กำลังประพตวิภูฐาน วิธีเข้าด้วยไม่ได้การรับพระภิกษุผู้ต้องอาบัติหนัก และได้ ถูกทำโทษ คือ อยู่ปริวาส หรือมานัตต์แล้วให้กลับเป็นผู้บริสุทธิ์ โดยพระสงฆ์สวดระงับอาบัตินี้ เรียกว่า “สวดอัพทาน” ภิกษุที่ออกจากกรรมแล้วถือว่าเป็นผู้หมดมลทิน เป็นผู้บริสุทธิ์ผุดผ่อง สำหรับชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับพิธีบุญเข้ากรรม จะต้องเป็นผู้ให้ความอุปถัมภ์ด้วยอุบายจัญ แต่ พระภิกษุสงฆ์ตลอดเวลาที่เข้ากรรม และในวันที่พระภิกษุออกจากกรรมจะต้องมีการทำบุญให้ ทาน เช่น มีการตักบาตรถวายภัตตาหาร และฟังเทศน์ เป็นต้น คฤหัสถ์ผู้ใดได้ทำบุญแด่ พระภิกษุสงฆ์ในบุญเข้ากรรมถือว่าได้กุศล หรืออานิสงส์แรงมากบุญเข้ากรรมในปัจจุบันมักจะ มีจัดทำเฉพาะบางตำบลหมู่บ้านที่ชาวบ้านยึดมั่นในประเพณีดั้งเดิมจริง ๆ เท่านั้น

2.2 เดือนยี่บุญคุณลาน

บุญคุณลาน เป็นการทำบุญขวัญข้าวที่นวดเสร็จ และกองไว้แล้วในลานข้าว กำหนดทำในเดือนยี่จะเป็นข้างขึ้น หรือข้างแรมก็ได้มูลเหตุที่จะมีการทำบุญชนิดนี้นั้นเนื่องจาก ผู้ใดทำนาได้ข้าวมาก ๆ ก่อนหอบ หรือขนข้าวมาใส่ยุ้งฉางก็อยากจะทำบุญกุศลเพื่อเป็นสิริมงคลให้เพิ่มความมั่งมีศรีสุขแก่ตน และครอบครัวสืบไป ก่อนทำบุญคุณลานมีประเพณีของ ชาวอีสานบางแห่งบางอย่าง เรียกว่า ไปเอาหัวเอาฟืน โดยชาวบ้านกำหนดเอาวันใดวันหนึ่งใน เดือนยี่ ภายหลังเก็บเกี่ยวข้าวนาเสร็จแล้วพากันไปเอาหัว เอาฟืน มาเตรียมไว้สำหรับก่อไฟหุง คัมอาหารบ้างใช้สำหรับก่อไฟผิงหนาวบ้างสำหรับให้สาว ๆ ก่อไฟปั้นฝ้ายตามลานบ้านบ้าง (คำว่าหัว หมายถึง ไม้ไผ่ที่ตายแล้วเอามาใช้เป็นฟืน หมายถึง ไม้แห้งที่มีแก่นแข็งทุกชนิดเพื่อ ใช้ทำฟืนก่อไฟโดยทั่วไป)

มูลเหตุดั้งเดิมที่จะมีการทำบุญคุณลานมีเรื่องเล่าว่าครั้งพุทธศาสนาของ พระกัสสะปะ มีชายสองคนพี่น้องทำนาในที่เดียวกัน พอข้าวออกรวงเป็นน้ำมัน น้องชายได้ ชวนพี่ชายทำข้าวมธุปายาสถวายพระสงฆ์ แต่พี่ชายไม่เห็นชอบด้วยทั้งสองพี่น้องจึงแบ่งนากัน คนละส่วน เมื่อน้องชายได้เป็นเจ้าของที่นาที่แบ่งกันแล้วจึง ได้ถวายทานแด่พระสงฆ์ตามความ พอใจ โดยทำบุญเป็นระยะถึงเก้าครั้งนับ แต่เวลาข้าวเป็นน้ำมันก็ทำข้าวมธุปายาสถวายครั้งหนึ่ง เวลาข้าวพอมาก็ทำข้าวเม่าถวายครั้งหนึ่งเวลาจะลงมือเกี่ยวก็ถวายทานครั้งหนึ่งเวลามัดข้าว

ทำเป็นพอนก็ถวายทานครั้งหนึ่งเวลาชนข้าวเข้าลานก็ถวายทานครั้งหนึ่ง และเวลาเก็บข้าวใส่ยุ้ง ฉางเสร็จก็ทำบุญอีกครั้งหนึ่ง และตั้งปณิธานปรารถนาให้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ในอนาคตพอ ถึงพุทธศาสนาของพระสมณโคดมถึงได้เกิดเป็น โภคทัตถุญะ ได้ออกบวช และสำเร็จพระ อรหันต์เป็นปฐมสาวก ได้ชื่อว่า อัญญา โภคทัตถุญะ ส่วนพี่ชายได้ทำบุญเพียงครั้งเดียวเฉพาะ ตอนทำนาเสร็จแล้วเมื่อถึงศาสนาพระสมณโคดม ได้เกิดเป็นสุภัททปริพาชก ได้สำเร็จ อณาคามีผลเป็นพระอริยบุคคลองค์สุดท้ายในพระพุทธศาสนาเนื่องจากอานิสงส์จากให้ข้าวเป็น ทานน้อยกว่าน้องชายชาวอีสานเมื่อทราบอานิสงส์จากการทำบุญดังกล่าวจึงได้นิยมทำบุญถูลาน ต่อ ๆ กันมา

วิธีดำเนินการเมื่อกำหนดวันทำบุญได้แล้วก็บอกญาติพี่น้องให้มาร่วมทำบุญ ตอนเย็นโดยนิมนต์พระสงฆ์อย่างน้อย 5 รูป และอย่างมากไม่เกิน 9 รูปมาเจริญพระพุทธมนต์ที่ ลานข้าวจัดที่บูชาพระรัตนตรัยเอาด้ายสายสิญจน์พันรอบฐานพระพุทธรูป และภาชนะใส่น้ำ พระพุทธมนต์ซึ่งด้ายสายสิญจน์ผ่านพระสงฆ์ให้ท่านจับขณะสวดพระพุทธมนต์แล้วจึงต่อไป รอบ ๆ ลาน และกองข้าวเมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์เสร็จก็มีเทศนาถลง 1 กัณฑ์ หรือจะ จัดให้มีเทศน์ตอนเช้าภายหลังถวายภัตตาหารก็ได้กลางคืนอาจมีมหรสพคบขัน เช่น หมอลำ กลอนหมอลำหมู่ และอื่น ๆ หรือแล้ว แต่จะจัดหามาครบครันได้ตอนเช้ามีถวายอาหาร บิณฑบาตภายหลังพระฉันภัตตาหารเสร็จหากยังมีได้เทศนาในตอนกลางคืนก็นิมนต์พระเทศน์ ตอนนี้เสร็จแล้วพระสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธมนต์แก่ผู้มาร่วมงาน และเจ้าของน่าน้ำพระพุทธมนต์ไปรดตามกองข้าว และท้องนาเพราะเชื่อว่าปีต่อไปข้าวกล้าในนาจะงอกงามดี ปราศจากศัตรูใด ๆ มาทำอันตราย และกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลไปให้ญาติผู้ล่วงลับไปตลอด เทพดาทั้งหลายเมื่อได้ส่วนกุศลแล้วจะได้วยชัยให้พรให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลข้าวในนาจะ ได้เจริญงอกงามนอกนี้จะมีพิธีสู่ขวัญลาน และเลี้ยงอาหารแขกผู้มาร่วมงานด้วยเมื่อเสร็จพิธี แล้วจึงขนข้าวใส่ยุ้ง

2.3 เดือนสามบุญข้าวจี

บุญข้าวจินิยมทำในราวกลาง หรือปลายเดือนสาม คือ ภายหลังการทำบุญวัน มาฆบูชาข้าวจี คือ ข้าวเหนียวหนึ่งให้สุกแล้วนำมาปั้นเป็นก้อนโตประมาณเท่าไข่เป็ดขนาดใหญ่ หรือผลมะตูมขนาดกลางทาเกลือเคล้าให้ทั่ว และนวดให้เหนียวแล้วเสียบไม้ย่างไฟถ้าไม่เสียบ ไม้จะย่างบนเหล็ก หรือบนไม้ไผ่ผ่าซีกสานจัดกันเป็นตะแกรงห่าง ๆ ก็ได้โดยย่างบนกองไฟที่เป็นถ่านพลิกไปพลิกมาจนเกรียม โดยรอบจึงเอาออกมาทาด้วยไข่ซึ่งตีให้ไข่ขาวไข่แดงเข้า กันดีแล้วทาจนทั่วปั้นข้าวจีอย่างไฟให้สุกอีกครั้งหนึ่งบางแห่งเมื่อเอาข้าวอย่างไฟเสร็จแล้ว

ถอดเอาไม่ออกเอาน้ำอ้อยปึกใส่เป็นไส้ข้างในด้วยน้ำอ้อยอาจเอาขี้ไส้ข้างในก่อนอย่างไฟก็ได้ แต่บางแห่งไม่นิยมใส่น้ำอ้อย

มูลเหตุที่ทำบุญข้าวจีในเดือนสามคงจะเนื่องจากเป็นเวลาที่ชาวนาหมดภาระในการทำงานชาวนาได้ข้าวขึ้นยุ้งใหม่จึงอยาก่วมกันทำบุญข้าวจีถวายพระสงฆ์ส่วนมูลเหตุดั้งเดิมที่จะมีการทำบุญข้าวจีมีเรื่องเล่าว่า ในกาลครั้งหนึ่งนางปุลณทาสี ได้ทำขนมแป้งจีถวายแด่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระอานนท์เถระครั้งถวายแล้วนางคิดว่าพระองค์คงไม่เสวย และอาจเอาทิ้งให้สุนัข หรือกากินเพราะอาหารที่นางถวายไม่ประณีตน่ารับประทานเมื่อพระพุทธเจ้าทรงทราบภาวะนิตของนางปุลณทาสี จึงรับสั่งให้พระอานนท์ปูเสื่ออาสนะแล้วทรงประทับนั่งฉัน ณ ที่นางถวายนั่น เป็นผลให้นางเกิดปีติยินดีเป็นอย่างยิ่ง และเมื่อนางได้ฟังพระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงก็บรรลุนิสาขิตด้วยอานิสงส์ที่ถวายขนมแป้งจี ชาวอีสานทราบอานิสงส์ของการทานดังกล่าวจึงพากันทำข้าวจีถวายทาน แต่พระสงฆ์สืบต่อมา

2.4 เดือนสี่บุญผะเหวด หรือบุญมหาชาติ

บุญผะเหวด หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าบุญมหาชาติมีการทำกันเดือนใดเดือนหนึ่งในระหว่างออกพรรษาจะเป็นข้างขึ้น หรือข้างแรมก็ได้แล้ว แต่สะดวก แต่ส่วนมากนิยมทำกันในเดือนสี่คั้งมีคำพังเพยว่า “เดือนสามค้อยเจ้าหัวคอยปั้นข้าวจีเดือนสี่ ค้อยจวน้อยเทศน์มะที” (คำว่าเจ้าหัว หมายถึง พระภิกษุจิว หมายถึง สามเณรมะที หมายถึง มัทธิ) บางแห่งทำในเดือนหก หรือเดือนเจ็ดก็มี และหากทำในเดือนหก หรือเดือนเจ็ดมักจะทำบุญบั้งไฟรวมด้วยกันก่อนจัดงานทางบ้าน และวัดจะมีการปรึกษาหารือตกลงกันให้เรียบร้อยก่อนทางชาวบ้านจะจัดอาหารการกิน เช่น ขนมข้าวต้ม และอาหารคาวต่าง ๆ สำหรับถวายพระภิกษุสามเณร และเลี้ยงแขกเลี้ยงคนที่มาร่วมงาน และจัดหาปัจจัยไทยทานสำหรับใส่กัณฑ์เทศน์เพื่อถวายพระภิกษุสามเณรส่วนทางวัดก็แบ่งหนังสือออกเป็นกัณฑ์ ๆ หนังสือผูกหนึ่งอาจแบ่งเป็นหลายกัณฑ์ก็ได้ เพื่อให้ชาวบ้านได้รับกัณฑ์โดยทั่วถึงกันมอบหนังสือให้พระภิกษุสามเณรในวัดนั้นเพื่อเตรียมไว้เทศน์นอกนั้นจะมีการนิมนต์พระจากวัดอื่นมาเทศน์โดยจะมีฎีกาไปนิมนต์พร้อมบอกชื่อ กัณฑ์ และบอกเชิญชวนชาวบ้านที่วัดนั้นตั้งอยู่มาร่วมทำบุญด้วยซึ่งตามปรกติเมื่อพระภิกษุสามเณรมาร่วมงานก็จะมิญาติโยมในหมู่บ้านนั้น ๆ ตามมาฟังเทศน์ และร่วมงานด้วยผู้จัดงานในหมู่บ้านที่เป็นเจ้าของงานจะบอกบุญชาวบ้านในหมู่บ้านของตนให้รับเป็นเจ้าของกัณฑ์เทศน์ กัณฑ์ใดกัณฑ์หนึ่งจนทั่วถึงกัน และบอกจำนวนคาถาของ แต่ละกัณฑ์ให้ทราบด้วยเพื่อเตรียมความเขียนมาตามจำนวนคาถาของกัณฑ์ที่คนซึ่งจำนวนคาถาของกัณฑ์ต่าง ๆ มีดังนี้ กัณฑ์ทศพร 19 คาถา กัณฑ์หิมพานต์ 134 คาถา กัณฑ์ทานกัณฑ์ 209 คาถา กัณฑ์วันปเวสน์ 57 คาถา

กัณฑ์ชูชก 79 คาถา กัณฑ์จุลพน 35 คาถา กัณฑ์มหาพน 80 คาถา กัณฑ์กุมาร 101 คาถา กัณฑ์มัทรี 90 คาถา กัณฑ์ลักขณรพ 43 คาถา กัณฑ์มหาธา 68 คาถา กัณฑ์ถกษัตริย์ 30 คาถา และนครกัณฑ์ 48 คาถา รวม 1000 คาถา ชาวบ้านยังแบ่งหน้าที่กันคิดว่าใครเป็นผู้รับเลี้ยง พระภิกษุสามเณร และญาติโยมหมู่บ้านใดโดยแบ่งหน้าที่มอบให้รับผิดชอบเป็นกลุ่ม ๆ เนื่องจาก แต่ละวัดมีชาวบ้านจากหลายหมู่บ้านไปร่วมกันมากชาวบ้านจึงช่วยกันปลูกที่ปัก ชั่วคราวขึ้นเรียกว่าตูป (กระท่อม) หรือผาม (ปะรำ) จะปลูกรอบบริเวณวัดรอบศาลา หรือรอบ กุฏิก็ได้ตูปมีขนาดกว้างประมาณ 4 สอกยาวตามความเหมาะสมหลังคาเป็นรูปเพิง หรือเป็นจั่วก็ได้พื้นปูด้วยกระดาน หรือฟากที่ปักนี้จะจัดทำให้พอเพียง และให้เสร็จเรียบร้อยก่อนวันเริ่มงาน

มูลเหตุที่มีการทำบุญสะเทวด มีเล่าไว้ในเรื่องพระมาลัยหมื่นมาลัยแสนว่าพระ มาลัยได้ขึ้นไปไหว้พระธาตุเขมแก้วจุฬามณีในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์พบพระศรีอริยเมตไตรย และ พระศรีอริยเมตไตรย ได้ดำรัสสั่งกับพระมาลัยว่าถ้ามนุษย์อยากพบพระองค์จงอย่าได้ทำบาป หนัก ได้แก่ ฆ่า หรือข่มเหงบิดามารดาสมณพราหมณาจารย์ ทำร้ายร่างกายพระพุทธเจ้า และยุ บงพระสงฆ์ให้แตกกันให้อุตสาห์ฟังเรื่องราวมหาเวสสันดรชาดก หรือสะเทวดาให้จบในวัน เดียวกันฟังแล้วให้นำไปประพฤติปฏิบัติจะได้พบพระศาสนาของพระองค์เมื่อพระมาลัยกลับ มาถึงโลกมนุษย์จึงได้บอกให้มนุษย์ทราบ โดยเหตุนี้ผู้ปรารถนาจะพบศาสนาพระศรีอริย เมตไตรยจึงพากันทำบุญสะเทวดาสืบต่อกันมา

2.5 เดือนห้าบุญสงกรานต์

บุญสงกรานต์ หรือตรุษสงกรานต์ของภาคอีสานกำหนดทำกันในเดือนห้า ประกติมี 3 วัน โดยเริ่ม แต่วันที่ 13 เมษายนถึงวันที่ 15 เมษายนเหมือนกับภาคกลางวันที่ 13 เมษายนเป็นวันต้น คือ วันมหาสงกรานต์วันที่ 14 เมษายน คือ วันกลางเป็นวันเนา และวันที่ 15 เมษายน คือ วันสุดท้ายเป็นวันเถลิงศกชาวอีสานถือเป็นวันขึ้นปีใหม่พิธีสงกรานต์ในท้องถิ่น หนึ่ง ๆ อาจมีพิธีทำแตกต่างกันไปในข้อปลีกย่อย แต่ที่ทำเหมือนกัน คือ การสงฆ์ น้ำ พระพุทธรูปที่สำหรับสงฆ์น้ำในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ อาจมีพิธีทำแตกต่างกันไปในข้อปลีกย่อย แต่ที่ ทำเหมือนกัน คือ การสงฆ์น้ำพระพุทธรูปที่สำหรับสงฆ์น้ำพระพุทธรูปมักเป็นที่ใดที่หนึ่งทีเห็น ว่าเหมาะสมซึ่งตามปรกติมักใช้ศาลาการเปรียญ แต่บางวัดก็จัดสร้างหอสงฆ์ขึ้นแล้วอันเชิญ พระพุทธรูปในประดิษฐานไว้เพื่อทำการสงฆ์ในวันสงกรานต์ และในวันถัดจากวันสงกรานต์ อีกด้วย

มูลเหตุที่มีการทำบุญสงกรานต์มีเรื่องเล่าว่าเศรษฐีผู้หนึ่งอยู่กับภรรยา มา นาน แต่ไม่มีบุตรเศรษฐีผู้นั้นบ้านอยู่ใกล้กับบ้านนักเลงสุรานักเลงสุรามีนุตรสองคนผิวเนื้อ

เหมือนทองวันหนึ่งนักเลงสุราไปกล่าวคำหยาบช้าต่อเศรษฐีเศรษฐีจึงถามว่าเหตุใดจึงมาหมิ่นประมาทคนผู้มีสมบัติมากนักเลงสุราจึงตอบว่าถึงท่านมีสมบัติมากก็ไม่มีบุตรตายแล้วสมบัติจะสูญเปล่าเรามีบุตรเห็นว่าประเสริฐกว่าท่านเศรษฐีได้อีกดังนั้นมีความละเอียดจึงทำการบวงสรวงตั้งอธิษฐานขอบุตรต่อพระอาทิตย์ และพระจันทร์ถึงสามปี แต่ไม่เป็นผลจึงไปขอบุตรต่อต้นไทรเทวดาซึ่งสิงสถิตอยู่ที่ต้นไทรสงสารได้ไปอ้อนวอนขอบุตรต่อพระอินทร์ให้เศรษฐีพระอินทร์จึงโปรดให้กรมบาลเทวบุตรลงมาปฏิสนธิในครรภ์ภรรยาเศรษฐี เมื่อประสูตแล้วเศรษฐีให้ชื่อว่า ธรรมบาล ตามนามของเทวบุตร และปลูกปราสาทเจ็ดชั้นให้อยู่ที่ได้ต้นไทรนั้น ธรรมบาลเป็นเด็กฉลาดโตขึ้นอายุเพียง ๆ ขวบก็สามารถเรียนจบรู้ภาษานก และมีความเฉลียวฉลาดมากต่อมากบิลพรหมจากพรหมโลกได้ลงมาถามปัญหาสามข้อกับ ธรรมบาลปัญหาว่ามีว่าคนเราในวันหนึ่ง ๆ เวลาเช้าศรีอยู่ที่ไหน เวลาเที่ยงศรีอยู่ที่ไหน และเวลาเย็นศรีอยู่ที่ไหน โดยสัญญาว่าถ้า ธรรมบาลแก้ได้กบิลพรหมจะตัดศีรษะของตนบูชา แต่ถ้า ธรรมบาลแก้ไม่ได้จะต้องตัดศีรษะ ธรรมบาลเสียโดยผิดให้เจ็ดวันคราวแรก ธรรมบาลนึกตอบปัญหานี้ไม่ได้พอถึงวันถ้วนหกพอดีไปแอบได้ยินนกอินทรีผู้พูดคำตอบให้นกอินทรีผู้เป็นเมียฟังบนต้นตาล ธรรมบาลจึงสามารถแก้ปัญหาได้คำตอบ คือ เวลาเช้าศรีอยู่ที่หน้าคนถึงเอาน้ำล้างในตอนเช้า เวลากลางวันศรีอยู่ที่อกคนถึงเอาเครื่องหอมประพรมที่หน้าอกในเวลากลางวัน และเวลาเย็นศรีอยู่ที่เท้าคนจึงเอาน้ำล้างเท้าในเวลาเย็น เมื่อถึงวันถ้วนเจ็ดท้าวกบิลพรหมได้มาทวงถามปัญหา ธรรมบาลเมื่อ ธรรมบาลตอบได้ (ตามที่ยินกพุดกัน) กบิลพรหมจึงตัดศีรษะของตนบูชา ธรรมบาลตามสัญญา แต่เนื่องจากศีรษะของกบิลพรหมศักดิ์สิทธิ์ถ้าตกลงแผ่นดินจะเกิดไฟไหม้ถ้าทิ้งไปในอากาศจะทำให้เกิดฝนแล้ง และถ้าทิ้งลงในมหาสมุทรน้ำจะแห้งดังนั้นเมื่อกบิลพรหมจะตัดศีรษะของตนถึงได้ให้ธิดาทั้งเจ็ดเอาพานมารองรับศีรษะของตนไว้ โดยตัดศีรษะส่งให้นางทวยผู้เป็นธิดาคณใหญ่แล้วธิดาทั้งเจ็ดเวลากลางวันศรีอยู่ที่อก คนถึงเอาเครื่องหอมประพรมที่หน้าอกในเวลากลางวัน และเวลาเย็นศรีอยู่ที่เท้า คนจึงเอาน้ำล้างเท้าในเวลาเย็น เมื่อถึงวันถ้วนเจ็ดท้าวกบิลพรหม ได้มาทวงถามปัญหา ธรรมบาลเมื่อ ธรรมบาลตอบได้ (ตามที่ยินกพุดกัน) กบิลพรหมจึงตัดศีรษะของตนบูชา ธรรมบาลตามสัญญา แต่เนื่องจากศีรษะของกบิลพรหมศักดิ์สิทธิ์ถ้าตกลงแผ่นดินจะเกิดไฟไหม้ถ้าทิ้งไปในอากาศจะทำให้เกิดฝนแล้ง และถ้าทิ้งลงในมหาสมุทรน้ำจะแห้ง ดังนั้นเมื่อกบิลพรหมจะตัดศีรษะของตนถึงได้ให้ธิดาทั้งเจ็ดเอาพานมารองรับศีรษะของตนไว้ โดยตัดศีรษะส่งให้นางทวยผู้ธิดาคณใหญ่ แล้วธิดาทั้งเจ็ดจึงแห่ประหัทธินัย รอบเขาพระสุเมรุเป็นเวลา 60 นาที จึงนำไปประดิษฐานไว้ที่มณฑปในถ้ำคันธุลีเขาไกรลาส บูชาด้วยเครื่องทิพย์หะเหวดสุกรรม ก็เนรมิตโรงแล้วด้วยแก้วเจ็ดประการ ให้เป็นที่ประชุมเทวดาพอบครั้งหนึ่ง

ปีธิดาทั้งเจ็ด จะผลัดเปลี่ยนกันมาอัญเชิญเอาศิระชะของกบิลพรหมแก่พระทักษิณรอบเขาพระสุเมรุ (ธิดาทั้งเจ็ดของกบิลพรหมมีชื่อดังนี้ คือ ทูษะ โคธราธาภษสมันหาภิรินิกิมิตา และมโหทร) พิธีแห่เศียรของกบิลพรหมนี้ ทำให้เกิดพิธีตรุษสงกรานต์ขึ้นทุก ๆ ปี และถือเป็นประเพณีขึ้นปีใหม่ของไทยโบราณต่อ ๆ กันมาด้วย

2.6 เดือนหกบุญบั้งไฟ

บุญบั้งไฟเป็นที่นิยมทำกันเดือน 6 การจัดทำบุญบั้งไฟขึ้นเพื่อบูชาอารักษ์หลักเมืองเป็นประเพณีทำบุญขอฝนเพื่อให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลเป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติมาแต่โบราณบางหมู่บ้านถือเคร่งมาก คือ จะต้องทำบุญบั้งไฟทุกปีจะเว้นไม่ทำไม่ได้เพราะถ้าวันไม่ทำบุญนี้เชื่อว่าอาจทำให้เกิดเหตุเภทภัยต่าง ๆ เช่น ฝนแล้งบ้าง หรือไม่ตกต้องตามฤดูกาลบ้าง คน หรือวัวควายอาจเกิดเจ็บป่วยเป็นโรคต่าง ๆ บ้างเป็นต้น และเมื่อทุกบุญดังกล่าวแล้วก็เชื่อว่าฟ้าฝนจะอุดมสมบูรณ์ประชาชนในละแวกนั้นจะอยู่เย็นเป็นสุขเพราะมีข้าวปลาอาหารบริบูรณ์ทั้งปราศจากโรคภัยด้วย

การเตรียมงานเมื่อชาวบ้านตกลงกำหนดวันกับทางวัดแล้วว่าจะทำบุญบั้งไฟวันใดก็พากันจัดหาเงินซื้อดินประสิวไปมอบให้ทางวัดเพื่อให้เจ้าอาวาสประชุมประภิกษุสามเณร และชาวบ้านจัดทำบั้งไฟขึ้น และเจ้าบ้าน (คนในหมู่บ้านที่เป็นเจ้าภาพ) จะทำฎีกาบอกบุญไปยังหมู่บ้านใกล้เคียงเพื่อให้ชาวบ้านอื่นจัดบั้งไฟ และขบวนซึ่งมาร่วมงานบุญและประชันกันบางที่มีประกาศให้หมู่บ้าน หรือบุคคลนำบั้งไฟมาประกวดกันโดยประกาศทั้งขบวนแห่งการประดับตกแต่งบั้งไฟ และการจุดขึ้นสูงของบั้งไฟด้วยทางคณะเจ้าภาพจะจัดหารางวัลให้ผู้ชนะเมื่อใกล้จะถึงวันกำหนดงานชาวบ้านที่เป็นเจ้าของงานจะพากันปลุกเพิง หรือผาม (ประรำ) รอบบริเวณวัด หรือศาลาวัดเพื่อให้คนหมู่บ้านอื่นที่มาร่วมงานได้พักอาศัย และทุกบ้านเตรียมสุราอาหารทั้งคาวหวานไว้ต้อนรับแขกที่จะมาจากต่างถิ่น โดยไม่คิดมูลค่าส่วนผู้ชำนาญในการทำบั้งไฟก็เตรียมหาไม้ และอุปกรณ์มาทำบั้งไฟบั้งไฟมีความเล็กใหญ่แล้วแต่ความต้องการ หรือตามความสามารถของผู้จัดทำที่มีขนาดใหญ่มี 2 ชนิด คือ บั้งไฟหมื่น และบั้งไฟแสนตามน้ำหนักของดินปืนบั้งไฟหมื่นใช้ดินปืนหนัก 12 กิโลกรัม (หนึ่งหมื่น) ถ้าบั้งไฟแสนก็ใช้ดินปืนหนักสิบหมื่น (120 กิโลกรัม) บั้งไฟ คือ กระบอกลไม้ไผ่ยาวประมาณ 2-3 เมตรทะลุปล้องออก หรือกระบอกลเหล็กกลม ๆ กลวงข้างในก็ได้สำหรับใช้บรรจุดินปืนตำดินปืนให้แน่นเกือบเต็มกระบอกล โดยมีลิ้มอุดที่ปลายกระบอกลข้างหนึ่งให้แน่นเอาดินเหนียวปิดปากกระบอกลอีกข้างหนึ่งเสร็จแล้วเจาะรูให้พอเหมาะแล้วเอาไม้ไผ่ขนาดเล็กเป็นท่อน ๆ ข้างกันมีข้อยาว

ต่าง ๆ กันมาเป็นลูกบั้งไฟโดยมีครอบครัวบั้งไฟเพื่อให้เกิดเสียงดังเมื่อบั้งไฟอยู่ในอากาศ และมีไม้ไผ่ลำยาวทำเป็นหางมีขนาดสั้นยาวแล้ว แต่ขนาดของบั้งไฟแล้วระดับประดาบั้งไฟด้วย กระดานสีทำลวดลายต่าง ๆ กันแล้ว แต่จะเห็นสวยงาม

2.7 เดือนเจ็ดบุญชำระ

บุญชำระนิยมทำกันในเดือนเจ็ด จัดทำได้ทั้งข้างขึ้นข้างแรม บุญชำระ คือ บุญชำระล้างสิ่งที่เป็นเสนียดจัญไร อันจะทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่บ้านเมืองทำให้บ้านเมืองไม่อยู่เย็นเป็นสุขเกิดโจรปล้นบ้านปล้นเมืองฆ่าฟันรันแทง ผู้คนวัวควายล้มตายเพราะผีเข้าบ้านเมืองมีเหตุเภทภัยต่าง ๆ จึงทำบุญชำระล้างสิ่งที่ทำให้เกิดเหตุเภทภัยที่เป็นอัปมงคลให้หมดไปบางแห่งทำเมื่อฝนแล้ง หรือไม่ตกต้องตามฤดูกาลเมื่อทำบุญทำทานแล้วเชื่อว่าจะทำให้ฝนตก และบ้านเมืองก็จะอยู่เย็นเป็นสุขเพราะจะได้ทำนา และปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหารต่าง ๆ เมื่อใดที่มีมเหศักดิ์หลักเมืองก็ทำพิธีเช่นสรวงหลักเมืองหมู่บ้านใดที่มีผีประจำหมู่บ้านซึ่งเรียกว่า “ผีปู่ตา” หรือ “ตาปู่” หรือเจ้าบ้าน “ก็ทำพิธีเลี้ยงในเดือนเจ็ดนี้ และนำข้าวปลาอาหารพร้อมสิ่งอื่น ๆ ไปเลี้ยงผีประจำไร่นาซึ่งเรียกว่า “ผีตาแฮก “ด้วย

มูลเหตุที่มีการทำบุญชำระมีเรื่องเล่าว่า ครั้งพุทธกาลที่เมืองไพสาลีได้เกิดทุฬภิกขภัยข้าวขาดมากแพง เพราะฝนแล้ง และผู้คนตายเป็นอันมากเนื่องจากความอดอยาก และเกิดอหิวาตกโรคบ้านเมืองจึงเต็มไปด้วยซากศพกลิ่นคุ้งไปทั่วเมือง ชาวเมืองจึงพากันไปอาราธนาพระพุทธเจ้าให้มาระงับเหตุเภทภัย พระพุทธเจ้าจึงเสด็จจากเมืองราชคฤห์พร้อมพระภิกษุ 500 รูป ไปยังเมืองไพสาลี โดยทางเรือเมื่อพระองค์เสด็จไปถึงบังเกิดผลตกน้ำใหญ่ น้ำท่วมพื้นดินขึ้นถึงหัวเข่าพัดเอาซากศพลอยไปตามน้ำพระองค์จึงให้พระอานนท์เรียนคาถาแล้วโปรดให้พระอานนท์ไปสวดมนต์ภายในกำแพงเมืองพร้อมก็นำบาตรน้ำมนต์ของพระองค์ไปประพรมจนทั่วเมือง ด้วยบังเกิดให้ชาวเมืองอยู่เย็นเป็นสุข ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บจึงมีประเพณีทำบุญชำระตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา คาถาที่กล่าวนั้นมีในรตสูตรว่า “ยังกิญจิวิตตังอิหฺวาหุรังฺวาฯเปฯยถานัมปทีโปอิทัมปิสังเขรตังปะณินังเอเตนะสัจจนะสุวัตติโหตุฯ “

วิธีดำเนินการชาวบ้านทั้งหมู่บ้านพร้อมกันตั้งผาม หรือปะรำขึ้นกลางหมู่บ้าน หรือที่ใดที่หนึ่งตามที่เห็นเหมาะสมมีต้นกล้วยผูกที่เสาปะรำทั้งสี่มุมเตรียมอาสนสงฆ์กรวดทรายซึ่งปรกติเอาไปจากบ้านของชาวบ้านทุกคน และหลักไม้ไผ่แปดหลักพร้อมเครื่องไทยทาน น้ำพระพุทธมนต์ฝ่ายผูกแขนกะให้ครบทุกคนในหมู่บ้านนั้น และเทียนเวียนหัว (เทียนยาวขนาดวัดรอบศีรษะ) บ้านละเล่มแล้วนิมนต์พระสงฆ์ตั้งแต่ 4 รูปขึ้นไปถึง 9 รูปมาเจริญพระพุทธมนต์ในตอนเย็นวันรุ่งขึ้นถวายอาหารบิณฑบาต และเครื่องไทยทานแก่พระสงฆ์สำหรับ

น้ำพระพุทธมนต์พระสงฆ์ใช้หว่านคามัดเป็นกำจุ่มประพรมให้ชาวบ้าน และคนเฒ่าคนแก่ผูกแขนด้วยฝ้ายผูกแขนให้ชาวบ้าน โดยทั่วกันเสร็จแล้วหว่านกรวดหว่านทรายไปตามละแวกบ้าน เอาหลักทั้งแปดหลักที่เตรียมไว้ไปตอกไว้ในทิศทั้งแปด และวงด้วยด้ายสายสิญจน์รอบหมู่บ้าน ด้วยถือว่าเป็นการป้องกันเสนียดจัญไรด้วยสายสิญจน์สำหรับจึงรอบหมู่บ้านนี้บางแห่งใช้หว่านคากวันเป็นเส้นยาว ๆ แทนก็มี แต่ถ้าสงสัยว่าชะตาบ้านชะตาเมืองจะขาดให้ทำพิธีตอกหลักบ้านหลักเมืองถ้าสงสัยว่าบ้านเมืองเคยเป็นเมืองเก่ามาก่อนอาจมีเทพดาอารักษ์หวงแหนเป็นบ่อน้ำเป็นป่าช้า หรือเป็นที่วัดมาก่อนเป็นต้นก็ให้ทำพิธีถอนหลักบ้านหลักเมืองเสียก่อนจึงตอกหลักการทำบุญชะชะนี้มักทำกันสามคืน โดยมีการฟังพระสวดมนต์ทุกเย็น และถวายอาหารบิณฑบาตทุกเช้าวันรุ่งขึ้น และในวันสุดท้ายของบุญชำระนอกจากมีถวายอาหารบิณฑบาตแล้วชาวบ้านจะนำสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ เช่น ขยะมูลฝอยกระดืบข้าวตะกร้าหวด ฯลฯ ที่ชำรุดแล้วกระบอกปลาร้าที่ไม่ได้ใช้เศษหม้อเศษถ้วยชามที่แตกเป็นต้นขน ไปทิ้งนอกหมู่บ้านอีกด้วย หรือทำการเผา หรือฝังให้บริเวณบ้านสะอาดเรียบร้อยถือว่าเป็นการนำสิ่งอัปมงคลออกจากบ้านจะทำให้อยู่เย็นเป็นสุขปราศจากสิ่งเสนียดจัญไร และโรคภัยไข้เจ็บทั้งปวงบุญชำระปรกค้ำทำปีละครั้ง แต่บางปีชาวบ้านอยู่เย็นเป็นสุขอาจเว้น ไม่ทำบ้างก็ได้

ในระหว่างเดือนเจ็ดนอกจากทำบุญชำระแล้วบางแห่งประชาชนทำพิธีบวงสรวง “ผีอ้ายกั” ประจำเมือง และ “ผีปู่ตา” ประจำหมู่บ้านตลอด “ผีตาแฮก” ตามทุ่งนา ก่อนลงมือทำนาด้วยเพื่อให้ประชาชนในเมือง และในหมู่บ้านนั้น ๆ อยู่เย็นเป็นสุข และทำไร่ทำนา ได้ผลดีดังกล่าวแล้วข้างต้น

2.8 เดือนแปดบุญเข้าพรรษา

บุญเข้าพรรษาถือเอาวันขึ้น 15 ค่ำเดือนแปดเป็นวันทำบุญเป็นประเพณีที่ถือมาแต่โบราณครั้งพุทธกาลเพราะในฤดูฝนเมื่อฝนตกหนทางไปมาไม่สะดวกเป็นการลำบากในการที่พระภิกษุจะสัญจรไปมา และบางครั้งพระภิกษุอาจเดินเข้าไปในเรือกสวนไร่รนาเหยียบย่ำพืชผักของชาวบ้านเสียหายจึงมีพุทธบัญญัติให้พระภิกษุอยู่จำที่ หรือเข้าพรรษาเป็นเวลา 3 เดือนตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำเดือนแปดถึงวันขึ้น 15 ค่ำเดือนสิบเอ็ดเพื่อให้พระภิกษุสามเณรอยู่เป็นที่โดยเหตุผลดังกล่าว และในระหว่างเข้าพรรษาพระภิกษุสามเณรจะได้ถือโอกาสเล่าเรียนพระธรรมวินัยต่าง ๆ เพื่อจะนำไปสั่งสอนพุทธศาสนิกชนต่อไปด้วยในระหว่างเข้าพรรษาพระภิกษุสามเณรจะไปพักค้างคืนที่อื่น ไม่ได้นอนจากไปด้วยสัตตทากรณียะ คือ การไปค้างคืนนอกวัดในระหว่างอยู่จำพรรษาของพระเมื่อมีเหตุจำเป็น ได้แก่

2.8.1 สหธรรมิก (ผู้มีธรรมอันร่วมกัน) หรือมารดาบิดาป่วยไปเพื่อรักษาพยาบาล

2.8.2 สหธรรมิกกระแสนจะสึกไปเพื่อระงับ

2.8.3 มีกิจสงฆ์เกิดขึ้น เช่น วิหารชำรุดไปเพื่อปฏิสังขรณ์

2.8.4 ทายกบำเพ็ญกุศลสงฆามิมนต์ไปเพื่อบำรุงศรัทธา

แม้ธุระอื่นนอกจากนี้ที่เป็นกิจจะลักษณะอนุโลมตามนี้ ก็ไปค้างที่อื่นได้ และการไปในกรณีดังกล่าวต้องกลับมาภายใน 7 วัน หมายความว่า ไปได้ไม่เกิน 7 วันนั่นเอง เหตุที่จะมีพุทธบัญญัติให้พระภิกษุสงฆ์เข้าพรรษาเรื่องมีอยู่ว่าครั้งพุทธกาลเพื่อพระพุทธเจ้าเสด็จประทับอยู่เวฬุวันกลันทกนิวาปะสถาน ณ เมืองราชคฤห์มีพระสงฆ์พวกหนึ่งเรียกว่า “ฉัพพัคคีย์” เทียวไปมาตลอดฤดูหนาวฤดูร้อน และฤดูฝนไม่ได้หยุดพักเลยเมื่อคราวฝนตกแผ่นดินชุ่มด้วยน้ำฝนก็เทียวเหยียบย่ำข้าวกล้า และหญ้าระบัดเขียวทั้งสัตว์เล็ก ๆ เป็นอันตรายประชาชนทั่วไปพากันติเตียนว่าแม้ แต่พวกเดียรสถียปริพาชกเขายังหยุด ที่สุดแม้ยังรู้จักทำรังอาศัยบนยอดไม้หลบหลีกฝน แต่พระสมณะสาวกบุตรทำไม่จึงเทียวอยู่ได้ทั้งสามฤดูเหยียบหญ้า และต้นไม้ที่เป็นของชีวิตอยู่ทั้งทำสัตว์ทั้งหลายให้ตายเป็นอันมาก เช่นนี้เมื่อพระภิกษุทั้งหลายได้ยินคำตำหนิติเตียน เช่นนั้นจึงนำความขึ้นกราบทูลพระพุทธเจ้าพระพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตให้พระสงฆ์จำพรรษาเป็นเวลา 3 เดือนตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำเดือนแปดถึงวันขึ้น 15 ค่ำเดือนสิบเอ็ด ตอนนี้เรียกว่าพรรษาแรก แต่ถ้าพระภิกษุรูปใดไม่สามารถเข้าพรรษาได้ตามกำหนดดังกล่าวอาจเข้าพรรษาตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำเดือนเก้าเป็นต้นไปจนครบ 3 เดือนก็ได้เรียกว่าพรรษาหลังในระหว่างเข้าพรรษาให้พระภิกษุอยู่ในวัดแห่งเดียวไม่อนุญาตให้ไปพักแรมที่อื่นตลอด 3 เดือนถ้าพระภิกษุเทียวไปกลางพรรษา หรืออธิษฐานจำพรรษาแล้วอยู่ครบ 3 เดือนไม่ได้ต้องอาบัติทุกกฏเว้น แต่มีเหตุอันจำเป็นอย่างใดอย่างหนึ่งดังกล่าวแล้วข้างต้น แต่ปรกติไปได้ไม่เกิน 7 วัน ประเพณีให้พระสงฆ์อยู่จำพรรษา คือ อยู่ในวัดแห่งเดียวไปค้างที่ไหนไม่ได้ 3 เดือนจึงเป็นธรรมเนียมปฏิบัติตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

วิธีดำเนินการเมื่อถึงวันทำบุญเข้าพรรษาชาวบ้านผู้มีจิตศรัทธาต่างก็จัดอาหารคาวหวานหมากพลูบุหรี่ป้ไปถวายพระบางคนที่นำสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ มีไตรจีวรตั้งเตียงยารักษาโรคผ้าห่มนอนตะเกียงรูปเทียนเป็นต้นไปถวายโดยเฉพาะเครื่องสำหรับให้แสงสว่าง เช่นเทียนตะเกียงน้ำมันเป็นต้นชาวบ้านถือว่าเป็นสิ่งสำคัญเพราะเชื่อว่าการถวายทานแสงสว่างแด่พระภิกษุสงฆ์จะได้านิสงส์แรงทำให้ตามทิพย์ และสติปัญญาดีก่อนวันเข้าพรรษาทางวัดจะเทียวออกบิณฑบาตชาวบ้านขอให้ไปหาซื้อสิ่งมาหล่อเป็นเทียน โดยจัดทำเป็นเล่ม หรือแท่งขนาดใหญ่

และทำเป็นต้นเรียกว่าต้นเทียนมีการประดับประดาอย่างสวยงามพอถึงวันขึ้น 15 ค่ำเดือนแปดก็พากันแห่ไปถวายวัดบางแห่งแบ่งการหล่อเทียนออกเป็นคณะก่อนนำไปถวายวัดมีการประกวดต้นเทียนกันด้วยขบวนต้นเทียนที่จัดเป็นคณะมีการฟ้อนรำ และการละเล่นพื้นเมืองประกอบสนุกสนานเฮฮากันเมื่อไปถึงวัดก็มีการทำพิธีถวายเทียนผ้าอาบน้ำฝน และบริวารอื่น ๆ แต่พระภิกษุสามเณร และมีการฟังเทศน์ด้วยบางแห่งชาวบ้านชายหญิงเข้าโบสถ์สวดบทธรรมเป็นทำนองสรภัญญะเริ่ม แต่อาราธนาสี่ลาราธนาธรรมตลอดจนบทเรียนเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติ และพรรณาถึงคุณของผู้มีอุปการคุณซึ่งมีท่วงทำนองไพเราะจับใจมากทำให้ผู้สวด และผู้ฟังจิตใจสงบสุขบางหมู่บ้านอาจมีสวดสรภัญญะแข่งขันกัน

2.9 เดือนเก้าบุญข้าวประดับดิน

บุญข้าวประดับดินนิยมทำกันในแรม 14 ค่ำเดือนเก้าบุญข้าวประดับดินเป็นบุญที่ทำเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่เปรต (ชาวอีสานบางที่เรียกศพ) หรือญาติมิตรที่ตายไปแล้ว ข้าวประดับดิน ได้แก่ ข้าว และอาหารหวานคาวพร้อมหมากพลูบุหรี่ที่ห่อด้วยใบตองกล้วยนำไปวางไว้ตามใต้ต้นไม้แขวนไว้ตามกิ่งไม้ หรือวางไว้ตามพื้นดิน หรือที่ใดที่หนึ่งในบริเวณวัดพร้อมกับเชิญวิญญาณของญาติมิตรที่ล่วงลับไปแล้วมารับเอาอาหารที่อุทิศให้ต่อมาภายหลัง นิยมนำภัตตาหารถวายแด่พระภิกษุสงฆ์สามเณรแล้วอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ตายโดยหยาดน้ำ (กรวดน้ำ) ไปให้ด้วย

มูลเหตุที่จะมีการทำบุญข้าวประดับดินมีเรื่องเล่าว่าครั้งพุทธกาลบรรดาญาติของพระเจ้าพิมพิสารภิกษุของสงฆ์ตายไปแล้วไปเกิดเป็นเปรตเมื่อพระเจ้าพิมพิสารถวายทานแด่พระพุทธเจ้า และพระภิกษุสงฆ์แล้วมิได้ทรงอุทิศส่วนกุศลผลบุญไปให้บรรดาเปรตที่เป็นญาติเหล่านั้นเมื่อเปรตมิได้รับผลบุญถึงเวลากลางคืนพากันมาส่งเสียงน่ากลัวเพื่อขอส่วนบุญอยู่ใกล้ ๆ กับพระราชนิเวศน์พระเจ้าพิมพิสารทรงได้ยิน เช่นนั้นพอรุ่งเช้าจึงเสด็จไปทูลถามสาเหตุจากพระพุทธเจ้าพระพุทธเจ้าจึงทรงแจ้งถึงสาเหตุให้พระเจ้าพิมพิสารทรงทราบเมื่อพระเจ้าพิมพิสารได้ทรงทราบแล้วจึงถวายทานแล้วอุทิศส่วนกุศลซึ่งได้ทำไปให้เปรตตั้งแต่นั้นมาบรรดาเปรตเหล่านั้นก็ไม่มารบกวนอีกเพราะเปรตที่เป็นญาติได้รับผลบุญแล้วชาวอีสานจึงถือเอามูลเหตุนี้ทำบุญข้าวประดับดินติดต่อกันมา

วิธีดำเนินการพอถึงวันแรม 13 ค่ำเดือนเก้าชาวบ้านเตรียมอาหารมีทั้งคาวหวาน ได้แก่ เนื้อปลาเผือกมันข้าวต้มขนมข้าวอ้อยน้ำตาลผลไม้ เป็นต้น และหมากพลูบุหรี่ไว้ให้พร้อมเพื่อจัดทำเลี้ยงกันในครอบครัวบ้าง และทำบุญถวายพระภิกษุสามเณรบ้างส่วนสำหรับอุทิศให้ญาติที่ตายใช้ห่อด้วยใบตองกล้วยคาวห่อหนึ่งหวานห่อหนึ่ง และหมากพลูบุหรี่ห่อหนึ่ง

เย็บหุ้มปลาย แต่บางคนใส่ใบตองที่เย็บเป็นกระทงก็มี หรือหากไม่แยกกันอาจเอาอาหารทั้งคาวหวานหมากพลูบุหรี่ใส่ในห่อ หรือกระทงเดียวกันก็ได้สิ่งเหล่านี้จะมากน้อยก็แล้ว แต่ศรัทธาพอเช้าวันรุ่งขึ้น คือ วันแรม 14 ค่ำเดือนเก้าตอนเช้ามีค คือ เวลาประมาณ 4 ถึง 6 นาฬิกาชาวบ้านก็นำอาหารหมากพลูบุหรี่ที่ห่อ หรือใส่กระทงแล้วไปวางไว้ตามพื้นดินวางแจกไว้ตามบริเวณโบสถ์ต้นโพธิ์ศาลาวัดตามกิ่งไม้ หรือต้นไม้ใหญ่ ๆ ในบริเวณวัดพร้อมพับจุดเทียนไว้ และบอกกล่าวแก่เปรตให้มารับเอาของ และผลบุญด้วยบางหมู่บ้านจะเอาอาหารที่อุทิศให้แก่ผู้ตายเสร็จแล้วนี้ฝังไว้ในดินก็มีเพื่อไม่ให้ผู้ใดผู้หนึ่งมากินอาหารที่เป็นเดนเปรตเพราะกลัวจะกลายเป็นเปรตไปด้วยการวางอาหารไว้ตามพื้นดิน หรือตามที่ต่าง ๆ เพื่อจะให้พวกเปรตมารับเอาของที่อุทิศให้ได้ง่ายโดยไม่ต้องมีพิธีตองนักเสร็จพิธีอุทิศผลบุญส่งไปให้เปรตแล้วชาวบ้านก็จะนำอาหารที่เตรียมไว้ไปตักบาตร และถวายทาน แต่พระภิกษุสามเณรมีการสมาทานศีลฟังเทศน์ และกรวดน้ำเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับต่อไปการทำบุญข้าวประดับดินบางท้องถิ่นมีการห่ออาหารคาวหวานหมากพลูบุหรี่ไปวางไว้ตามที่ต่าง ๆ บริเวณวัดภายหลังการถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสามเณรแล้วก็มีเป็นเสร็จพิธีทำบุญข้าวประดับดิน

คำถวายสังฆทาน (ข้าวประดับดิน) “อิมานิมะยังภันเตปิณฑะภักตานิสะปะริวารานิกิขุสังฆัสสะ โอ โนชะยามะสาธุ โนภันเตภิกขุสัง โฆอิมานิปิณฑะภักตานิสะปะริวารานิ ปะฏิคคณหาตุอัมหากังที่ฆะระตังหิตายะสุชายะ “คำแปล “ข้า แต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวายข้าว และอาหาร (ข้าวประดับดิน) กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้แก่พระภิกษุสงฆ์ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับข้าว และอาหาร (ข้าวประดับดิน) พร้อมด้วยบริวารทั้งหลายทั้งหลายเหล่านี้เพื่อประโยชน์ และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายสิ้นกาลนานเทอญ “

2.10 เดือนสิบบุญข้าวสาก

บุญข้าวสาก หรือข้าวสลา (สลากภัต) นิยมทำในวันขึ้น 15 ค่ำเดือนสิบเป็นการทำบุญเพื่ออุทิศให้แก่ผู้ตาย หรือเปรตบางท่านว่าเป็นการทำบุญอุทิศกุศลให้เปรตอีกครั้งหนึ่ง โดยมีเวลาห่างจากเวลาบุญข้าวประดับดิน 15 วันซึ่งเป็นระยะเวลาที่เปรตต้องกรากลับไปเฝ้าที่อยู่ของตนก่อนการทำบุญข้าวสากชาวบ้านจะเตรียมข้าวเม่าข้าวพองข้าวตอกขนม และอาหารคาวหวานอื่น ๆ ตลอดผลไม้ต่าง ๆ ไว้ทำบุญอย่างคึกคักในวันงานสำหรับข้าวเม่าข้าวพอง และข้าวตอกนั้นจะคลุกเข้ากัน และใส่น้ำอ้อยน้ำตาลถั่ววงมะพร้าวให้เป็นข้าวสาก (ภาคกลางเรียกว่าข้าวกระยาสาร) แต่บางแห่งข้าวเม่าข้าวพอง และข้างตอกมิได้คลุกเข้าด้วยกันคงแยกไปทำบุญเป็นอย่าง ๆ ไปตามเดิมเมื่อเตรียมของทำบุญเรียบร้อยแล้วชาวบ้านจะเอาข้าวปลาอาหารที่มีอยู่ไปส่งญาติพี่น้อง และผู้รักใคร่นับถืออาจส่งก่อนวันทำบุญ หรือส่งใน

วันทำบุญเลยก็ได้แล้ว แต่สะดวกสิ่งของเหล่าสี่มักแลกเปลี่ยนกันมาระหว่างญาติพี่น้อง และชาวบ้านที่อยู่บ้านใกล้เรือนเคียงถือว่าเป็นได้บุญ และเป็นการผูกมิตรไมตรีกันไปในตัวด้วย

มูลเหตุที่มีการทำบุญข้าวสากมีเรื่องเล่าไว้ในธรรมบทว่ามีบุตรชายหนุ่มผู้หนึ่งเมื่อพ่อสิ้นชีวิตแล้วแม่ได้หาหญิงผู้มียา และตระกูลเสมอกันมาเป็นภรรยา แต่อยู่ด้วยกันหลายปีไม่มีบุตรแม่จึงหาหญิงอื่นมาให้เป็นภรรยาอีกต่อมาเมื่อน้อยมีลูกเมียหลวงจึงคิดฆ่าทิ้งลูก และเมื่อน้อยเสียฝ่ายเมื่อน้อยเมื่อก่อนจะตายก็คิดอาฆาตเมียหลวงไว้ชาติต่อมาฝ่ายหนึ่งไปเกิดเป็นแมวอีกฝ่ายหนึ่งไปเกิดเป็นไก่แมวจึงกินไก่ และไข่ชาติต่อมาฝ่ายหนึ่งไปเกิดเป็นเสืออีกฝ่ายหนึ่งไปเกิดเป็นกวางเสือจึงกินกวาง และลูกชาติสุดท้ายฝ่ายหนึ่งไปเกิดเป็นคนอีกฝ่ายหนึ่งไปเกิดเป็นยักษ์ณีพอสายคน แต่งงานคลอดลูกนางยักษ์ณีจองเวรได้ตามไปกินลูกถึงสองครั้งต่อมา มีภรรยาที่สามนางไค้หนีไปอยู่กับพ่อแม่ของตนพร้อมกับสามีเมื่อคลอดลูกเห็นว่าปลอดภัยแล้วจึงพร้อมด้วยสามี และลูกกลับบ้านพอดีนางยักษ์ณีมาพบเข้านางยักษ์ณีจึงไล่นางสามี และลูกนางจึงพาลูกหนีพร้อมกับสามีเข้าไปยังเขตวันมหาวิหารซึ่งพ่อตีพระพุทธเจ้ากำลังทรงแสดงพระธรรมเทศนาอยู่นาง และสามีจึงนำลูกน้อยไปถวายขอชีวิตไว้ นางยักษ์จะตามเข้าไปในเขตวันมหาวิหาร ไม่ได้เพราะถูกเทวดากางกั้นไว้พระพุทธเจ้าจึงโปรดให้พระอานนท์ไปเรียกนางยักษ์เข้ามาฟังพระธรรมเทศนาพระองค์ทรงสั่งสอนไม่ให้พยาบาทจองเวรกันแล้วจึงโปรดให้นางยักษ์ไปอยู่ตามหัวไร่ปลายนานางยักษ์ตนนี้มีความรู้เกณฑ์เกี่ยวกับฝน และน้ำดีปีไหนฝนจะตกดีปีไหนฝนจะตกไม่ดีจะแจ้งให้ชาวเมืองได้ทราบชาวเมืองให้ความนับถือมากจึงได้นำอาหารไปส่งนางยักษ์อย่างบริบูรณ์สม่ำเสมอ นางยักษ์จึงได้นำเอาอาหารเหล่านั้นไปถวายเป็นสลากภัตแด่พระภิกษุสงฆ์วันละแปดที่เป็นประจำชาวอีสานจึงถือเอาการถวายสลากภัต หรือบุญข้าวสากนี้เป็นประเพณีสืบต่อกันมา และเมื่อถึงวันทำบุญข้าวสากนอกจากนำข้าวสากไปถวายพระภิกษุ และวางไว้บริเวณวัดเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้วชาวานจะเอาอาหารไปเลี้ยงนางยักษ์ หรือผีเสื่อนาในบริเวณของตนเปลี่ยนเรียกนางยักษ์ว่า “ตาแฮก “

วิธีดำเนินการพอดังวันขึ้น 15 ค่ำเดือนสิบตอนเช้าชาวบ้านจะพากันนำอาหารคาวหวานต่าง ๆ ไปทำบุญตักบาตรที่วัด โดยพร้อมเพรียงกัน และถวายทานอุทิศส่วนกุศลไปให้ญาติมิตรผู้ล่วงลับไปแล้วต่อจากนั้นก็กลับบ้าน แต่บางคนอาจอยู่วัดจำศีลภาวนา และฟังเทศน์ก็มีต่อมาพอสายพอจวนเพลชาวบ้านจะนำเอาข้าวปลาอาหารที่เตรียมไว้ไปวัดอีกครึ่งหนึ่งโดยเอาอาหารต่าง ๆ จัดเป็นสำหรับ หรือชุดสำหรับถวายทาน หรือถวายเป็นสลากภัตการถวายอาหารตอนนี้จัดใส่ภาชนะต่างแล้ว แต่ความนิยมของ แต่ละท้องถิ่นบางแห่งจัดใส่ด้วยขามถวายบาง

แห่งใช้ทำเป็นห่อทำเป็นกระทงด้วยใบตองกล้วย หรือกระดาษบางแห่งใส่ชะลอมซึ่งสานด้วยไม้ไผ่ และกรุด้วยใบตองกล้วย หรือกระดาษบ้านหนึ่ง ๆ จะจัดทำสักกี่ชุดแล้ว แต่ศรัทธา

2.11 เดือนสิบเอ็ดบุญออกพรรษา

บุญออกพรรษาจัดทำในวันนั้น 15 ค่ำเดือนสิบเอ็ดในวันนี้ในตอนเช้าชาวบ้านจะไปทำบุญตักบาตร หรือตักบาตรเทโว และจัดอาหารกาวหวานไปถวายแด่พระภิกษุสามเณร บางวัดก็มีการกวนข้าวทิพย์ถวายมีการรับศีลสวดมนต์ทำวัตรเช้าฟังเทศน์ และผู้มีจิตศรัทธาที่จะถวายผ้าจำพรรษาก็นำไปถวายแด่พระภิกษุตอนนี้ด้วย (ผ้าจำนำพรรษา คือ ผ้าที่ภิกษุจะได้รับเมื่อจำพรรษาแล้วมีเวลาที่จะถวาย และรับได้ตั้งแต่แรม 1 ค่ำเดือนสิบเอ็ดถึงขึ้น 15 ค่ำเดือนสี่ แต่ที่นิยมทำกันมีถวายผ้าดังกล่าวในวันแรม 1 ค่ำเดือนสิบเอ็ด) ในวันขึ้น 15 ค่ำเดือนสิบเอ็ดนี้ พระสงฆ์จะรวมกันทำพิธีออกวัสสาปวารณา คือ การเปิดโอกาสให้มีการว่ากล่าวตักเตือนกันได้ ต่อมาเจ้าอาวาส หรือพระผู้ใหญ่อาจให้โอวาทพระสงฆ์ด้วย และตอนค่ำมีการจุดได้ประทีปการ ได้ประทีปมีทั้งใช้ยางบงซึ่งผสมในอัมในเนียมเพื่อให้มีกลิ่นหอม โดยใช้ไม้ไผ่ที่เหล่านุ่มยางบงหลาย ๆ ครั้งตากแดดให้แห้งเวลาจุดให้เสียบกับต้นกล้วยนอกนี้ใช้น้ำมัน และน้ำมันพืช เช่น น้ำมันเมล็ดกระบกหมากเขา (สลอด) น้ำมันหมากแต่น้ำมันมะพร้าว น้ำมันละหุ่ง และน้ำมันพืชชนิดอื่น ๆ การจุดได้ประทีปอาจใช้ไม้ไผ่ลูกมะตูมกาขุดกระป๋องกะลามะพร้าว หรือสิ่งอื่น ๆ เอาไปแขวนไว้ตามต้นไม้ หรือวางไว้ตามร้านที่ทำขึ้นตามกิ่ง ไม้ต้น ไม้รั้ว หรือกำแพงรอบ ๆ บริเวณวัดประทีปที่จุดแล้วนี้จะทำให้แลดูสว่างไสวไปทั้งวัดสวยงามมาก และมีการจุดประทีปเสี่ยงตุ้มตามด้วย

มูลเหตุที่จะมีบุญออกพรรษาคงเนื่องจากพระภิกษุสามเณร ได้มารวมกันอยู่ที่วัดใดหนึ่ง โดยพร้อมเพรียงกันซึ่งจะไปค้างคืน หรือจำที่วัดที่อื่นไม่ได้เป็นเวลาสามเดือนพอดี พระสงฆ์จึงได้ทำพิธีออกวัสสาปวารณาดังกล่าวทั้งภายหลังออกพรรษาแล้วพระภิกษุสามเณร ส่วนมากมักจะแยกกันไปในที่ต่าง ๆ ได้ตามใจชอบ และพระภิกษุสามเณรบางรูปอาจลาสิกขาบทเมื่อถึงวันก่อนที่พระภิกษุสามเณรจะแยกย้ายกันไป เช่นนี้ชาวบ้านจึงถือเป็นวันสำคัญคือโอกาสทำบุญถวายภัตตาหาร และบริวารต่าง ๆ แต่พระภิกษุสามเณรที่วัดเป็นพิเศษเพราะภายหลังวันออกพรรษาแล้วจะหาโอกาสที่พระภิกษุสามเณรอยู่พร้อมเพรียงกัน เช่นนี้ยาก และในวันออกพรรษานี้อากาศเริ่มสดชื่นเย็นสบายเนื่องจากฝนเริ่มตกน้อยลงอากาศก็จวนเริ่มเข้าฤดูหนาวการคราดไถนาตกรกล้าหว่านดำนาของชาวบ้านก็เสร็จแล้วชาวบ้านจึงหมดภาระในการทำไร่ทำนาไปตอนหนึ่งซึ่งข้าวกล้องในนากำลังเขียวชอุ่ม และเริ่มออกรวงประคบกับอากาศ

แจ่มใสทำให้ชาวบ้านรู้สึกมีความสุขสบายกายสบายใจจึงถือโอกาสทำบุญในวันออกพรรษานี้ โดยพร้อมเพรียงกันในวันออกพรรษามักจะมีพิธีอื่น ๆ ประกอบอีก คือ

2.11.1 การถวายนั่นดอกผึ้ง หรือปราสาทผึ้งการทำต้นดอกผึ้งชาวบ้านเอาไม้ไผ่มาจักตอนสาน และทำเป็นรูปปราสาทแล้วเอากากกล้วยมาแทงหยวกเป็นทวยหลายอย่าง สวยงามปิด และนางเอจี่ผึ้งไปต้มให้เปื่อยเอาผลมะละกอดิบมาแกะสลักติดค้ำด้วยไม้จุ่มลงในน้ำผึ้งแล้วจุ่มลงในน้ำเย็นทำเป็นรูปดอกไม้ซึ่งเรียกว่า “ดอกผึ้ง” ตรงกลางมีขมิ้นทำเป็นเกสร เอาไม้มาเสียบเกสรติดกับดอกผึ้งแล้วเอาไปเสียบติดกันกากกล้วยที่ต้นปราสาทจัดระยะถี่ห่าง อย่างสวยงามข้างในหอปราสาทมีขนมข้าวต้มกล้วยอ้อยเลื้อยหมอน ฯลฯ ข้างนอกแขวน และประดับประดาด้วยผ้าแพรกระดาดดินสอไม้ขีดฝ้ายไหม ฯลฯ พร้อมปัจจัยตอนเย็น หรือค่ำก็แห่กันอย่างสนุกสนานกรีกกรีนไปที่วัดเวียนรอบศาลาโรงธรรม 3 รอบแล้วนำไปถวายพระภิกษุสงฆ์เพื่อบูชาพระรัตนตรัย และอุทิศส่วนกุศลให้ญาติที่ล่วงลับไปแล้วเมื่อทำพิธีถวายเสร็จแล้ว มีการฟังเทศน์ฉลองต้นผึ้ง และพระกล่าวคำอนุโมทนาให้พรเป็นเสร็จพิธีการทำต้นผึ้ง ส่วนมากชาวบ้านรวมกันทำเป็นกลุ่ม ๆ แล้ว แต่ละครัวหาวัดหนึ่ง ๆ มักมีการถวายนั่นดอกผึ้ง จำนวนหลาย ๆ ต้น

มูลเหตุที่จะมีการถวายนั่นดอกผึ้งมีเรื่องเล่าว่าเมื่อครั้งพระพุทธเจ้าเสด็จไปจำพรรษาอยู่ป่ารกชัฏวันมีช้าง และลิงเป็นผู้อุปฐากช้างเป็นผู้มีหน้าที่ตักน้ำ และต้มน้ำถวายส่วนลิงทำหน้าที่หาผลไม้รวงผึ้ง และน้ำผึ้งมาถวายรวงผึ้งที่คั้นเอาน้ำผึ้งถวายพระพุทธเจ้าฉันแล้ว เหลือ แต่ผึ้งมีผู้เห็นประโยชน์จึงนำไปทำเทียนมาถวาย และได้ทำเป็นต้นตอก แต่งประดับประดาให้สวยงามแล้วแห่ไปถวายซึ่งกลายเป็นต้นปราสาทผึ้งการทำต้นดอกผึ้ง หรือปราสาทผึ้งจึงเป็นประเพณีสืบต่อกันมาช้านานจนกระทั่งทุกวันนี้

2.11.2 การล่องเรือไฟ คือ เรือ หรือแพที่ทำด้วยห่อกล้วย หรือไม้ไผ่ยาวประมาณ 3-4 เมตร หรือยาวกว่านี้ทำร้าน หรือราวขึ้นสำหรับจุดไฟ และเสียบรูปเทียนเรือไฟ อาจยกโครงขึ้นเป็นรูปต่าง ๆ ได้แก่ รูปสัตว์ เช่น ช้างม้ากระซู่พญานาค ฯลฯ หรือรูปปราสาท บ้านเรือนเป็นต้น และตกแต่งอย่างสวยงามมูลเหตุที่มีการล่องเรือไฟจุดประสงค์เพื่อเป็นการบูชา และคารวะแม่คงคา และสักการะพระพุทธบาทนันทานทีแล้วน้อมจิตอธิษฐานขอให้ผู้บูชา ประสบ แต่ความสุขความเจริญยิ่งขึ้นไปพิธีจัดทำพอถึงวันขึ้น 15 ค่ำเดือนสิบเอ็ด หรือแรม 1 ค่ำ เดือนสิบเอ็ดชาวบ้าน และพระภิกษุสามเณรช่วยกันทำเรือไฟลอยไว้ริมน้ำถึงตอนใกล้เที่ยง ถวายภัตตาหารเพลที่ทำน้ำ หรือถวายที่วัดก็ได้ตอนบ่ายมีการเล่นฟ้อนรำล่องเรือไฟตอนเย็นมีการฟังพระสวดมนต์ และฟังเทศน์ที่วัดพอค่ำชาวบ้านนำเครื่องบริขารต่าง ๆ เช่น ขนมข้าวต้ม

กล้วยอ้อยหมากพลูหรือผลไม้ใส่กระดาด หรือกระทงบรรจุไว้ในเชื้อไฟ แต่บางแห่งก็มี แต่ดอกไม้ธูปเทียนเท่านั้นไปวางไว้ที่เชื้อไฟครั้งใดเวลา คือ ประมาณ 1 ถึง 2 พุ่มก็จุดได้ หรือคบเพลิงซึ่งประดับไว้ในเชื้อไฟให้สว่างชาวบ้านจุดธูปเทียนเป็นพุทธบูชา และคารวะแม่คงคา อธิษฐานให้มีความสุขความเจริญเสร็จแล้วนำดอกไม้ธูปเทียนไปวาง หรือปักไว้ในเชื้อไฟแล้ว จึงปล่อยเชื้อไฟออกจากฝั่งลอยไปตามลำแม่น้ำแลดูสว่างไสว และเป็นทิวแถวสวยงามมาก

2.11.3 การสว่างเชื้อการสว่างเชื้อ หมายถึง การนำเรือมาแข่งกันด้วยฝีพาย ชาวอีสานจะกำหนดแข่งเรือกันในวันใดวันหนึ่งระหว่างเดือนสิบถึงเดือนสิบสองระหว่างเข้าพรรษา หรือภายหลังนั้นเล็กน้อย เช่น ในวันทำบุญข้าวสากบางแห่งนิยมจัดแข่งขันกันในวันออกพรรษา และยึดเวลาไปถึงเดือนสิบสองก็มีเรือที่แข่ง คือ เรือขุดบรรจุคน ได้ตั้งแต่ 20 คนถึง 150 คนวัดใด หรือหมู่บ้านใดที่อยู่ใกล้แม่น้ำ หรือลำคลองมักมีเรือแข่งไว้เป็นประจำเมื่อถึงวันแข่งชาวบ้านจะประกาศ หรือนัดให้คนหมู่บ้านอื่นที่มีเรือแข่งมาก “สว่างเชื้อ “กันเป็นประจำเพื่ินที่ ทำให้ผู้มาร่วมงานสนุกสนานได้มีโอกาสพบปะวิสาสะกันจังหวัดที่อยู่ริมแม่น้ำโขง เช่น หนองคายนครพนมอุบลราชธานี และจังหวัดเลย (เฉพาะอำเภอเชียงคาน) มักจัดประเพณีสว่างเชื้อกันทุกปี และจัดทำใหญ่โตมีการแข่งขันกัน

2.12 เดือนสิบสองบุญกฐิน

การทำบุญกฐินเป็นการถวายผ้าแด่สงฆ์ซึ่งจำพรรษาแล้วชาวอีสานทำบุญกฐินตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำเดือน 11 ถึงวันเพ็ญเดือนสิบสอง เช่นเดียวกับทางภาคกลางการทอดกฐินมีมาแต่โบราณกาลเพราะมีพุทธบัญญัติให้พระภิกษุแสวงหาผ้า และรับกฐินได้ตามกำหนดเวลาดังกล่าวบุญกฐินทางภาคอีสานมีวิธีการกับการทอดกฐินในภาคกลางแทบทุกประการ คือ มีกฐินราษฎร์ ได้แก่ กฐินที่ประชาชนร่วมกันจัดให้มีขึ้น และกฐินหลวง ได้แก่ กฐินที่ทางราชการจัดขึ้นแม้จะเป็นกฐินที่ข้าราชการในระดับจังหวัด หรือระดับอำเภอร่วมกันจัดขึ้นชาวบ้านมักเรียกว่ากฐินหลวง เช่น กันนอกนี้จุลกฐินซึ่งสาวอีสานเรียกว่ากฐินเล่น

มูลเหตุที่มีการทำบุญกฐินมีเรื่องเล่าว่าในสมัยพุทธกาลมีพระภิกษุชาวเมืองป่าจ่าจำนวน 30 รูป พวกกันเดินทางจะไปเฝ้าพระพุทธเจ้าซึ่งเสด็จประทับอยู่ที่พระเชตวันมหาวิหาร แต่เนื่องจากการเดินทางเป็นวันที่จวนใกล้กำหนดเข้าพรรษาทั้งหนทางระยะไกล และลำบากพระภิกษุเหล่านั้นจึงไม่สามารถไปให้ถึงพระเชตวันมหาวิหารได้ก็พอดีกำหนดเข้าพรรษาเสียก่อนพระภิกษุทั้ง 30 รูป จึงต้องหยุดจำพรรษาอยู่ที่เมืองสาเกตออกพรรษาแล้วจึงพากันรีบไปเฝ้าพระพุทธเจ้า แต่โดยเหตุที่หนทางไกลดังกล่าว และพอดีฝนตกจึงทำให้ผ้าจีวรของพระภิกษุเหล่านั้นเปียกน้ำ และเมื่อฝนโคลนตมมากพอไปถึงพระเชตวันมหาวิหารก็พากัน

ตรงเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าทันทีพระพุทธเจ้าทรงเห็นพระภิกษุที่มาเฝ้าอุ้มหม้อจิ๋วเปื้อนเปรอะ และจิ๋วที่จะใช้ผลัดเปลี่ยนก็ไม่มีเมื่อพระองค์ทรงเห็นความลำบากของพระภิกษุ เช่นนั้นจึงมี พุทธบัญญัติให้พระภิกษุแสวงหาผ้า และรับฝักจลิน ได้มีกำหนด 1 เดือนนับตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือนสิบเอ็ดถึงวันเพ็ญเดือนสิบสองคดังกล่าวข้างต้นจึงมีประเพณีทอดกฐินกันต่อ ๆ มา

วิธีดำเนินการก่อนถึงวันทอดกฐินชาวบ้านผู้มีจิตศรัทธาจะทอดกฐินจะไป เลือกวัดที่จะทอดเมื่อหาได้แล้วก็ไปจองไว้ล่วงหน้าเพื่อให้ทางวัดรู้ตัว และมีเวลาเตรียม ครอบงวนในวันทอดทั้งจะไม่เป็นการทอดกฐินซ้ำกันในวันนั้นด้วยวัดที่จองส่วนมากเป็นวัดที่อยู่ใน หมู่บ้านอื่น แต่บางทีก็เป็นวัดที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านที่ชาวบ้านจะทำบุญก็มีเมื่อถึงวันทอดกฐิน ชาวบ้าน หรือผู้จะทำบุญกฐินเตรียมองค์กฐินที่จำเป็นต้องมีก็ได้แก่ ผ้าไตรจีวร หรือผ้าสาม ผืน คือ สบงจีวร และสังฆาฏิ หรืออัญชรบิหารซึ่ง ได้แก่ ผ้าจีวร ผ้าสังฆาฏิ ผ้าสบงสายรัดประคด มิค โคน หรือมิดคัตถ์ใบ บาตร เข็มเย็บผ้า และฆมกรก (เครื่องใช้กรองน้ำให้สะอาด) นอกนี้อาจมี บริหารอื่น ๆ และเครื่องไทยทานสำหรับถวายพระส่วนมากมีการบอกบุญให้ญาติมิตร และผู้ รู้จักคุ้นเคยให้มาร่วมทำบุญด้วยก่อนจะนำองค์กฐินไปทอดมักมีการคบงันด้วยมหรสพต่าง ๆ แล้ว แต่เจ้าภาพจะจัดพอวันรุ่งขึ้นก็เคลื่อนกระบวนออกเดินทางไปสู่วัดที่จะทอดระยะเวลาให้ถึง วัดทันเลี้ยงเพลพระก่อนเลี้ยงเพลพระ หรือเสร็จเลี้ยงเพลพระแล้วจะได้ทอดกฐินถ้าเป็นวัดอยู่ ระยะทางไกลก็ต้องเคลื่อนกระบวนเดินทางไป แต่เข้ามิดเพื่อให้ทันเวลาบางแห่งต้องเดินทาง ไปล่วงหน้าโดยนอนค้างคืนที่หมู่บ้าน หรือวัดที่จะทอดกฐินหนึ่งคืนขณะที่จะทำการทอดมักมี การแห่แห่นกันศึกคีนสนุกสนานถ้าเป็นทางบกก็ไปโดยเดินเท้ารถยนต์ และล้อเกวียนเป็นต้น กระบวนแห่จะมีกลองฆ้อง และเครื่องดนตรีอื่น ๆ เช่น แคน แตรวง ฯลฯ และมีการร้องรำทำ เพลงไปด้วยขณะองค์กฐินผ่านไปชาวบ้านจะมาคอยต้อนรับ และนำปัจจัยมาร่วมบริจาคทาน บางทีก็ร่วมกระบวนแห่ไปด้วยเมื่อถึงวัดหากมีเวลาอาจทอดกฐินทันที หรือไม่ก็จะเลี้ยงเพลพร เณร และเลี้ยงบรรดาผู้มาแห่แล้วจึงทอดกฐินโดยชาวบ้านเจ้าของวัดเป็นเจ้าภาพได้เวลาทอดกฐิน พระสงฆ์ลงโบสถ์ผู้ไปร่วมงานบุญชุมนุมกันแล้วจัดขบวนแห่มีคนเดินตามกันเป็นแถวยาวยึด เสียงแห่ครื้นไปทั่วบริเวณวัดทำประทักษิณเวียนรอบ โบสถ์สามรอบแล้วจึงเข้าโบสถ์ทำพิธี ถวายฝักจลิน และบริหารเป็นเสร็จพิธี

3. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.1 ความเป็นมาของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สุเมธ ตันติเวชกุล (2549 : 52) กล่าวถึงความเป็นมาของ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) ไว้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานแนวคิดและแนวทางดังกล่าวแก่พลกนิกรชาวไทยมาอย่างต่อเนื่อง แต่การนำแนวทางดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในด้านต่าง ๆ ยังมีอยู่ในวงจำกัดขณะที่ประเทศเริ่มทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตามกระแสโลกาภิวัตน์ และระบบตลาดเสรีมากยิ่งขึ้นผลของการพัฒนาที่ไม่สมดุลและไม่มี เสถียรภาพส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในวงกว้างการพัฒนาไม่คำนึงถึงความเหมาะสมของ แต่ละองค์กรรมิสังคมของประเทศ หรือความไม่พร้อมของคนในระบบ การหวังพึ่งพิง ความรู้ เงินลงทุน หรือตลาดภายนอกประเทศมากเกินไป โดยไม่เตรียมสร้างพื้นฐานของคนในประเทศให้ความมั่นคง และเข้มแข็ง หรือสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีเพื่อให้สามารถรับความเสี่ยงจากความผันผวน ของปัจจัยภายใน และภายนอกปัญหาซึ่งทับถมมาอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และสังคม ให้ก่อเกิดความเหลื่อมล้ำในการกระจายทุนกระจายความเจริญกระจายรายได้ระหว่างกลุ่มคน และเชิงพื้นที่เกิดปัญหาทางสังคม ความย่อหย่อนทางศีลธรรม ความเสื่อมสลายทางวัฒนธรรมที่ดี ของสังคมไทยตลอดจนความเสื่อม โทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมนำมาสู่วิกฤติครั้งใหญ่ของประเทศ

ชาญชัย เพ็ชรประพันธ์กุล (2550 : 50) ได้สรุปถึงความเป็นมาของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหาราช ได้ทรงวางรากฐานการแก้ไขปัญหาอันเกิดจากการพัฒนาประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ทั้งทางด้านสังคมเศรษฐกิจ และการเมืองไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 โดยพระองค์ได้พระราชทานมโนทัศน์ด้าน “ความพอเพียง” ไว้เป็นครั้งแรกเมื่อคราวเสด็จพระราชทานปริญญาบัตรที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันที่ 18 ถึง 19 กรกฎาคม 2517 แต่สังคมไทยก็ยังเข้าไม่ถึงหลักการของแนวคิดดังกล่าว เมื่อประเทศไทยต้องประสบกับปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจการเงินในปี 2540 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ รวมทั้งบรรดานักเศรษฐศาสตร์ และนักวิชาการต่าง ๆ ได้ทูลเกล้าขอพระบรมราชวินิจฉัยอีกครั้งหนึ่ง พระองค์จึงได้พระราชทานวินิจฉัยเรื่องมโนทัศน์ “ความพอเพียง” แก่สังคมไทยอีกครั้งหนึ่ง โดยทรงสรุปไว้ในรูป ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เมื่อ 29 พฤศจิกายน 2542 จากนั้นเป็นต้นมา หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน ได้พยายามนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้

3.2 ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย (2550 : 31) ได้กล่าวถึงความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาซึ่งถึงแนวการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนา และบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุค โลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่ต้องมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก และภายในทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินงานทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2550 : 1) ได้กล่าวถึง เศรษฐกิจแบบพอเพียงไว้ว่า เป็นความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างเรียบง่ายตามฐานะ มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตน รายจ่ายไม่เกินรายรับ รู้จักเก็บออม รู้จักเลือกซื้อสินค้าที่ผลิตในท้องถิ่น มีการผลิตเพื่อให้พอมีพอกินในครอบครัว ชุมชน เหลือจากการบริโภคจึงนำไปจำหน่าย รู้จักการรวมกลุ่มสหกรณ์ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตน และสมาชิกในกลุ่ม

สุขสรรค์ กันตะบุตร (2550 : 6) ได้กล่าวถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาซึ่งถึงแนวการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนา และบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุค โลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่ต้องมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก และภายในทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินงานทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิต

ด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

รงค์ ประพันธ์พงศ์ (2550 : 34) ได้ให้คำนิยามเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย 3 คุณลักษณะที่เป็นห่วงสอดร้อยประสานกัน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ได้แก่

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น เช่น การผลิต และการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ในอนาคตทั้งใกล้ และไกล

นอกจากคุณลักษณะ 3 ห่วงดังกล่าวแล้ว สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ การกำหนด เงื่อนไขไว้ 2 ประการ เพื่อการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน นั่น คือ เงื่อนไขต่อไปนี้

1. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

2. เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

สรุปได้ว่า แนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ แนวทางการดำรงชีวิต และปฏิบัติตนให้สมดุล ไม่มากเกินไป ไม่น้อยไป และพร้อมต่อการยอมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งหลักปฏิบัติต้องคำนึงถึงความพอเพียงใน 5 ด้าน ดังนี้ 1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่มากเกินไป และไม่น้อยเกินไป ไม่ทำอะไรสุดโต่ง ซึ่งต้องไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น สามารถแบ่งคุณลักษณะความพอประมาณตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ได้ดังนี้ คือ พอเหมาะกับสภาพของตน และพอควรกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สังคม (ไม่โลภจนเบียดเบียนตัวเอง ผู้อื่น

ทำลายสิ่งแวดล้อม) 2) ความมีเหตุผล หมายถึง เหตุผลในการทำ หรือปฏิบัติโดยพิจารณาจาก เหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่าง รอบคอบ สามารถแบ่งคุณลักษณะความมีเหตุผลตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ได้ดังนี้ คือ ไม่ ประมาท (รอบรู้ มีสติ) รู้สาเหตุ – ทำไม รู้ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และรู้ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในด้าน ต่าง ๆ 3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับกลับผลกระทบ และการ เปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะ เกิดขึ้นทั้งใกล้ และไกล สามารถแบ่งคุณลักษณะการมีภูมิคุ้มกันที่ดีตามแนวทางเศรษฐกิจ พอเพียง ได้ดังนี้ คือ สุขภาพดี พร้อมรับความเสี่ยงต่าง ๆ (วางแผน เงินออม ประกัน) ทำ ประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น สังคม และเรียนรู้ พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 4) ความรู้ คือ ความรอบรู้ ใน สิ่งที่จะทำอย่างถ่องแท้ และรอบด้าน ความรอบคอบที่จำความรู้มาพิจารณาให้เหมาะกับ กาลเทศะ ความระมัดระวังในการใช้ความรู้ในวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ทำอย่างรอบ ด้าน 5) คุณธรรม หมายถึง ความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการ ดำเนินชีวิต รู้จักการแบ่งปัน ไม่โลภ และไม่ตระหนี่

3.3 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3.3.1 หลักพิจารณาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สุขสมรรถ กันตะบุตร (2550 : 6-7) ได้กล่าวถึงหลักพิจารณาปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง ไว้ว่า มีหลักพิจารณาอยู่ด้วยกัน 5 ส่วน ดังนี้

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติ ตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมา ประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤตเพื่อความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา
2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการ ปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นบันได
3. คำนิยาม ความพอเพียง จะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อม ๆ กันดังนี้

1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มาก เกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น เช่น การผลิต และการบริโภคอยู่ในระดับ พอประมาณ

2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอ-เพียง นั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้ และไกล

4) เงื่อนไข การตัดสินใจ และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

4.1) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบคอบ ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

4.2) เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5) แนวทางปฏิบัติ และผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุล และยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้ และเทคโนโลยี

3.4 รูปแบบของเศรษฐกิจพอเพียง

สุขสวรรค์ กันตะบุตร (2550 : 8) ได้สรุปรูปแบบของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงมี 2 รูปแบบ คือ

3.4.1 เศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกิน สามารถพึ่งตนเองได้โดยไม่โลภมาก และไม่เบียดเบียนคนอื่น

3.4.2 เศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า คือ การแลกเปลี่ยน ร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกัน และกันเพื่อให้ส่วนรวมได้ประโยชน์ และนำไปสู่การพัฒนาชุมชน และสังคมให้เจริญอย่างยั่งยืน

3.5 องค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (2550 : 4-6) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียงจากการพิจารณาแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ ว่ามีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

3.5.1 ฟังพาดตนเอง (อดตาหิ อดตาโน นาโถ) ช่วยเหลือให้ช่วยตัวเองได้ ไม่รอรับความช่วยเหลือจากรัฐอยู่เสมอ ใช้ความสามารถของตัวเอง เช่น ขุดสระน้ำ และปลูกพืชผสมผสาน เป็นต้นระยะแรกเน้นอาหารพื้นบ้านของไทย ได้แก่ ข้าว ปลา ผัก ผลไม้ ไข่ พยายามปลูกทุกอย่างให้พอมีพอกินพออยู่ วิธีการง่าย ๆ ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นให้เหลือน้อยที่สุด เช่น พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืชที่มีราคาแพง พยายามใช้ของพื้นเมือง และใช้ระบบปลูกพืชระบบหมุนเวียน หรือระบบอินทรีย์แทน

3.5.2 พอประมาณ ค่อย ๆ ทำตามกำลังกาย กำลังทุน ค่อยเป็น ค่อยไป จากงานเล็ก ๆ ไม่มากไม่น้อยเกินไป ด้วยวิธีการที่ง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อน ไม่ต้องใช้ปัจจัยการผลิตที่ราคาสูง เช่น สารเคมี เชื้อเพลิงปิโตรเลียม หากจะกู้เงินมาลงทุน ก็ให้ใช้ในสิ่งที่มีผลตอบแทนแน่นอน ไม่นำไปใช้ซื้อวัสดุที่ไม่เกี่ยวกับการผลิตโดยตรง เมื่อกิจการพื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญโดยลำดับต่อไป

3.5.3 เดินสายกลาง (มัชฌิมา ปฏิปทา) ไม่ประพฤติดินให้สบายเกินไป ลำบากเกินไป ความพอดี ไม่ให้ฟังพาดอาหาร หรือผลิตผลเน้นอย่างหนึ่งอย่างใดอย่างเดียวนำไปปลูกเลี้ยง ผสมผสานหลายอย่างเป็นการกระจายทุน กระจายแรงงาน มีงานทำตามกำลังตลอดปี มีอาหารกระจายตลอดปี ถ้าผลิตผลเหลือก็นำไปจำหน่าย หรือแลกเปลี่ยนกับเพื่อนบ้าน หรือนำเงินไปซื้อปัจจัยที่จำเป็นอย่างอื่น แต่ผลิตเองไม่ได้ เช่น เสื้อผ้า ยารักษาโรค ให้ได้ตลอดปี และให้เกิดการสมดุล ไม่สุดโต่งอย่างใดอย่างหนึ่งการปลูกพืชหลายชนิด เช่น ข้าว ผัก สมุนไพร พืชยืนต้น เช่น กล้วย มะละกอ มะม่วง มะรุม ชะอม มะพร้าว เป็นต้น ในสระน้ำ เลี้ยงปลา ปลูกผัก เช่น ผักบุ้ง ผักกระเฉด เป็นต้น ใกล้เคียงไก่ เป็นต้น ซึ่งเป็นการเดินสายกลาง

3.5.4 มีภูมิคุ้มกัน น้ำ คือ ชีวิต เพื่อเพิ่ม และประหังผลผลิต และอาหาร หากไม่มีน้ำจากระบบชลประทาน ควรขุดสระน้ำในไร่นา หรือมีแหล่งน้ำสำรอง เพื่อปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ได้หลายอย่าง และถ้ามีอากาศแห้งแล้งในฤดูฝน ก็ใช้น้ำจากสระ หรือแหล่งน้ำมารดพืชได้ พืชอายุสั้น หรือพืชล้มลุก อาจเสียหายบ้าง แต่พืชยืนต้นจะไม่ตาย เช่น มะรุม กระถิน แค ชะอม มะม่วงมะพร้าวจะไม่เสียหาย และเป็นรายได้พอประทัง ทดแทนไปได้ ปลาในสระก็ใช้เป็นอาหารได้จนกว่าจะผ่านช่วงแล้งบางฤดูน้ำภายนอกจะมาก พืชบางอย่างอาจเสียหาย แต่พืชยืนต้นจะไม่ตาย แต่ถ้าเป็นแปลงที่มีคันดินรอบ ก็อาจป้องกันน้ำท่วมได้ แต่ต้องพยายามสูบน้ำออกเสมอ เมื่อน้ำลดลง ก็อาจปลูกพืชอายุสั้นได้ โดยอาศัยน้ำที่อยู่ในสระ ริมสระน้ำ หรือทางลาดชันควรปลูกแฝกเพื่อลดการชะล้างพังทลายของดิน การปลูกพืชผสมผสานหลายอย่าง

จะทำให้โรคแมลงศัตรูพืช และความเสียหายจากธรรมชาติน้อยลงมาก เพราะมีภูมิคุ้มกันซึ่งกันและกัน

3.5.5 มีเหตุมีผล การที่มีกิจกรรมหลายอย่างทำให้ต้องใช้ความรู้ สถิติ ปัญหาพิจารณาตามเหตุตามผลก่อนจะดำเนินการใด ๆ เช่น ควรจะปลูกพืชอายุสั้นชนิดใด เมื่อใด ก็ต้องพิจารณาตามความเหมาะสมของฤดูกาล ความต้องการของตลาด ฤดูฝนควรปลูกข้าวโดยอาศัยน้ำฝน แต่ถ้าฝนแล้งในช่วงฤดูปลูก ก็ใช้น้ำจากสระมารดข้าวให้พอประทังชีวิตผ่านช่วงฝนแล้ง ในฤดูแล้งไม่ควรใช้น้ำ ในสระปลูกข้าวนาปรัง เพราะใช้น้ำมาก ควรปลูกพืชล้มลุกที่อายุสั้น ใช้น้ำน้อย และราคาดี เช่น ผัก ถั่วฝักสด ข้าวโพดฝักสด หรือดอกไม้ เป็นต้น หากอยู่ใกล้ป่า ควรฟื้นฟู หรือปลูกป่า โดยปล่อยให้ฟื้นตัวเอง ไม่รั้งแกป่า ไม่ตัดต้นไม้จนเกินอย่าปลูกเปลือกป่า และดิน เมื่อปลูกป่าควรใช้พืชท้องถิ่น และปลูกไม้ยืนต้นที่มีดอกบนภูเขา เพื่อให้แมลงสัตว์แพร่กระจายรวดเร็ว ควรรับความรู้ใหม่ ๆ จากคำแนะนำของผู้รู้ หรือข้าราชการ การจะลงทุนกู้เงินก็ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ

3.5.6 เป็นคนดี ต้องมีศีลธรรม จริยธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน มีความเพียร ประหยัด ลดเวรไอบายมุขทุกประเภท (เหล้า หวย ยาเสพติด ฯลฯ) ทำหน้าที่ของคนให้ดีที่สุด (ต่อครอบครัว และต่อเพื่อนบ้าน) ใจเย็น ไม่พุดมาก ฟังคนอื่นบ้าง อย่าทะเลาะกัน อย่าทำให้เพื่อนบ้านเดือดร้อนรักษาธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เช่น ปลูกต้นไม้ ลดการตัดต้นไม้ การก่อขยะ การเผาขยะ และลดการทำน้ำเสีย เป็นต้นเปลี่ยน ผลิตผลซึ่งกัน และกัน เมื่ออาชีพก้าวหน้าขึ้น ต้องรวมกลุ่มกัน พบปะกันบอช่วยเหลือนกันด้านความรู้เทคโนโลยี ร่วมกันสร้างพื้นฐานหลักที่จำเป็นต่อการผลิต เช่น แหล่งน้ำ เส้นทางคมนาคมของชุมชนเมื่อกิจกรรมก้าวหน้าขึ้น ก็รวมกลุ่มในรูปสหกรณ์ชุมชน จัดหาเงินทุน พันธุ์พืช ปัจจัยการผลิต ธนาคารข้าว ธนาคารโค กระบือ โรงสีข้าว ปัจจัยที่จำเป็นแก่การครองชีพ เช่น อาหารเครื่องนุ่งห่ม ของใช้อื่น ๆ ที่ผลิตเองไม่ได้ ขึ้นต่อไป ก็ร่วมมือกันในด้านสวัสดิการต่าง ๆ เช่น การศึกษา การสาธารณสุข และความปลอดภัยของชีวิต และทรัพย์สิน เป็นต้น

ปวัน มีนรัชย์เรืองเดช (2549 : 7) ได้กล่าวถึง นัยสำคัญของแนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง ว่ามีองค์ประกอบหลักอยู่ 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก เป็นระบบเศรษฐกิจที่ยึดถือหลักการที่ว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” โดยมุ่งเน้นการผลิตพืชผลให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรกเมื่อเหลือพอจากการบริโภคแล้วจึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อการค้าเป็นอันดับรองลงมาผลผลิตส่วนเกินที่ออกสู่ตลาดก็จะเป็นกำไรของเกษตรกร ในสภาพการณ์ เช่นนี้เกษตรกรจะกลายเป็นผู้กำหนด หรือเป็นผู้กระทำต่อ

ตลาดแทนที่ว่าตลาดจะเป็นตัวกระทำ หรือเป็นตัวกำหนดเกษตรกรรายใด เช่น ที่เป็นอยู่ในขณะนี้ และหลักใหญ่สำคัญยิ่ง คือ การลดค่าใช้จ่าย โดยการสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคในที่ดินของตนเอง เช่น ข้าว น้ำ ปลา ไข่ ไม้ผล พืชผัก ฯลฯ ประการที่สอง เศรษฐกิจแบบพอเพียงให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มของชาวบ้าน ทั้งนี้กลุ่มชาวบ้าน หรือองค์กรชาวบ้านจะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ให้หลากหลายครอบคลุมทั้งการเกษตรแบบผสมผสานหัตถกรรม การแปรรูปอาหาร การทำธุรกิจค้าขาย และการท่องเที่ยวระดับชุมชน ฯลฯ เมื่อองค์กรชาวบ้านเหล่านี้ได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็ง และมีเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้นแล้วเกษตรกรทั้งหมดในชุมชนก็จะได้รับการดูแลให้มีรายได้เพิ่มขึ้นรวมทั้งได้รับการแก้ไขปัญหาในทุก ๆ ด้าน เมื่อเป็นเช่นนี้ เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศก็จะสามารถเติบโตไปได้อย่างมีเสถียรภาพ ซึ่งหมายความว่าเศรษฐกิจสามารถขยายตัวไปพร้อม ๆ กับสภาพการณ์ด้านการกระจายรายได้ที่ดีขึ้นประการที่สาม เศรษฐกิจแบบพอเพียงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีความเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนในการร่วมแรงร่วมใจเพื่อประกอบอาชีพต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงมิได้ หมายถึง รายได้ แต่เพียงมิติเดียว หาก แต่ยังรวมถึงประโยชน์ในมิติอื่น ๆ ด้วย ได้แก่ การสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชนความสามารถในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของไทยให้คงอยู่ตลอดไป

3.6 แนวทางปฏิบัติตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

สุเมธ ตันติเวชกุล (อ้างอิงมาจาก เปี่ยมศักดิ์ คุณากรประทีป. 2552 : 16) ได้เรียบเรียงแนวทางปฏิบัติตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดังนี้

1. ยึดความประหยัด คัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ดังพระราชดำรัสว่า ความเป็นอยู่ที่ดีต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง

2. ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ดังพระราชดำรัสที่ว่า ความเจริญของคนทั้งหลาย ย่อมเกิดมาจากการประพฤติชอบ และการหาเลี้ยงชีพ ชอบเป็นหลักสำคัญ

3. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์ และแข่งขันกันในทางการค้าขาย ประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรงคั่งอึด ซึ่งมิพระราชดำรัสเรื่องนี้ว่า ความสุขความ

เจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึง ความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรมทั้งในเจตนา และการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังมาจากผู้อื่น

4. ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากครั้งนี้ โดยต้อง ขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น จนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ พระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ทำให้ความชัดเจนว่า การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้ และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้เพื่อตนเอง เพื่อที่จะให้ตัวเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้า ที่มีความสุข พอมีพอกิน เป็นขั้นหนึ่ง และขั้นต่อไป ก็คือ ให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตนเอง

5. ปฏิบัติตนในแนวทางที่ศีลคละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไป ทั้งนี้ด้วยสังคมไทย ที่ล่มสลายลงในครั้งนี้ เพราะยังมีบุคคลจำนวนมากมิใช่น้อยที่ดำเนินการโดยปราศจากละอายต่อ แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราโชวาท ว่า พยายามไม่ก่อความชั่ว ให้เป็นเครื่องทำลายตัว ทำลายผู้อื่น พยายามลดพยายามละความชั่วที่ตัวเองมีอยู่ พยายามก่อความดีให้แก่ตัวอยู่เสมอ พยายามรักษา และเพิ่มพูนความคิดที่มีอยู่นั้น ให้่องงามสมบูรณ์ขึ้น

3.7 ปัจจัยที่มีผลต่อเศรษฐกิจพอเพียง

รัตนาน เนตรแจ่มศรี (2550 : 19) ได้กล่าวถึง ปัจจัยแห่งความสำเร็จของ เศรษฐกิจพอเพียง ไว้ดังนี้

1. ต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต
2. ให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ
3. ในการนำหลักแห่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้นั้น จะต้องอาศัย ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน

3.8 แนวคิดของการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เดือนเด่น นิคมบริรักษ์ (2542 : 19) ได้กล่าวถึง การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในธุรกิจ โดยนำเสนอกรอบความคิดของบรรษัทภิบาล โดยประยุกต์ จริยธรรมธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการป้องกันการกอบโกยผลประโยชน์ของผู้บริหาร และวิเคราะห์ว่าเศรษฐกิจพอเพียงสามารถประยุกต์ใช้ได้ อย่างกว้างขวาง โดยครอบคลุมธุรกิจ และเชื่อมโยงหลักธรรมาภิบาล และจริยธรรม ได้อย่างดี

นิพนธ์ พัวพงศกร (2542 : 1) ได้กล่าวถึง การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นทางเลือกที่จะทำให้เกิดการพัฒนาบนพื้นฐานของประโยชน์ส่วนรวม โดยเชื่อมโยงหลักเศรษฐกิจพอเพียงในส่วนของ การสร้างภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยง ทั้งนี้ วิเคราะห์ว่าความชะล่าใจในการมองว่าเศรษฐกิจจะมี แต่ฯขึ้นทำให้เกิดความไม่รอบคอบ และขาดการระมัดระวังเท่าที่ควร จึงควรประยุกต์ใช้เครื่องมือบริหารความเสี่ยงอย่างมีระบบ และมีประสิทธิภาพการประยุกต์แนวคิดเรื่องความพอเพียง ควรมีความยืดหยุ่นพอสมควร เพื่อให้เหมาะสมกับสถานะแวดล้อมที่แตกต่างกันไปของ แต่ละท้องถิ่น และประเภทของอุตสาหกรรม

สุเมธ ตันติเวชกุล (2548 : 117) ได้กล่าวถึง การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง สำหรับสังคม แต่ละระดับ ไว้ดังต่อไปนี้

ระดับบุคคล หรือครอบครัว สามารถให้ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนใน 5 ด้าน คือ จิตใจ สังคม เทคโนโลยี ทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ รู้จักคำว่า “พอ” และ ไม่เบียดเบียนผู้อื่นพยายามพัฒนาตนเองเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง และความชำนาญ มีความสุข และความพอใจกับชีวิตที่พอเพียงยึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต

ระดับชุมชน ประกอบด้วย บุคคล/ครอบครัวที่มีความพอเพียงแล้ว รวมกลุ่มทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม โดยอาศัยภูมิปัญญา ความสามารถของตน และชุมชน มีความเอื้ออาทรระหว่างสมาชิกชุมชนทำให้เกิดพลังทางสังคม พัฒนาไปสู่เครือข่ายระหว่างชุมชนต่าง ๆ ระดับ

รัฐ หรือระดับประเทศ ประกอบด้วยสังคมต่าง ๆ ที่เข้มแข็ง ชุมชน หรือสังคมหลาย ๆ แห่งร่วมมือกันพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง วางรากฐานของประเทศให้มีความพอเพียง และพร้อมก่อนจึงค่อย ๆ ดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศให้เจริญขึ้นเป็นลำดับ ๆ ต่อไป

โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (2550 : 1) ได้กล่าวถึง การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ว่า ทุกคนให้ความสำคัญกับกระแสโลกาภิวัตน์ ว่าเป็นสิ่งที่เราต้องเรียนรู้วิธีการที่จะจัดการกับกระแสดังกล่าว และต้องฉลาดพอที่จะใช้ ผลของสถานการณ์ดังกล่าวให้เป็นประโยชน์ เพื่อให้เราสามารถ อยู่รอด ได้พร้อม ๆ ไปด้วยการรู้จักเตรียมความพร้อม และสร้างภูมิคุ้มกันของ สังคมให้เกิดขึ้น บนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง และรู้จักเลือกสิ่งต่าง ๆ มาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งในทางปฏิบัติก็คือ เราสามารถนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นพื้นฐาน ใน

การเสริมสร้างผลกระทบในแง่บวกที่เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ ระหว่างชุมชน และกระแสโลกาภิวัตน์ หรือนำมาใช้เป็นพื้นฐานสำหรับ การสร้างภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบในแง่ลบได้ ดังนี้

1. เพิ่มความรู้ และขีดความสามารถของคนในชุมชนให้รู้จักตนเอง มีศักยภาพการเรียนรู้ และรู้จักทุนทางเศรษฐกิจ และสังคม ของชุมชนตนเอง ในระดับที่สามารถวิเคราะห์ข้อมูลที่มีอยู่ให้สามารถทำความเข้าใจผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง ให้เกิดปัญญาความรู้ คือ รู้เขารู้เรา ทั้งในระดับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และระดับโลก เพื่อจะผลักดันให้เกิดการเตรียมความพร้อม และรู้จักเลือกใช้ประโยชน์จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในกระแส โลกาภิวัตน์ได้เป็นอย่างดี

2. สนับสนุนให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีขึ้นในระดับต่าง ๆ ทั้งในระดับการจัดการชีวิตตนเอง จัดการภายในครอบครัว จัดการภายในชุมชน และวิสาหกิจระดับต่าง ๆ โดยอาจเริ่มต้นจากการส่งเสริมให้เกิดความโปร่งใส การจัดทำบัญชีที่ดี การมีส่วนร่วมรับฟังความคิดของผู้อื่น การปฏิบัติที่เป็นธรรมต่อทุกฝ่าย และการสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่ม และสร้างเครือข่ายทาง การผลิต และการค้าขาย รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยีต่าง ๆ ด้วย

3. ใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เป็นองค์รวมเพื่อความสมดุล และยั่งยืน หรือเป็นยุทธศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อม และมุ่งรักษาความสมดุลของการพัฒนาเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของการใช้ทุน 3 ด้านอย่างสมดุลกัน ได้แก่ ทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางทรัพยากร โดย แต่ละท้องถิ่นแม้จะมีวิธีการแก้ไขปัญหา ด้วยวิธีการที่ต่างกันไปตามลักษณะของสาเหตุ และบริบทของ แต่ละท้องถิ่น แต่ก็สามารถสร้างเครือข่ายแห่งความร่วมมือ เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน รวมทั้งเชื่อมโยงผลประโยชน์ระดับท้องถิ่น และผลประโยชน์ระดับชาติเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนร่วมกันต่อไปได้

โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย (2550 : 32) ได้กล่าวถึง การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ว่า จะเห็นได้ชัดว่าพระราชดำริดังกล่าว นั้นไม่ใช่เป็นเรื่องของ เศรษฐกิจ หรือ ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ แต่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และการตัดสินใจ ที่สามารถประยุกต์ใช้กับการดำรงชีวิตได้ทุกระดับ ตั้งแต่ปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน โครงการต่าง ๆ ภาคธุรกิจ ประเทศชาติตลอดจนโลกทั้งโลก ในระดับที่ง่ายที่สุด คือ ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนทุกคน ส่วนในระดับที่ซับซ้อนกว่านั้น คือ ใช้ในการประกาศพันธกิจของประเทศ แนวทางดังกล่าวมีความหมายว่า วิชาเศรษฐศาสตร์ หรือวิชาสังคมศาสตร์อื่น ๆ ไม่ควรจะถูกแยกออกจากเรื่องพื้นฐานที่มี

ความสำคัญยิ่งในทางญาณวิทยา และจริยธรรม นั้น คือ เรื่องของการตอบคำถามว่า เรารู้ และ เข้าใจเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างไร และเราจะมีพฤติกรรมแบบใดต่อเรื่องนั้น ๆ

4. หลักบุญศึกษา

บุญศึกษา หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า บุญกิริยาวัตถุ (อ่านว่า บุญ-ยะ-กิ-ริ-ยา-วัตถุ) แปลว่า เหตุเป็นที่ตั้งแห่งการทำบุญ หมายถึง เหตุเกิดบุญ, วิธีการทำบุญ, วิธีที่เมื่อทำแล้วได้ชื่อว่าทำบุญ และจะได้รับผลเป็นความสุขบุญกิริยาวัตถุ โดยย่อมี 3 ประการ คือ

1. ทานมัย การให้ทาน คือ การให้ การเผื่อแผ่ การแบ่งปัน ทาน ในข้อนี้รวมทั้ง ปัตติทานมัย คือ การเปิดโอกาสให้คนอื่น ได้มีส่วนร่วมบุญด้วยการทำความดีด้วยกัน และปัตตานุโมทนา มัย คือ การอนุโมทนาส่วนบุญ โดยพลอยชื่นชม หรือแสดงความยินดียอมรับเห็นชอบในการทำบุญทำความดีของผู้อื่น

2. ศีลมัย การรักษาศีล คือ การประพฤติสุจริต มีความสัมพันธ์ที่ดี เกื้อกูล ไม่เบียดเบียนกัน ศีล ในข้อนี้รวมทั้ง อปจายนมัย คือ การมีความอ่อนโยน สุภาพอ่อนน้อม ให้เกียรติกัน เคารพยกย่องท่านผู้มีความเป็นผู้ใหญ่ ผู้สูงด้วยคุณธรรมความดี เป็นต้น รวมถึงการมีกิริยามารยาทงดงาม ตามวัฒนธรรมประเพณี และไวยวัจจมัย คือ การช่วยเหลือ รับใช้ บริการ ขวนขวายในกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์

3. ภวานมัย การอบรมจิตใจ คือ การฝึกอบรมพัฒนาจิตใจ พัฒนาปัญญา ภาวนา : ในข้อนี้รวมทั้ง ธรรมสวนมัย คือ การฟังธรรม รวมทั้งสดับอ่านข่าวสารข้อมูล คำแนะนำเรื่องราวที่คิดงามเป็นประโยชน์ และธรรมเทศนามัย คือ การแสดงธรรมให้คำสอน คำแนะนำความรู้แก่ผู้อื่น (โรงเรียนกาศลินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์, 2555 : 5)

หลักการทฤษฎีการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน

1. ทฤษฎีโครงสร้าง และหน้าที่นิยม (Structural –functionalism Theory)

ทฤษฎีโครงสร้าง และหน้าที่นิยมเกิดขึ้น โดยนักสังคมวิทยาชาวอังกฤษ Brown. (1940 : 89) ซึ่งกล่าวไว้ว่าสังคมเปรียบเหมือนอินทรีย์ซึ่งมีชีวิตมีการเกิดการเจริญเติบโต เจ็บป่วยเสียหายรักษาได้เมื่อหายแล้วก็ก้าวเดินต่อไปได้สังคมมนุษย์ก็มีโครงสร้างเพื่อการดำรงตนทั้งอวัยวะของตน และโครงสร้างของสังคมต่างก็ทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์กันเพื่อผดุงร่างกาย และสังคมหากสังคมเกิดความขัดแย้งกันใน โครงสร้างอันเนื่องมาจากการทำหน้าที่ไม่สอดคล้องกันจะทำให้สังคมชะงักงันพัฒนาไปได้ล่าช้าสังคมก็จะหาทางแก้ไข หรือปรับเปลี่ยน โครงสร้างของสังคมตนเองเพื่อการดำรงอยู่ หรือการพัฒนาที่ก้าวหน้าต่อไปส่วนร่างกายของ

มนุษย์นั้นอวัยวะต่าง ๆ เมื่อเจ็บป่วยบางส่วนก็ทำการรักษาเยียวยาได้ แต่บางส่วน เช่น สมอง หัวใจตับลำไส้ไม่สามารถที่จะเปลี่ยนได้มนุษย์จึงล้มตายจากไป แต่สังคมไม่มีวันตายหลังจากที่ได้ปรับตัวให้พัฒนาขึ้นแล้วสังคมจะก้าวเดินต่อไปได้การทำงานที่ไม่สอดคล้องกันของอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายทำให้ร่างกายของมนุษย์ล้มป่วย หรือตายไปส่วนการทำงานที่ไม่ประสานสอดคล้องกันของสังคมจะทำให้สังคมชะงัก เช่น นักการเมืองไม่ทำหน้าที่ของตนเองเกิดการทุจริตคดโกงชาติบ้านเมืองประชาชนยากจนตกงานไม่มีงานทำเด็ก ๆ ไม่ได้รับการศึกษาผู้คนหันไปพึ่งไสยศาสตร์สุดท้ายการเลือกตั้งก็เลือกผู้แทนที่แจกเงินเข้ามาบริหารบ้านเมืองอีกบ้านเมืองก็เสื่อมทรามลงเกิดการปฏิวัติรัฐประหารขับไล่่นักการเมืองแล้ว ๆ ออกไปเปลี่ยนผู้บริหารบ้านเมืองกำหนดกฎกติกาจัดระเบียบบ้านเมืองเสียใหม่สังคมจึงไม่ล่มสลายลงไปได้ แต่อาจจะเปลี่ยนแปลงรูปแบบใหม่ ๆ ตาม แต่ที่คนในสังคมจะปรารถนานี้ก็คือ ตัวอย่างที่สามารถอธิบายทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยามตามแนวคิดของ Brown. (1940 : 89) ได้การศึกษานวัตกรรมของคนในสังคมในเชิงความสัมพันธ์ตามทฤษฎีโครงสร้าง และหน้าที่นิยามของ Brown. (1940 : 89) ในทางมานุษยวิทยาเรียกว่า “Holistics” ซึ่งเป็นการมองสังคมที่เดียวทุกโครงสร้างเพื่อความเข้าใจสังคมทั้งสังคมการศึกษาเพียง โครงสร้างใด โครงสร้างหนึ่งอย่างเดียวไม่สามารถที่จะเข้าใจโครงสร้างนั้น ๆ ได้ เช่น ถ้าต้องการศึกษาโครงสร้างการปกครองของสังคมไทยก็ต้องศึกษาระบบค่านิยมทางเศรษฐกิจศาสนาการศึกษาครอบครัว และเครือญาติของสังคมไทยด้วยเพราะทุก ๆ ระบบที่กล่าวมานั้นมีผลต่อโครงสร้างการปกครองของสังคมไทยทั้งสิ้นเมื่อศึกษาเรื่อง โครงสร้างก็มักจะมีการพูดถึงหน้าที่ของ โครงสร้างควบคู่กันไป เพราะ โครงสร้างต้องทำหน้าที่เสมอ โครงสร้างก็คือ สถาบันของสังคมที่ Malinowski นักทฤษฎีหน้าที่นิยามกล่าวว่าเกิดจากความจำเป็นพื้นฐานของมวลมนุษย์นั่นเองดังนั้น สถาบัน หรือ โครงสร้างของสังคมจึงต้องทำหน้าที่ตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เช่น สถาบันครอบครัวทำหน้าที่ตอบสนองความจำเป็นในการขับถ่าย และทางเพศส่วนสถาบันเศรษฐกิจทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการอาหารเพื่อการเจริญเติบโตของร่างกายมนุษย์เป็นต้นความแตกต่างระหว่าง Malinowski. and Brown. (1940 : 89) อยู่ที่ Malinowski. (1929 : 97) เน้นการทำหน้าที่ของ แต่ละ โครงสร้างของสังคมว่าตอบสนองความต้องการพื้นฐานของสมาชิกในสังคมอย่างไรสนใจในพฤติกรรมของคนมากกว่าสังคมส่วน Brown. (1940) : 89 เน้นการมองที่โครงสร้าง และมองต่อไปถึงความสัมพันธ์ทุกส่วนของ โครงสร้างในแง่บวกเขาสนใจสถาบันสังคมมากกว่าพฤติกรรมส่วนบุคคลโดยสรุปแล้ว Malinowski. (1929 : 97) มุ่งศึกษาวัฒนธรรม ส่วน Brown. (1940 : 89) มุ่งศึกษาสังคม

การที่ผู้วิจัยนำเอาทฤษฎีโครงสร้าง และหน้าที่นิยมมาใช้ในก็เพราะจะใช้ทฤษฎีดังกล่าวในการอธิบายระบบโครงสร้างของระบบบุคคล และสังคมว่ามีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างเป็นโครงสร้างการอยู่ร่วมกันในสังคมจะต้องมีพ่อแม่ที่น้องลูกป้า น้าอาเพื่อนฝูง และเพื่อนบ้านอื่น ๆ ซึ่งบุคคลเหล่านี้ต่างก็มีหน้าที่ซึ่งกัน และกันในการช่วยเหลือทางหน้าที่ การงานการอบรมสั่งสอนให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาตลอดจนบุคลากรในโรงเรียนมีความประพฤติดีปฏิบัติชอบโดยการบูรณาการกิจกรรมฮิตสิบสอง เมื่อนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สามารถ “กินเป็น อยู่เป็น” นั้นย่อม หมายถึง การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของเขาเหล่านั้น มีการประพฤติดีปฏิบัติชอบ และก้าวสู่สังคม และอยู่ร่วมกับสังคมด้วยความสุข และการบ่มเพาะปลูกฝัง โดยผ่านกิจกรรมทางสังคม หรือกิจกรรมฮิตสิบสอง ร่วมกัน จะทำให้นักเรียนรู้จักการช่วยเหลือซึ่งกัน และกันด้วยถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องกระทำเสมือนเป็นครอบครัวเดียวกันทุกคนที่อยู่ในสังคมมีความจำเป็นต่อผู้อื่นเสมอการประสานสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นโครงสร้างที่ไม่อาจจะแยกจากกันได้การช่วยเหลือกิจกรรมทางสังคม หรือส่วนรวม หรือกิจกรรมสาธารณะ การเชื้อฟังกำสั่งสอนของครู อาจารย์ ผู้อาวุโส ประพฤติปฏิบัติตามด้วยความนอบน้อมถ่อมตนไม่ประพฤติผิด หรือทำตามกระแสขั้วทางสังคมรู้จักระงับใจของตนเองสอนตนเองได้อยู่ตลอดเวลาว่าจะไรดีอะไรชั่ว จะนำไปสู่การก้าวออกสู่สังคมของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามุ่งคงรู้จักหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อกันในสังคม

2. ทฤษฎีวิวัฒนาการ และบุคลิกภาพ (Culture and Personality Theory)

ทฤษฎีนี้กล่าวว่าวิวัฒนาการเป็นพฤติกรรมที่คนสร้างขึ้นมาจากความคิดของคุณ เพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานของตนถ้าคนส่วนใหญ่คิดประพฤติปฏิบัติ และยอมรับในสิ่งเดียวกันพฤติกรรมนั้นก็กลายเป็นวัฒนธรรมของสังคม ไปองค์ประกอบของวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 2 ด้านด้านหนึ่งเป็นนามธรรมอันเป็นพฤติกรรมของบุคคล ได้แก่ บุคลิกภาพของบุคคลซึ่งประกอบไปด้วยค่านิยมทัศนคติความคิดเห็นความเชื่อ โลกทัศน์อุดมการณ์อุดมคติ ภาพพจน์องค์ประกอบดังกล่าวผลักดันพฤติกรรมของบุคคลให้มีการกระทำ หรือแสดงออกอย่างใดอย่างหนึ่งต่อสถานการณ์ที่กำลังเผชิญอยู่ เช่น เมื่อเกิดไฟไหม้บุคคลจะแสดงออกอย่างไรตัดสินใจทำอะไรก่อนคืออาการเหล่านี้เรียกกันว่าลักษณะนิสัยส่วนตัวที่เป็นรูปธรรม เป็นบุคลิกภาพของบุคคลที่ได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่เยาว์วัยเพื่อ ให้มีความสอดคล้อง และอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ในสังคมได้บุคคลที่ได้รับการอบรมสั่งสอนมาดีซึ่งหมายความว่าผู้ใหญ่ที่เกิดมาก่อนรับรู้กฎเกณฑ์ของวัฒนธรรมสังคมมาดีแล้วสั่งสอนอบรมให้ผู้นั้นแสดงออกมาใน

บุคลิกภาพที่สังคมนั้นต้องการ คือ การได้จับตัวจาก “แอ่งวัฒนธรรม” ของสังคมที่บุคคลผู้นั้นเกิดมา และเติบโตบุคลิกภาพจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ บุคคลที่ได้รับการปลูกฝังบุคลิกภาพในแอ่งวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะแสดงออกตามบุคลิกภาพของสังคมนั้น ๆ คนส่วนใหญ่จะมองเห็นรูปแบบของสังคมนั้น ได้ชัดเจนเรียกวัฒนธรรมของสังคมนั้นว่า “วัฒนธรรมประจำชาติ” (National Characteristics) หรือ “แบบฉบับของวัฒนธรรม” (Patterns of Culture) หรือ “วัฒนธรรมรูปแบบ” (Model Personality) เมื่อบุคคลเหล่านั้น แต่งงานมีลูกหลานก็จะกลายเป็นหน่วยถ่ายทอดอบรมปลูกฝังสั่งสอนบุคลิกภาพตามวัฒนธรรมของตนให้แก่สมาชิกผู้เยาว์ของสังคมอีกเป็นวัฏจักรวงจรของวัฒนธรรม และบุคลิกภาพไม่รู้จบแอ่งวัฒนธรรมจึงเป็นผู้สร้างบุคลิกภาพของบุคคลในขณะเดียวกันบุคคลก็ไปสร้างวัฒนธรรมอีกต่อหนึ่งหมุนเวียนกันไปนี้ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับบุคลิกภาพทฤษฎีวัฒนธรรม และบุคลิกภาพ Margaret Mead ได้กล่าวไว้ว่าบุคคลจะมีบุคลิกภาพ เช่น ไรขึ้นอยู่กับ การเลี้ยงดู และอบรมในวัยเด็ก และถ้าเด็กได้รับการเลี้ยงดูอบรมฝึกฝนมาในแนวเดียวกันทั้งหมดบุคลิกภาพก็จะแสดงออกมาในลักษณะที่เหมือน ๆ กัน เช่น คนญี่ปุ่นค่อนข้างจะเข้มงวดในการบังคับเด็กเล็ก โดยเฉพาะการขบถ่ายส่งผลให้คนญี่ปุ่นเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีระเบียบวินัยค่อนข้างเคร่งครัดการเลี้ยงเด็กอ่อนของนครัสเซียที่เอาผ้าห่อตัวเด็กทำให้ไม่สามารถเดินได้ตามธรรมชาติเมื่อเติบโตขึ้นนครัสเซียจึงเป็นคนที่มีความอึดเกรี้ยวกราด โมโห และคับข้องใจบุคคลที่อยู่ตลอดเวลาวัฒนธรรม และบุคลิกภาพจึงเกี่ยวเนื่องกันกับวัฒนธรรมประจำชาติอย่างเห็นได้ชัดค่านิยมของ แต่ละสังคมจะเป็นตัวปลูกฝังบุคลิกภาพบทบาทของผู้ชาย และผู้หญิงซึ่งอยู่กับการอบรมเลี้ยงดูมาตั้งแต่เยาว์วัยจะส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมของสังคมในที่สุด (นิยพรธ วรรณศิริ. 2540 : 41-49) การนำทฤษฎีวัฒนธรรมและบุคลิกภาพมาใช้ในการวิจัยก็เพราะเป็นทฤษฎีที่อธิบายว่าบุคคลจะมีบุคลิกภาพอย่างไรก็เพราะการอบรมสั่งสอนมาตั้งแต่วัยเด็ก หรือแม่ แต่วัยใด ๆ ก็ตามถ้ามีการอบรมสั่งสอนอยู่อย่างสม่ำเสมอที่ย่อมที่จะประพฤติปฏิบัติชอบได้ด้วยตนเองอย่างแน่นอนสมาชิกภายในสังคมมีความเป็นไปอย่างไรจึงขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม และบุคลิกภาพของสังคมนั้น ๆ การที่บุคคล และสังคมจะมีความคืออยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขจึงเกิดจากการสอนการเลี้ยงดูของสมาชิกภายในสังคมเองสุภามิตจากวรรณกรรมคำสอนจึงเป็นวัฒนธรรมการปลูกฝังค่านิยมแห่งความดีของแต่ละสังคมสอนบทบาทการเป็นสมาชิกในสังคมให้กับทุกเพศทุกวัยตั้งแต่เด็กจนชราสอนให้ช่วยเหลือกิจกรรมทางสังคม และในการช่วยกิจกรรมงานต่าง ๆ ก็มีนัยแห่งคำสอนที่ดี ๆ ให้เจ้าของงาน และผู้ที่ไปร่วมงานได้ขบคิดพิจารณานำไปปฏิบัติถือเป็นการสอนสิ่งที่ดีงามอย่าง

สม่ำเสมอทุกกาลเทศะอย่างไม่มีขอบเขตจำกัดเป็นการสร้างบุคลิกที่ดั่งงามของบุคคลในสังคม
ได้ทุกเวลาทุกคน และทุกเพศวัย

3. ทฤษฎีจริยศาสตร์ประยุกต์ (Applied Ethics Theory)

ทฤษฎีจริยศาสตร์ประยุกต์ เป็นทฤษฎีที่ดัดแปลงมาจากปรัชญากรีกโบราณซึ่งอยู่
ในช่วงเวลาประมาณ 600 ปี ก่อนคริสตกาล (ใกล้เคียงพระพุทธศาสนาเพราะพระพุทธศาสนา
เกิดก่อนศักราชประมาณ 543 ปี) ในสมัยนี้แนวคิดเป็นพหุเทวนิยม (Poly Theism) คือ มีความ
เชื่อในเทพเจ้าหลายองค์ชาวกรีกนั้นต้องการให้เทพเจ้าเป็นผู้ตอบปัญหาธรรมชาติที่เกิดขึ้น เช่น
ทำไมฟ้าผ่าฟ้าร้องแผ่นดินไหว เป็นต้นเนื่องจากชาวกรีกเป็นผู้ฉลาดเป็นเมืองนักปราชญ์จึงมี
นักปราชญ์ผู้หนึ่งชื่อ Thales เขาพยายามคิดว่าบางสิ่งบางอย่างที่เป็นขอบเขตที่พวกมนุษย์จะรู้ได้
มันจะต้องมีกฎเกณฑ์ในตัวของมันเองซึ่งศัพท์ทางวิชาการเรียกว่า “กฎธรรมชาติ : Natural
Law” พูดย่าง ๆ ก็ คือ Thales สงสัยในกฎธรรมชาติหลังจากนั้นเขาก็พยายามหาคำตอบของ
กฎเกณฑ์ธรรมชาติว่าเป็นอะไรเขาพิจารณาไตร่ตรองแล้วก็ตอบโดยการคาดคะเน
(Speculative) เพราะสมัยนั้นยังไม่มีเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์เป็นเครื่องกำหนดวัดเขาจึง
สันนิษฐานโดยการคาดคะเนทางความคิดที่ว่า Thales เป็นผู้บุกเบิกทางความคิดผู้จุดประกาย
ทางความคิดว่า “กฎเกณฑ์ของธรรมชาตินั้นจะต้องมีอะไรบางอย่างที่สามารถนำมาอธิบายกฎ
ของธรรมชาติได้” ทำให้ชาวกรีกช่วยกันโต้แย้งเพื่อค้นหาความจริง (Thales and Other Greek
Philosophy) อันเป็นจุดเริ่มต้นของวิชาที่เรียกว่า “อภิปรัชญา : Meta Physics” และคนทั่วไปยัง
ยกย่องว่า Thales ว่าเป็น “บิดาแห่งปรัชญา : Father of Philosophy” ลักษณะแนวคิดของกรีก
โบราณที่เริ่มแรกเป็นลักษณะ “อภิปรัชญา” ที่เรียกว่า Philosophy- Natural Science Concept คิด
แบบ “ปรัชญาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ” แนวทางวิทยาศาสตร์ที่อาศัยธรรมชาติเรียกว่า Natural
Science Concept กลุ่มนักปราชญ์กลุ่มหนึ่งที่เรียกตัวเองว่า “โซฟิสต์” ซึ่งไม่สนใจปัญหาของ
ทาเลสพวกโซฟิสต์กลับตั้งปัญหาขึ้นว่า “ชีวิตที่ดีเป็นอย่างไร” (What is Good Life?) “เราควร
ดำรงอยู่อย่างไรจึงจะมีความสุข” (How Should Man Live?) ถ้าจะพูดกันอย่างยุติธรรมแล้วกลุ่ม
แรกที่เริ่มตั้งปัญหาทางจริยศาสตร์ก็คือ กลุ่มโซฟิสต์นั่นเองพร้อมทั้งประกาศแนวความคิดของ
กลุ่มตัวเองอย่างชัดเจนทำให้เป็นที่ขำเกรงของกลุ่มชาวกรีกในขณะนั้นเป็นอันมากด้วยเหตุนี้เอง
ทำให้นักปราชญ์ชาวกรีกคนหนึ่งทนไม่ได้เพราะปัญหาที่ว่านี้เป็นลักษณะที่ทำทลายความคิดของ
เขาเป็นอันมากเขาก็ คือ “โสเครติส” โสเครติส (Socrates) ซึ่งเป็นนักปราชญ์คนสำคัญในทาง
ปัญญาเขาไม่เห็นด้วยกับความเห็นของโซฟิสต์โดยได้ประกาศคำโต้แย้งกับกลุ่มโซฟิสต์จากจุด
นี้เองจึงเป็นปัญหาโต้แย้งทางจริยศาสตร์ที่เกิดขึ้นโดยตรงเป็นครั้งแรก (ถือเป็นประเด็นสำคัญ

ของกรีกโบราณ) โสเครตีสประกาศปรัชญา หรือคำโต้แย้งกับกลุ่มโซพิสต์ว่าอะไร คือ ความสุขที่แท้จริงของชีวิต? (What is True Happiness of life?) เราจะแสวงหาความสุขในชีวิตได้อย่างไร? (How Can we get Happiness in This World?)

กล่าวโดยสรุปประเด็นโต้แย้งที่สำคัญในสมัยกรีกโบราณ คือ Good Life, True (ชีวิตที่ดี และความจริง) ปรัชญากรีกโบราณแบ่งเป็น 3 ช่วง คือ

1. Pre-Socrates Period (Beginning Period) ยุคเริ่มสมัยก่อน โสเครตีสเริ่มต้นตั้งแต่ทาเลสตั้งคำถามว่าอะไรเป็นปฐมธาตุของจักรวาล (What is the First Rinciple?)

2. Socrates, Plato, Aristotle (Flourishing Period) ยุคเจริญยุคของนักปราชญ์ชาวกรีกเป็นช่วงที่เจริญที่สุด หรือเรียกได้ว่าเป็นยุคทองของกรีก คือ ยุคที่นักปรัชญาชาวกรีกทั้ง 3 คน ต่างก็ประกาศคำสอนของตนเองเพื่อโต้แย้งกลุ่มโซพิสต์ถือว่าเป็นยุคที่เจริญที่สุดของปรัชญา และถ้อยคำทางปรัชญาในช่วงนั้นยังนำมาใช้ในปัจจุบันนี้โดยเฉพาะถ้อยคำของโสเครตีสที่เป็นประเด็นทางจริยศาสตร์ที่ถือเป็นหลักในการดำเนินชีวิตที่ชัดเจนมาก เช่น - ความสุขของชีวิต คือ อะไร - เราควรอยู่อย่างไร - ความยุติธรรม คือ อะไร - เราควรแสวงหาความสุขหรือดำเนินชีวิตอย่างไร คำพูดของเพลโตที่ใช้กันอยู่ เช่น “คนเราจะทำอะไรก็ตามจุดเริ่มต้นสำคัญที่สุดถ้าเริ่มต้นดีก็ไปด้วยดี”

3. Post-Aristotelian Period (Declined Period) ยุคเสื่อมของปรัชญากรีกเริ่มตั้งแต่อริสโตเติลตายในสมัยกรีกยุคที่รุ่งเรืองมาก คือ พระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชชาวเปอร์เซียปกครองกรีกนานมาก แต่พอพระเจ้าอเล็กซานเดอร์สิ้นพระชนม์ไปอาณาจักรกรีกก็ล่มสลายในขณะเดียวกันจักรพรรดิชาวโรมัน คือ ซีซาร์ก็ได้เป็นจักรพรรดิที่เกรียงไกรเป็นชาตินักรบ โดยแท้เอกลักษณ์ของโรมันก็คือ

3.1 นักรบเก่งเป็นกลุ่มชนที่รบเก่งมากฉลาดในการรบ

3.2 กฎหมายเป็นผู้ริเริ่มกฎหมายโดยมีกฎหมายขึ้นมาเพื่อควบคุมบริหารการทหาร

3.3 สถาปัตยกรรมจากคำพูดที่ว่า “ถนนทุกสายมุ่งไปกรุงโรม” เพราะเมื่อชนะสงครามที่ไหนก็จะให้สร้างถนนมาเชื่อมต่อกับกรุงโรมอันเป็นเมืองหลวงเพื่อสะดวกในการติดต่อ

3.4 การแพทย์สามารถทำการผ่าเอาเดือออกจากหน้าท้องได้ซึ่งกษัตริย์ซีซาร์ก็คลอดโดยผ่าตัดออกจากหน้าท้องแม่ด้วยเหตุนี้วงการแพทย์จึงเรียกชื่อวิธีการผ่าหน้าท้องว่า “ซีซาร์เรียโอเปอเรชั่น” ด้วยความเก่งของชาวโรมันทำให้ยกทัพไปตีกรีกได้สำเร็จแล้ว

พวกชาวโรมันจึงเข้าครอบครองกรีก ส่วนดีของจักรพรรดิโรมัน คือ ไม่สนับสนุนนักปรัชญาชาวกรีก แต่ก็ไม่ได้คัดค้าน หรือทำลาย แต่ยังเปิดโอกาสให้ตั้งสำนักปรัชญาอย่างมากมายทั้งยังปล่อยให้สำนักเหล่านั้นแข่งขันกันสอนปรัชญา และศาสนาไปด้วย เช่น ศาสนาคริสต์มาจากปาเลสไตน์ศาสนาอิสลามจากแถบสเปน เป็นต้น ในสมัยนั้น ใครจะสอนปรัชญาอย่างไรก็ได้ แต่ทุกสำนักทุกศาสนาต้องมีความเคารพนับถือจักรพรรดิโรมันเสมือนเคารพต่อเทพเจ้า เพราะฉะนั้นทุกศาสนาจึงแบ่งแยกชาวกรีกออกเป็นหลายกลุ่มซึ่ง แต่ละกลุ่มก็มีแนวคิดต่างกันออกไปจึงเป็นเหตุให้เกิดสำนักจริยศาสตร์มากมายหลังจากที่อริสโตเติลตายไปแล้วซึ่งสำนักที่มีชื่อเสียง คือ Epicureanism and Stoicism ซึ่งเป็นสำนักที่มีคำสอนทางปรัชญาคือ

พระพุทธรูปศาสนาพุทธจริยศาสตร์ประยุกต์เป็นการประยุกต์ระหว่างความคิดของ โซพิสโตสโตเครติส และเพลโตเข้าด้วยกัน โซพิสโตกล่าวว่า มนุษย์เป็นเครื่องมือวัดทุกสิ่งทุกอย่างความดีมีความสัมพันธ์กับปัจเจกชนความดีของคนอื่น ไม่สามารถที่จะนำมาเป็นจุดประสงค์ของตนเองได้คุณธรรมเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องปฏิบัติเองไม่ใช่เป็นนักถวญโอกาสการกระทำสิ่งใดต้องทำเองเพื่อให้ได้มาซึ่งคุณค่าแห่งชีวิต คือ เกียรติอำนาจ และความมั่นคงส่วนเครื่องวัดคุณความดีนั้นจะวัดทางกายภาพแล้วตัดสินไม่ได้ต้องวัดกันที่ศรัทธา หรือใจความมั่นคงทางโลกนั้นไร้ค่าถ้าเปรียบเทียบกับสมบัติทางใจ แต่ในความเป็นจริงแล้วมนุษย์แสวงหาความมั่งคั่งทางโลกราวกับว่าทรัพย์สมบัตินั้นเป็นสุดยอดแห่งคุณความดีในเรื่องของคุณธรรม สโตเครติสกล่าวว่า บุคคลย่อมรู้ และเข้าใจธรรมชาติของความดีเขาไม่พลาดที่จะทำดี แต่ที่เขาทำชั่วเพราะความไม่รู้เขาจึงทำเพลโตกล่าวไว้ว่าความดีเป็นความสมบูรณ์ของชีวิตชีวิตที่สมบูรณ์จะประกอบไปด้วยส่วนของเหตุผล หรือจิตวิญญาณอันเป็นบ่อเกิดของปัญญาส่วนของเวทนา หรือ คือ ความรู้สึกอันเป็นบ่อเกิดแห่งคุณธรรม และส่วนของความอยาก ได้แก่ กิเลสตัณหาซึ่งจะถูกควบคุมไว้ด้วยเหตุ และผล (ปาหนัน บัวโฮม. 2548 : 6-8) การที่นำทฤษฎีจริยศาสตร์มาเพื่อใช้ในการอธิบายการวิจัยก็เพราะทฤษฎีดังกล่าวกล่าวไว้ว่ามนุษย์เป็นเครื่องมือวัดทุกสิ่งทุกอย่างทั้งความดี และความชั่วคุณธรรมเป็นสิ่งที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติเองด้วยตนเองการวัดความดีไม่ใช่จะวัดได้ด้วยกายภาพ แต่จะต้องวัดกันที่ศรัทธา หรือสมบูรณ์ของชีวิตไม่ใช่ทรัพย์สิน แต่เป็นคุณความดีที่ได้ปฏิบัติจนสมบูรณ์การที่นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ถูกบ่มเพาะปลูกฝังด้วยกิจกรรมแห่งประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นภูมิปัญญาของบรรพชนคนอีสานอย่างสม่ำเสมอ จะทำให้เกิดการประพฤติปฏิบัติตนเองให้เป็นคนเต็มคนที่ถึงความดีพร้อมทุกอย่างได้ตามทฤษฎีจริยศาสตร์ประยุกต์จนเกิดคุณความดีได้ภายในตัวเองคิด และจดจำวิถีปฏิบัติจาก

กิจกรรมแห่งประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น และสามารถนำไปใช้ในสังคมได้ทุกสังคมจึงสามารถที่จะอธิบายความสอดคล้องกับทฤษฎีจรรยาบรรณศาสตร์ประยุกต์ได้เป็นอย่างดี

4. การบูรณาการทฤษฎีไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน

4.1 การบูรณาการ

4.1.1 ความหมายของการบูรณาการ

สุนีย์ เหมะประสิทธิ์ (2542 : 338) กล่าวว่า หน่วยการเรียนรู้แบบหัวเรื่อง (Thematic Unit) หรือเรียกอีกอย่างว่าหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integrated Unit) หรือแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary Unit) คือ หน่วยการเรียนรู้ที่มุ่งศึกษามโนทัศน์ (Concept) หรือหัวเรื่อง (Theme) ใด ๆ โดยนำสาระการเรียนรู้ของวิชาต่าง ๆ มาเชื่อมโยง และความสัมพันธ์กัน ทำให้ต้องใช้สื่อกิจกรรม และเทคนิคที่หลากหลายของวิชาต่าง ๆ มาผสมผสาน หรือบูรณาการเข้าด้วยกัน

Johnsen. (1994 : 37) กล่าวว่า การบูรณาการเป็นความพยายามที่จะหาความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาของหลาย ๆ วิชากับหัวข้อ ความคิดรวบยอด หรือปัญหาที่ต้องการให้นักเรียนศึกษา

Lake. (2000) กล่าวว่า การบูรณาการหลักสูตรเป็นการเชื่อมโยงความรู้ ความคิดรวบยอดในวิชาต่าง ๆ หรือทักษะเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้โดยองค์รวม ทั้งด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย การเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นการเรียนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญโดยมีการเชื่อมโยงเนื้อหาสาระทั้งหลายเข้าด้วยกันอย่างมีความหมาย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้

Lemlech. (2002) กล่าวว่า การบูรณาการมิใช่การเน้นเนื้อหาวิชาใดวิชาหนึ่ง แต่เป็นการเชื่อมโยงเนื้อหาวิชา และกระบวนการเรียนรู้ เป็นการสร้างสิ่งเรียนรู้ที่มีความเกี่ยวข้องกันมากสำหรับนักเรียนเพื่อที่จะได้รับประสบการณ์ และการใช้บริบทของสังคม สำหรับการเรียนรู้อยู่เสมอ

สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์ (2546 : 16) สรุปความหมายของหลักสูตรบูรณาการไว้ว่า เป็นการรวมเนื้อหาของวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรที่มีลักษณะเหมือน หรือคล้ายกัน มีทักษะในการเรียนรู้เชื่อมโยงกันนำมาสัมพันธ์เป็นสิ่งเดียวโดยตั้งเป็นหัวข้อใหม่มีข้อย่อยตามเนื้อหาสาระ และสอดคล้องกับบริบทการเรียนของสังคมอย่างมีสมมูล มีความหมาย และให้โอกาสนักเรียนได้ปฏิบัติมากที่สุด การสอนแบบบูรณาการเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่าง ๆ ที่ใช้วิธีสอนหลายวิธีโดยให้มีการฝึกทักษะที่หลากหลาย

พูนสุข อุคม (2546 : 36) ให้ความหมายของการบูรณาการว่า เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการนำเอาความรู้จากวิชาต่าง ๆ ตั้งแต่สองวิชาขึ้นไปที่มีความสัมพันธ์ และเชื่อมโยงกันมาผสมผสานกันทั้งเนื้อหาวิชา และกิจกรรม การเรียนการสอน ทำให้เอกลักษณ์ของแต่ละรายวิชาหมดไปเกิดเป็นเอกลักษณ์ใหม่ของหลักสูตรโดยรวมซึ่งจะเน้นที่องค์รวมของเนื้อหามากกว่าองค์ความรู้ของแต่ละรายวิชา และเน้นที่กระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นสำคัญยิ่งกว่าการบอกเนื้อหาของครู เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพจริงของนักเรียน

สรุปได้ว่า การบูรณาการ หมายถึง การเชื่อมโยงผสมผสานเนื้อหาสาระของกิจกรรม แต่ละกิจกรรมตั้งแต่สองกิจกรรมขึ้นไปที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน รวมทั้งกระบวนการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคหลายวิธีร่วมกันให้มีการถ่ายทอดความรู้อย่างชัดเจน และสอดคล้องกับสภาพจริง ให้นักเรียนได้ฝึกทักษะต่าง ๆ และปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองให้มากที่สุด

4.1.2 ความสำคัญของการบูรณาการ

Dewey. (1933) นักการศึกษาผู้มีชื่อเสียงชาวอเมริกัน ได้อธิบายถึงความจำเป็นที่โรงเรียนต้องจัดให้มีการจัดการเรียนการสอน โดยใช้หลักสูตรบูรณาการ (Integrated Curriculum) หรือการเชื่อมโยงเนื้อหาวิชาการต่าง ๆ เข้าด้วยกันโดยไม่เน้นการเรียนเป็นรายวิชา แต่อาศัยปรัชญาที่ว่า การศึกษาจะต้องพัฒนานักเรียนในลักษณะเบ็ดเสร็จในตัว มิใช่พัฒนาเพียงเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น ในเวลาต่อมา นักการศึกษาที่มีชื่อเสียงหลายคน ได้ให้การสนับสนุนแนวคิดของหลักสูตร และการเรียนการสอนแบบบูรณาการ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการมีความสำคัญ โดยสามารถลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชา ลดจำนวนเวลาเรียน เป็นการแบ่งเบาภาระของผู้สอน รวมทั้งส่งเสริมให้นักเรียนให้มีโอกาสใช้ความสามารถตอบสนองต่อความสามารถของนักเรียนซึ่งมีหลายด้าน เรียกว่า พหุปัญญา (Multiple Intelligence) โดย Gardner. (1983) เสนอทฤษฎีพหุปัญญา ซึ่งสรุปได้ว่า ทุกคนมีความสามารถทางสติปัญญาหลายด้าน และแตกต่างกันสามารถนำสติปัญญาไปใช้สร้างสรรค์ และแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยสติปัญญา แต่ละด้านเป็นอิสระต่อกันทุกคนสามารถพัฒนาสติปัญญาเหล่านี้ได้ ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอนควรจัดให้มีกิจกรรม และวิธีสอนที่หลากหลายรูปแบบเพื่อส่งเสริมสติปัญญาต่าง ๆ เหล่านี้ให้นักเรียนได้ปฏิบัติให้สอดคล้องกับสติปัญญาด้านต่าง ๆ (เพราะพรหม โกมลมาลย์. 2541 : 65-66) เป็นการสนองตอบต่อความสามารถที่จะแสดงออก และนอกจากนั้นยังเป็นการตอบสนองทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) ก่อให้เกิดองค์รวม

ของความรู้ นักเรียนจะได้ประสบการณ์ ความสามารถ ตลอดจนได้เรียนรู้ทักษะ กระบวนการ และเนื้อหาสาระไปพร้อมกัน ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีความหมาย จะช่วยให้เกิดความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างความคิดรวบยอดในศาสตร์ต่าง ๆ ที่สำคัญที่สุด คือ ช่วยให้เกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Transfer of Learning) สามารถเห็นความเชื่อมโยงของมวลความรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นการเรียนในความหมายของการศึกษาที่แท้จริง สำหรับกระบวนการเรียนการสอนที่ใช้ในหลักสูตรแบบบูรณาการนั้นจะสอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างความรู้โดยนักเรียน (Constructivism) (ธีระชัย ปุณณ โชติ. 2544 : 1-2) นอกจากนั้นยังได้ให้เหตุผลที่ต้องมีการบูรณาการเชื่อมโยงวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกันว่าไม่มีหลักสูตรวิชาใดเพียงวิชาเดียวที่สำเร็จรูปสามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาทุกอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง จึงต้องใช้ความรู้ และทักษะจากหลาย ๆ สาขาวิชามาร่วมกันในการแก้ปัญหา การเรียนรู้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ในลักษณะเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิชา และความสัมพันธ์ของวิชาต่าง ๆ เหล่านี้กับชีวิตจริง และก็จะสามารถเชื่อมโยงเรื่องของชีวิตจริงภายนอกห้องเรียนเข้ากับสิ่งที่เรียนได้ (ไพฑูริ ลิทธิสุนทร. 2543 : 22)

4.1.3 ลักษณะของหลักสูตรบูรณาการที่ดี

ในการบูรณาการหลักสูตร หรือผสมผสานสาขาวิชาต่าง ๆ Unesco. (1981 : 7-10) และ ช่าง บัวศรี (2542 : 200-201) ได้เสนอ 5 ลักษณะสำคัญเพื่อให้ได้การบูรณาการที่ดี ดังนี้

1. การบูรณาการระหว่างความรู้ และกระบวนการเรียนรู้ (Integration of Knowledge and Learning Process) กระบวนการเรียนรู้ต้องมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับความรู้ นักเรียนควรทราบว่าแสวงหาความรู้ได้อย่างไร และด้วยกระบวนการอย่างไรเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

2. การบูรณาการระหว่างพัฒนาการด้านความรู้ และพัฒนาการด้านจิตใจ (Integration of Cognition and Affection) ในกระบวนการเรียนการสอนควรให้ความสำคัญแก่จุดประสงค์ของการศึกษาด้านจิตพิสัย (Affective Domain) เท่าเทียมกับ ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) การบูรณาการหลักสูตรจึงควรบูรณาการการจัดการศึกษาทั้งด้านความรู้ และด้านจิตใจ

3. การบูรณาการระหว่างความรู้ และการกระทำ (Integration of Knowledge and Conduct) ความรู้ และการกระทำควรสัมพันธ์ไปด้วยกัน ไม่ควรแยกกันเป็นส่วน ๆ

4. การบูรณาการระหว่างสิ่งที่เรียนในห้องเรียนกับสิ่งที่อยู่ใน

ชีวิตประจำวันของนักเรียน (Integration of School Learning with the Actual Life of the Learners) ผลที่เกิดแก่คุณภาพของชีวิตของนักเรียนเป็นสิ่งบอกว่าหลักสูตรดี หรือไม่ ดังนั้นสิ่งที่ได้รับจากห้องเรียนต้องมีคุณค่าต่อชีวิตเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของนักเรียน

5. การบูรณาการระหว่างวิชาต่าง ๆ (Integration of Subject Areas) เป็นวิธีการที่บูรณาการเพื่อให้เป็นเนื้อหาวิชาใหม่ที่มีความสัมพันธ์กันเชื่อมโยงเข้าเป็นเรื่องเดียวกันเพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ และเกิดเจตคติตามที่ต้องการ หรือโดยกำหนดปัญหาเป็นหัวข้อแล้วกำหนดหลักสูตร หรือ โปรแกรมการเรียนการสอนขึ้น โดยอาศัยเนื้อหาของหลาย ๆ วิชามาช่วยในการแก้ปัญหา นั้น การบูรณาการในลักษณะนี้เป็นรูปแบบที่สำคัญ และนิยมใช้กันมาก

4) รูปแบบของการบูรณาการ

รูปแบบของการบูรณาการมีการจำแนกได้หลายแบบโดยการพิจารณาในด้านต่าง ๆ กันยูเนสโก (UNESCO, 1981 : 19-20) จำแนกโดยพิจารณาตามระดับของการบูรณาการได้เป็น 2 รูปแบบ คือ 1) การบูรณาการตามแนวดิ่ง (Vertical Integration) เป็นการบูรณาการเนื้อหาของการศึกษาในระดับต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และ 2) การบูรณาการตามแนวราบ (Horizontal Integration) เป็นการบูรณาการความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ต้องการเข้าด้วยกัน โดยมีแนวโน้มที่จะนำสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกันมาบูรณาการเข้าด้วยกันเพื่อให้ไม่มีการแบ่งแยกสาขาวิชาอีกต่อไป การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกัน หรือต่างกลุ่มสาระมาบูรณาการ ซึ่งกรมวิชาการ (รายงานปฏิรูปการศึกษาไทย, 2545) ได้แบ่งการบูรณาการหลักสูตร และการสอนเป็น 4 แบบ ดังนี้ 1) การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว 2) การบูรณาการแบบคู่ขนาน 3) การบูรณาการแบบสหวิทยาการ และ 4) การบูรณาการแบบโครงการ นอกจากนั้นสุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2543 : 158-159) ได้แบ่งประเภทการบูรณาการหลักสูตร และการเรียนการสอนได้สองแบบ ดังนี้

1. การบูรณาการแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) เป็นการกำหนดหัวข้อ (Theme) ขึ้นมาแล้วนำเนื้อหาจากวิชาต่าง ๆ มาโยงสัมพันธ์กับหัวข้อนั้น อาจเรียกวิธีการบูรณาการแบบนี้ว่าสหวิทยาการแบบมีหัวข้อ (Thematic Interdisciplinary Studies) หรือบูรณาการที่เน้นการนำไปใช้เป็นหลัก (Application-first Approach) หัวข้อที่กำหนดจะต้องเป็นเรื่องที่นักเรียนสนใจมีประสบการณ์เดิม และสอดคล้องกับชีวิตจริงมีแหล่งความรู้ให้ศึกษาค้นคว้าอย่างหลากหลายสามารถโยงความสัมพันธ์ได้หลายวิชา และ โยงความสัมพันธ์ของท้องถิ่นกับความรู้สากล มีความเหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน

2. การบูรณาการแบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) เป็นการนำเรื่องที่ต้องการจะให้นักเรียนได้เรียนรู้สอดแทรก (Infusion) ไว้ในวิชาต่าง ๆ หรือบูรณาการเนื้อหาของวิชาเป็นแกนแล้วนำสิ่งที่ต้องการให้เกิดแก่นักเรียนไปสอดแทรกในวิชาแกนดังกล่าว บางครั้งเรียกวิธีบูรณาการแบบนี้ว่าการบูรณาการที่เน้นเนื้อหาวิชาเป็นหลัก (Discipline First Approach) ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยจะทำการบูรณาการทั้งเนื้อหาวิชา และรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเนื้อหาวิชาจะใช้การบูรณาการแบบสหวิทยาการโดยการกำหนดหัวข้อเรื่องยึดสองของชาวอิสานมาเชื่อมโยงกัน โดยทำให้อยู่ในรูปแบบโรงเรียนวิถีอิสานการที่ผู้วิจัยต้องการจัดการเรียนการสอนให้อยู่ในรูปแบบบูรณาการทั้งเนื้อหา และกิจกรรมนั้น ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดผลดีที่สุด ดังที่สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2543 : 156-157) แสดงในผลของความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน โดยใช้การบูรณาการเป็นตัวแปรนั้น พบว่าการบูรณาการทั้งหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนจะให้ผลดีที่สุด

การจัดการเรียนการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

1. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (2555-2559)

“การจะพัฒนาคนต้องพัฒนาที่จิตใจ” วลีดังกล่าวนี้เรามักคุ้นหูกันมากที่สุด นั่นก็หมายถึงว่า จิตใจ ถือเป็นแก่นสำคัญในงานด้านการพัฒนา จะพัฒนาเจริญรุ่งเรืองมาก แต่ถ้าจิตใจไม่มีพัฒนาการตามไปด้วยก็ไม่เกิดผล (เสื่อมทราวม) การจะพัฒนาประเทศก็ เช่นเดียวกันจะมุ่งความเจริญเติบโตด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญรอบด้าน (หลายมิติ) และการจะให้ฝ่ายปฏิบัติสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเกิดผล ก็ต้องมีการวางแผนพัฒนาขึ้น ในอดีตเรียกแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ เมื่อการพัฒนามุ่งเน้นเฉพาะระบบเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว เพียงเพื่อต้องการหนีออกจากคำว่า “ประเทศด้อยพัฒนา, ประเทศกำลังพัฒนา, ประเทศที่สาม” กลับพบว่าผู้คนในประเทศยิ่งจนลงเรื่อย ๆ ปัญหาด้านสังคมกลับทวีความรุนแรงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ฝ่ายบริหารต้องมีการทบทวนบทบาทตนเองใหม่เพิ่มคำว่าสังคมเข้าไปด้วย ทำให้ได้คำใหม่ซึ่งฟังดูดีขึ้น คือ “แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ” ปัจจุบันกำลังเริ่มใช้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ช่วงภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ (พ.ศ. 2540) ประเทศไทยประสบกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจตกต่ำ นอกจากนั้นประสบกับความไม่สมดุลที่เกิดจากการพัฒนาประเทศขาดความยั่งยืน เนื่องจากมุ่งทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว ขณะที่ด้านสังคมได้ประสบกับภาวะปัญหาต่าง ๆ และทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมมีความเสื่อมโทรมลง จึงมีการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ซึ่ง

ถือเป็นปรัชญาที่ชี้นำยุทธศาสตร์ และนโยบายการพัฒนาประเทศที่มุ่งสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน และมั่นคงทุกภาคส่วน

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ก็ยังคงไว้ซึ่งหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนเดิมภายใต้หลัก “คน คือ ศูนย์กลางการพัฒนา” โดยใช้หลักเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน (มนุษย์) ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นนั่นเอง แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 มีสาระสำคัญประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงระดับโลก และภายในประเทศไทย

การประเมินสถานการณ์ด้านต่าง ๆ ที่ประเทศกำลังเผชิญอยู่ในขณะนี้ ซึ่งอาจจะเรียกว่าเป็นวิธีการหา Swot Analysis ก็ไม่ผิดเพื่อหาแนวทางว่าประเทศไทยมีจุดแข็ง-อ่อนอย่างไรบ้าง จากการประเมินสถานการณ์พบว่า

1.1 การเปลี่ยนแปลงในระดับโลกพบว่าจากปัญหาวิกฤตด้านเศรษฐกิจและการเงินส่งผลให้หลายประเทศ หรือกลุ่มประเทศต่าง ๆ มีการปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการด้านการค้า การลงทุน การเงิน สิ่งแวดล้อม และด้านสังคม ทั้งนี้ เพราะปัจจัยเหล่านี้มีผลสืบเนื่องถึงกันอย่างเห็นได้ชัดทุกฝ่ายจึงให้ความสำคัญด้านหลักธรรมาภิบาล คือ ความโปร่งใส การแก้ปัญหาโลกร้อน ให้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา และสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมมีการปรับตัวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ โลกแบบศูนย์กลางการผลิตที่ ใหญ่เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มประเทศของตน และจากการคาดการณ์มีการมองว่าในอนาคตกลุ่มชนชั้นกลางของแต่ละประเทศจะเพิ่มจำนวนปริมาณมากขึ้น ก็เมื่อเป็น เช่นนี้ก็จะมีการค้าขายมากขึ้น เห็นได้จากในปัจจุบันมีการรวมกลุ่มทำสัญญาเสรีการค้าในหลายประเทศ ซึ่งสถานการณ์ เช่นนี้นับว่าเป็นผลกระทบอย่างมากสำหรับประเทศที่กำลังพัฒนา เพราะจำเป็นต้องมีการเร่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และระบบการพัฒนาต่าง ๆ ภายในประเทศอย่างเร่งด่วน

ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 นี้ ประชากรผู้สูงอายุในโลกจะเพิ่มปริมาณขึ้นอีก 81.9 ล้านคน ส่งผลต่อภาคธุรกิจ คือ การสร้างงานต้องใช้ทักษะ ความชำนาญควบคู่กับเทคโนโลยี ขณะเดียวกันประเทศที่มีผู้สูงอายุมากก็จะเพิ่มรายจ่ายเป็นจำนวนมาก และที่สำคัญในสังคมจะมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมสภาพภูมิอากาศโลกมีความแปรปรวนในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา อุณหภูมิโลกเฉลี่ยสูงขึ้น 0.2 องศาเซลเซียสต่อศตวรรษ จากสภาพอากาศที่มีความแปรปรวนได้ก่อให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติบ่อยครั้ง และทวีความรุนแรง อาทิ แผ่นดินไหว ดินถล่ม ภูเขาไฟระเบิด อุทกภัย วาตภัย ภัยแล้ง ไฟป่า ระบบนิเวศในหลายพื้นที่

ของโลกอ่อนแอ บางพื้นที่มีโรคระบาดมีแมลงศัตรูพืชสร้างความเสียหายแก่ผลผลิตทางการเกษตร และ ภัยพิบัติของโลกรวมทั้งกระทบต่อภาคสังคม คือ ปัญหาความยากจน การอพยพย้ายถิ่น และการแย่งชิงทรัพยากร ปัจจุบัน กำลังการผลิตทางการเกษตรลดลงไม่เพียงพอต่อความต้องการ หรือ ไม่มีมีราคาที่สูงเกินไปซึ่งสืบเนื่องมาจากปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางภูมิอากาศโลก เมื่อปัญหาทั้งหมดทั้งมวลที่กล่าวมาทวีความรุนแรงขึ้น มนุษย์ ก็เริ่มมองหาวิธีการที่จะมาแก้ไข สิ่งที่จะช่วยได้มากที่สุดขณะนี้ คือ การพัฒนาเทคโนโลยี ในปัจจุบันมีการนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวันมาก ซึ่งทั้งหมดนี้ก็ยังไม่สามารถตอบโจทย์ หรือสนองความต้องการได้ทั้งหมด เพราะมันยังมีทั้งคุณ และ โทษ ที่สำคัญยังมีการพัฒนาระบบสารสนเทศได้มากแค่ไหนปัญหาการจราจรข้อมูลข่าวสารก็ยิ่งมีมากขึ้นตามไปด้วย ในหลายประเทศมีปัญหาการก่อการร้ายในรูปแบบต่าง ๆ และมีความสลับซับซ้อนเพิ่มขีดความสามารถในระดับชาติ มีการช่วยเหลือจากประเทศต่าง ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ ประเทศ ต่าง ๆ ต้องเร่งควบคุมปัจจัยที่หนุนการก่อการร้าย ต้องทั้งต้องมีการสร้างความร่วมมือในเวทีระหว่างประเทศเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของชาติจากภัยเหล่านี้

1.2 ความเปลี่ยนแปลงภายในประเทศ การเปลี่ยนแปลงภายในประเทศ มีอยู่ 4 หลักใหญ่ ๆ คือ การเปลี่ยนแปลงสถานะด้านเศรษฐกิจ ประเทศไทยมีอัตราการขยายตัวและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจอยู่ในเกณฑ์ดี ภาคอุตสาหกรรมมีบทบาทในการผลิตสูง ภาคการเกษตรเป็นแหล่งสร้างรายได้หลักของประชาชน และเป็นฐานการสร้างมูลค่าเพิ่มด้านสังคม นั้นประเทศไทยมีก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น วัยเด็ก และวัยแรงงานลดลง ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรเสื่อมโทรมส่งผลซ้ำเติมให้ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รุนแรง ด้านการบริหารจัดการพัฒนาประเทศ ปัจจุบันประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองสูงขึ้น (อาจมาจากการสร้างเสถียรภาพ) แต่ปัญหาความขัดแย้งยังคงอยู่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ และการดำรงชีพของประชาชน ภาครัฐมีประสิทธิภาพ แต่ก็ยังไม่สามารถป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของไทย และการพัฒนาประเทศ

2. ความเสี่ยงของสังคมไทย

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ประเทศไทยถ้าจะพัฒนาประเทศก้าวเข้าสู่เวทีโลก หรือแม้ที่กำลังเป็นกระแสอยู่ในขณะนี้ คือ ประชาคมอาเซียน ซึ่งมีประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียนเข้าร่วม จำเป็นอย่างยิ่งที่ประเทศไทยต้องมีการประเมินสถานการณ์ของตนเอง ซึ่งจากประเด็นดังกล่าวนี้ ประเทศไทยต้องเผชิญ คือ พร้อมที่เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ คือ

2.1 การบริหารภาครัฐที่อ่อนแอไม่สามารถขับเคลื่อนการบริหารได้อย่างเต็มขีดความสามารถ และอำนาจรัฐถูกใช้เพื่อผลประโยชน์ของคนบางกลุ่ม ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะน้อย

2.2 โครงสร้างทางเศรษฐกิจไม่สามารถรองรับการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน ทรานสโพรบิเลชันระบบเศรษฐกิจของไทยยังคงพึ่งพากลไกเศรษฐกิจโลก หรือการนำเข้าจากต่างประเทศมากเกินไป ระบบเศรษฐกิจภายในประเทศก็ยังคงมีความผันผวนอยู่เสมอ ประชาชนของประเทศส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในระดับฐานราก

2.3 โครงสร้างประชากรที่มีวัยสูงอายุเพิ่มขึ้น ขณะที่ประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานลดลงปี พ.ศ. 2568 คาดการณ์ว่าประเทศไทยจะกลายเป็นประเทศสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ การแข่งขันเพื่อแย่งชิงกำลังแรงงานจะเกิดขึ้น ในปัจจุบันงานก่อสร้างตาม 3 จังหวัดชายแดนอีสานตอนล่าง เริ่มมีกลุ่มแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาขายแรงงานกันมากขึ้น

2.4 ค่านิยมที่ตึงงานเสื่อมถอย และประเพณีดั้งเดิมถูกบิดเบือน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลให้สังคมไทยเป็นสังคมวัตถุนิยม (คนที่พูดประเด็นนี้กลับเป็นผู้นำกระแสโลกาภิวัตน์เสียเอง แต่ผู้ที่เขาอยู่กับประเพณีนิยม ความเป็นท้องถิ่น กลับมองว่าล้าสมัย อนุรักษนิยม หัวโบราณ)

2.5 สถานทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมของประเทศมีแนวโน้มเสื่อมโทรมรุนแรง เนื่องจากปัจจัยความจำเป็นพื้นฐานของคนในสังคม ผนวกกับปัญหาภัยธรรมชาติ และความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ แต่ก็ไม่มีร้ายแรงเท่าการสร้างชุมชนในเขตบริเวณที่เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ คนรากฐานก็ต้องการที่ทำกิน เพื่อทำการเกษตร ส่วนคนชั้นกลางขึ้นไปต้องการสร้างระบบเศรษฐกิจการท่องเที่ยว บ้านเช่า โรงแรม ทำทุกวิถีทางเพื่อให้สามารถเข้าถึงพื้นที่ให้ได้

2.6 ประเทศไทยยังคงมีความเสี่ยงด้านความมั่นคง ความเสี่ยงด้านนี้ถือเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ยากจะแก้ไข แต่ก็ไม่เกินความสามารถถ้าทุกฝ่ายช่วยกัน เพื่อผลประโยชน์ของชาติอย่างแท้จริง

ซึ่งจากปัญหาความเสี่ยงที่ประเทศกำลังประสบอยู่ และจะประสบในอนาคตเมื่อประเทศก้าวเข้าสู่เวทีโลก ดังนั้นประเทศต้องสร้างภูมิคุ้มกันให้ตนเอง ซึ่งในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 นี้ กำหนดไว้ 5 ประเด็นด้วยกัน คือ

1. ประเทศไทยจะต้องมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุขของประเทศชาติเท่านั้น ซึ่งสถาบันที่คอยเชื่อมโยงงัดท้อเส้นใยให้คนในชาติมีความกลมเกลียวกัน
2. การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องให้อยู่บนฐานความรู้ และเทคโนโลยีที่ทันสมัย สิ่งเหล่านี้จะปฏิเสธเลยก็ไม่ได้ แต่ทำอย่างไรจึงจะสามารถปรับประสานให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน ให้ได้
3. สังคมไทยมีค่านิยม และวัฒนธรรมที่ดั้งเดิม อัตลักษณ์ความเป็นไทยดีอยู่แล้ว แต่ตัวแปรที่สำคัญที่สามารถส่งผลให้คนในสังคมมีการเปลี่ยนแปลงได้ นั่น คือ ศาสนา ศาสนาที่คนไทยรู้จัก และคุ้นเคยมากที่สุด คือ พระพุทธศาสนา
4. ภาคการเกษตรเป็นฐานรากได้หลัก และความมั่นคงด้านอาหารของประเทศ แหล่งพลังงานที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย คือ ภาคการเกษตร เป็นแหล่งสร้างรายได้ อย่างยั่งยืนให้กับคนในสังคมได้เป็นอย่างดี
5. ชุมชนท้องถิ่นเป็นกลไกที่มีความสามารถในการบริหารจัดการ มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และเชื่อมโยงกันเป็นสังคมสวัสดิการ ในท้องถิ่นมีทุกอย่าง แต่แนะนำให้ทุกคนรู้จักนำมาใช้ ให้เหมาะสม

3. ทิศทางการพัฒนาประเทศ

การพัฒนาประเทศไทยระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ครอบคลุมถึงสถานการณ์ และความเสี่ยงซึ่งเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงในระดับโลก และภายในประเทศ โดยเฉพาะด้านความผันผวนทางเศรษฐกิจพลังงาน และภูมิอากาศ ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้ความสำคัญด้านการพัฒนาระบบเศรษฐกิจภาคการเกษตร พร้อมก้าวสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558 ที่มีความพึ่งพาอาศัยซึ่งกัน และกัน

ดังนั้น กล่าวได้ว่าทิศทางการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 คือ การสร้างภูมิคุ้มกัน ในมิติต่าง ๆ เพื่อให้การพัฒนาประเทศมีความสมดุล และยั่งยืน โดยมีการนำทุนด้านต่าง ๆ ที่ประเทศมีอยู่มาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการ และเกื้อกูลกัน พร้อมทั้งเสริมสร้างให้แข็งแกร่งเพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาประเทศ คือ พัฒนาคน และสังคมไทยสู่สังคมคุณภาพ

4. วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายการพัฒนาประเทศ

“คนไทยภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีมิตรไมตรีบนวิถีชีวิตแห่งความพอเพียง ยึดมั่นในวัฒนธรรมประชาธิปไตย และหลักธรรมาภิบาล การบริการสาธารณะขั้น

พื้นฐานที่ทั่วถึง มีคุณภาพ สังคมมีความปลอดภัย และมั่นคง อยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ดี เกื้อกูล และเอื้ออาหารซึ่งกัน และกัน ระบบการผลิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมีความมั่นคงด้านอาหาร และพลังงาน อยู่บนฐานทางเศรษฐกิจที่พึ่งตนเอง และแข่งขันได้ในเวทีโลก สามารถอยู่ใน ประชาคมภูมิภาค และ โลก ได้อย่างมีศักดิ์ศรี “นี่ คือ กรอบทิศทางการพัฒนาประเทศระยะกลาง ที่มุ่งสู่วิสัยทัศน์ระยะยาวของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11

4.1 วิสัยทัศน์

“สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง “

4.2 พันธกิจ

4.2.1 สร้างสังคมเป็นธรรม และเป็นสังคมที่มีคุณภาพ ทุกคนมีความ มั่งคั่งในชีวิต ได้รับการคุ้มครองทางสังคมที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง และเท่าเทียม มีโอกาส เข้าถึงทรัพยากร และกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาค ทุกภาคส่วน ได้รับการเสริมพลังให้ สามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ภายใต้ระบบบริหารจัดการภาครัฐที่โปร่งใส เป็น ธรรม

4.2.2 พัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีคุณธรรม เรียนรู้ตลอดชีวิต มี ทักษะ และการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมใน แต่ละช่วงวัย สถาบันทางสังคม และชุมชนท้องถิ่น มีความเข้มแข็ง สามารถปรับตัวรู้เท่าทันกับกาครเปลี่ยนแปลง

4.2.3 พัฒนาระบบการผลิต และบริการให้เข้มแข็ง และมีคุณภาพ บนฐานความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และภูมิปัญญา สร้างความมั่นคงด้านอาหาร และพลังงาน ปรับปรุงโครงสร้างการผลิต และการบริ โภคให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พร้อมสร้างความเชื่อมโยง กับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และสังคม

4.2.4 สร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อม สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อรองรับผลกระทบ จากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และภัยพิบัติทางธรรมชาติ

4.3 วัตถุประสงค์

4.3.1 เพื่อเสริมสร้างสังคมที่เป็นธรรม และเป็นสังคมสันติสุข

4.3.2 เพื่อพัฒนาคนไทยทุกกลุ่มวัยอย่างเป็นองค์รวมทั้งทางกาย ใจ สติปัญญา อารมณ์ คุณธรรม จริยธรรม และสถาบันทางสังคมมีบทบาทหลักในการพัฒนาคน ให้มีคุณภาพ

4.3.3 เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจให้เติบโตอย่างมีเสถียรภาพ คุณภาพ และยั่งยืน มีความเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิตสินค้าและบริการบนฐานปัญญา นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ในภูมิภาคอาเซียน มีความมั่นคงทางอาหาร และพลังงาน การผลิต และการบริโภคเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม นำไปสู่การเป็นสังคมคาร์บอนต่ำ

4.3.4 เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้เพียงพอต่อการรักษาสมดุลของระบบนิเวศ และเป็นฐานที่มั่นคงของการพัฒนาประเทศ

4.4 เป้าหมาย

4.4.1 ความอยู่เย็นเป็นสุข และความสงบสุขของสังคมไทยเพิ่มขึ้น ความเหลื่อมล้ำในสังคมลดลง สัดส่วนผู้อยู่ได้เส้นความยากจนลดลง และดัชนีภาพลักษณ์การคอร์รัปชันไม่ต่ำกว่า 5.0 คะแนน

4.4.2 คนไทยมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีสุขภาพที่ดีขึ้น มีคุณธรรม จริยธรรม และสถาบันทางสังคมมีความเข้มแข็งมากขึ้น

4.4.3 เศรษฐกิจเติบโตในอัตราที่เหมาะสมตามศักยภาพของประเทศ ให้ความสำคัญกับการเพิ่มผลิตภาพรวมไม่ต่ำกว่าร้อยละ 3.0 ต่อปี เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ของวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ให้มีไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40.0

4.4.4 คุณภาพสิ่งแวดล้อมอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน เพิ่มประสิทธิภาพ การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก รวมทั้งเพิ่มพื้นที่ป่าไม้เพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศ

5. ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ

ยุทธศาสตร์ การพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 นี้มุ่งสร้าง ภูมิคุ้มกันเพื่อป้องกันปัจจัยเสี่ยง และเสริมรากฐานของประเทศด้านต่าง ๆ ให้เข้มแข็งควบคู่กับ การพัฒนาคน และสังคมให้มีคุณภาพเข้าถึงทรัพยากร และได้ รับประโยชน์จากแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้เป็นธรรม อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป ซึ่งมียุทธศาสตร์การพัฒนาทั้งหมด 6 ยุทธศาสตร์ และมีกลยุทธ์ย่อยไปอีก ดังนี้

5.1 ยุทธศาสตร์สร้างความเป็นธรรมในสังคม ซึ่งให้ความสำคัญกับ ประเด็นเหล่านี้ คือ

5.1.1 การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และสังคมให้ทุกคนใน สังคมไทยควบคู่กับการเสริมสร้างขีดความสามารถในการจัดการความเสี่ยง และสร้างโอกาส ในชีวิตให้แก่ตนเอง

5.1.2 การจัดบริการทางสังคมให้ทุกคนตามสิทธิขั้นพื้นฐาน เน้นการสร้างภูมิคุ้มกันระดับปัจเจก และสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในการพัฒนาประเทศ

5.1.3 การเสริมสร้างพลังให้ทุกภาคส่วนสามารถเพิ่มทางเลือกการใช้ชีวิตในสังคม และมี ส่วนร่วมในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ได้อย่างมีคุณค่า และศักดิ์ศรี

5.1.4 การสานสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคมให้มีคุณค่าร่วม และตระหนักถึงผลประโยชน์ของสังคม และเสริมสร้างการบริหารราชการแผ่นดินที่มีประสิทธิภาพ

5.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาคณะผู้สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับประเด็นเหล่านี้ คือ

5.2.1 การปรับโครงสร้าง และการกระจายตัวประชากรให้เหมาะสม

5.2.2 การพัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง

5.2.3 การส่งเสริมการลดปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพอย่างเป็นองค์รวม

5.2.4 การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

5.2.5 การเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคม

5.2.6 ยุทธศาสตร์ความเข้มแข็งภาคเกษตร ความมั่นคงของอาหาร

และพลังงาน โดยให้ความสำคัญกับประเด็นเหล่านี้ คือ

1) การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานการผลิตภาคเกษตรให้เข้มแข็ง และยั่งยืน

2) การเพิ่มประสิทธิภาพ และศักยภาพการผลิตภาคเกษตร

3) การสร้างมูลค่าเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรตลอดห่วงโซ่การผลิต

4) การสร้างความมั่นคงในอาชีพ และรายได้ให้แก่เกษตรกร

5) การสร้างความมั่นคงด้านอาหาร และพัฒนาพลังงานชีวภาพ

ในระดับครัวเรือน และชุมชน

6) การสร้างความมั่นคงด้านพลังงานชีวภาพเพื่อสนับสนุนการพัฒนาประเทศ และความเข้มแข็งภาคเกษตร

7) การปรับระบบบริหารจัดการภาครัฐเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงด้านอาหาร และพลังงาน

5.3 ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพ และยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับประเด็นเหล่านี้ คือ

5.3.1 การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่มีคุณภาพ และยั่งยืน

5.3.2 การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม

5.3.3 การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันที่มีประสิทธิภาพ เท่าเทียม และเป็นธรรม

5.3.4 การบริหารจัดการเศรษฐกิจส่วนรวมอย่างมีเสถียรภาพ

5.4 ยุทธศาสตร์การสร้างเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และสังคม โดยให้ความสำคัญกับประเด็นเหล่านี้ คือ

5.4.1 การพัฒนาความเชื่อมโยงด้านการขนส่ง และระบบ โลจิสติกส์ ภายใต้กรอบความร่วมมือในอนุภูมิภาคต่าง ๆ

5.4.2 การพัฒนาฐานลงทุนโดยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ระดับอนุภูมิภาค

5.4.3 การสร้างความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

5.4.4 การเข้าร่วมเป็นภาคีความร่วมมือระหว่างประเทศ และภูมิภาค ภายใต้บทบาทที่สร้างสรรค์เป็นทางเลือกในการดำเนินนโยบายระหว่างประเทศในเวทีโลก

5.4.5 การสร้างความเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจในภูมิภาคด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์การเคลื่อนย้ายแรงงาน และการส่งเสริมแรงงานไทยในต่างประเทศ

5.4.6 การมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการสร้างสังคมนานาชาติที่มีคุณภาพชีวิต ป้องกันภัยจากการก่อการร้าย และอาชญากรรม ยาเสพติด ภัยพิบัติ และการแพร่ระบาดของโรคภัย

5.4.7 การเสริมสร้างความร่วมมือที่ดีระหว่างประเทศในการสนับสนุนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีจริยธรรม และไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งเปิดรับความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศที่ไม่แสวงหากำไร

5.4.8 การเร่งรัดการใช้ประโยชน์จากข้อตกลงการค้าเสรีที่มีผลบังคับใช้แล้ว

5.4.9 การส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นฐานการลงทุน และการประกอบธุรกิจ ในเอเชียรวมทั้งเป็นฐานความร่วมมือในการพัฒนาภูมิภาค

5.4.10 การปรับปรุง และเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคีการพัฒนา
ภายในประเทศตั้งแต่ระดับชุมชนท้องถิ่น

5.5 ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่าง
ยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับประเด็นเหล่านี้ คือ โดยให้ความสำคัญกับประเด็นเหล่านี้ คือ

5.5.1 การอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสร้างความมั่นคงของฐาน
ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

5.5.2 การปรับกระบวนการทัศน์การพัฒนา และขับเคลื่อนประเทศเพื่อ
เตรียมพร้อมไปสู่การเป็นเศรษฐกิจ และสังคมคาร์บอนต่ำ และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

5.5.3 การยกระดับขีดความสามารถในการรองรับ และปรับตัวต่อ
การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพื่อให้สังคมมีภูมิคุ้มกัน

5.5.4 การเตรียมความพร้อมรองรับการภัยพิบัติทางธรรมชาติ

5.5.5 การสร้างภูมิคุ้มกันด้านการค้าจากเงื่อนไขด้านสิ่งแวดล้อม
และวิกฤตจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

5.5.6 การเพิ่มบทบาทประเทศไทยในเวทีประชาคมโลกที่เกี่ยวข้อง
กับกรอบความตกลง และพันธกรณีด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ

5.5.7 การควบคุม และลดมลพิษ

5.5.8 พัฒนาระบบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และ
สิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นธรรมอย่างบูรณาการ

2. แผนพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ระยะ 5 ปี (2555-2559)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 49 กำหนดว่า
บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง
และมีคุณภาพ โดยไม่เก็บ ค่าใช้จ่าย ผู้ยาก ไร้ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะ
ยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่ง และการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดย
ทัดเทียมกับบุคคลอื่น แสดงให้เห็นว่า กฎหมายสูงสุดของประเทศได้แสดงเจตนารมณ์อย่าง
ชัดเจนที่จะให้คนพิการทุกคนมีสิทธิในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเสมอภาคมีคุณภาพ
โดยขจัดปัญหาอุปสรรคอันเนื่องมาจากความพิการรวมทั้งกำหนดให้มีการออกกฎหมายรับรอง
สิทธิดังกล่าว และจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่
2) พ.ศ.2545 มีเจตนารมณ์ที่จะคุ้มครองสิทธิทางการศึกษาของคนพิการ ซึ่งก็สอดคล้องกับ
บทบัญญัติที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ ให้คนพิการทุกประเภทมีสิทธิได้รับการศึกษา

ขั้นพื้นฐานอย่างน้อย 12 ปี มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางการศึกษาตั้งแต่แรกเกิด หรือแรกพบ ความพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกบริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา และการจัดบริการทางการศึกษาให้กับเด็กพิการ ต้องจัดให้อย่างมีคุณภาพ และประสิทธิภาพ และพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ.2551 ที่ระบุว่า การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลทั่วไป โดยจัดให้คนพิการมีสิทธิ และโอกาสได้รับการบริการ และความช่วยเหลือทางการศึกษาเป็นพิเศษตั้งแต่แรกเกิด หรือพบความพิการ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2555-2559) เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และเกิดมรรคผลสำหรับคนพิการอย่างแท้จริง โดยมีสาระสำคัญดังนี้

2.1 เจตนารมณ์

คนพิการทุกประเภทมีสิทธิได้รับการศึกษา และได้รับความช่วยเหลือทางการศึกษาตั้งแต่แรกเกิด หรือแรกพบความพิการ มีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา และการจัดบริการทางการศึกษาให้กับเด็กพิการ ต้องจัดให้อย่างมีคุณภาพ และประสิทธิภาพ

2.2 วิสัยทัศน์

คนพิการได้รับการศึกษาตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ทัวถึง และเสมอภาค

2.3 พันธกิจ

2.3.1 สร้าง โอกาสให้คนพิการได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง และเสมอภาค

2.3.2 จัดการศึกษาสำหรับคนพิการอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของแต่ละประเภทความพิการในทุกระบบ และรูปแบบการศึกษา

2.3.3 ส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

2.3.4 พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

2.4 เป้าประสงค์

คนพิการได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคล และมีทักษะการดำรงชีวิต สามารถประกอบอาชีพพึ่งตนเองได้ มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

2.5 ยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาการจัดการศึกษา

ยุทธศาสตร์ 1 เพิ่มโอกาสให้คนพิการได้รับการบริการทางการศึกษา

ยุทธศาสตร์ 2 พัฒนาหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนรู้ การวัด และประเมินผลให้เหมาะสมสำหรับคนพิการ

ยุทธศาสตร์ 3 พัฒนาคุณภาพครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

ยุทธศาสตร์ 4 พัฒนาคุณภาพสถานศึกษา และแหล่งเรียนรู้ สำหรับคนพิการ

ยุทธศาสตร์ 5 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

ยุทธศาสตร์ 6 พัฒนาระบบการบริหาร และกลไกในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

ยุทธศาสตร์ 7 ระดมทรัพยากรจากทุกภาคส่วนเพื่อการศึกษาสำหรับคนพิการ

2.6 การบริหารแผนพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

สื่อสารทิศทางการพัฒนาเพื่อ “สร้างความตระหนักร่วม และกลไกสาธารณะ” จนสามารถนำแผนพัฒนา การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ และบังเกิดประสิทธิผล โดยมีเครือข่ายความร่วมมือ 5 องค์กักรหลักของกระทรวงศึกษาธิการ และองค์กรเอกชนด้านคนพิการ ที่จะต้องประสานการทำงานร่วมกันภายใต้ปัจจัยความสำเร็จที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการผลักดัน

3. แนวทางการจัดการเรียนการสอน

3.1. นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

หลักการ และทฤษฎีที่เกี่ยวกับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดของนักการศึกษาทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ซึ่งให้แนวคิดเกี่ยวกับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ไว้ดังนี้

3.1.1 ความหมายของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

ประภคติ พูลพัฒน์ (2547 : 2) ได้สรุปความหมายไว้ว่า นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง นักเรียนที่มีระดับสติปัญญาต่ำกว่าปกติ มีปัญหาทางด้านพฤติกรรม การเรียนรู้ ด้านการใช้ทักษะในชีวิตประจำวันของนักเรียน โดยแสดงให้เห็นก่อนอายุ 18 ปี และมีข้อจำกัด ต่าง ๆ ด้านการรับรู้ การฝึกทักษะ ความสามารถทางสังคม และภาษา

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2551 : 2) ได้สรุปความหมายไว้ว่า นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง บุคคลที่มีพัฒนาการล่าช้ากว่าคนทั่วไป เมื่อวัดระดับเชาวน์ปัญญาโดยใช้แบบทดสอบมาตรฐานแล้ว มีระดับเชาวน์ปัญญาต่ำกว่าคนทั่วไป และความสามารถในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่ำกว่าเกณฑ์ทั่วไปอย่างน้อย 2 ทักษะ หรือ

มากกว่า เช่น ทักษะการสื่อความหมาย ทักษะทางสังคม ทักษะการใช้สาธารณสมบัติ การดูแลตนเอง การดำรงชีวิตในบ้าน การควบคุมตนเอง สุขอนามัย และความปลอดภัย การเรียนวิชาการเพื่อชีวิตประจำวัน การใช้เวลาว่าง และการทำงาน ซึ่งลักษณะความบกพร่องทางสติปัญญาพบตั้งแต่แรกเกิดจนอายุก่อน 18 ปี

สุจินต์ สว่างศรี (2552 : 20) ได้สรุปความหมายไว้ว่า นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง นักเรียนที่มีความบกพร่องที่บ่งบอกลักษณะโดยข้อจำกัดอย่างชัดเจนทั้งความสามารถทางสติปัญญา และพฤติกรรมการปรับตัวที่แสดงให้เห็นใน 3 ด้าน ได้แก่ ทักษะการรับรู้ ทักษะทางสังคม และทักษะการปรับตัวที่สามารถนำไปใช้ได้จริง และแสดงอาการก่อนอายุ 18 ปี ข้อจำกัดอย่างมากในการแสดงความสามารถพิจารณาจากความสามารถทางสติปัญญาที่ต่ำกว่าเกณฑ์ประกอบกับทักษะในการสื่อความหมาย การช่วยเหลือตนเอง ทักษะทางสังคม ลักษณะนิสัยที่จำเป็นในการทำงาน การประกอบอาชีพ และมีความจำเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใด เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2555 : 72) ได้สรุปความหมายไว้ว่า นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เป็นบุคคลที่มีความจำกัดอย่างชัดเจนในการปฏิบัติตน (Functioning) ในปัจจุบัน ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ คือ ความสามารถทางสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญร่วมกับความจำกัดของทักษะการปรับตัวอย่างน้อย 2 ทักษะ จาก 10 ทักษะ ได้แก่ การสื่อความหมาย การดูแลตนเอง การดำรงชีวิตภายในบ้าน ทักษะทางสังคม การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การรู้จักใช้ทรัพยากรในชุมชน การรู้จักควบคุมดูแลตนเอง การนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน การทำงาน การใช้เวลาว่าง การรักษาสุขภาพอนามัย และความปลอดภัย ทั้งนี้ได้แสดงอาการดังกล่าวก่อนอายุ 18 ปี

สรุปได้ว่า นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง นักเรียนที่มีระดับสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ เมื่อวัดระดับเชาว์ปัญญาโดยใช้แบบทดสอบมาตรฐานแล้ว มีระดับสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ มีข้อจำกัดทางทักษะด้านการปรับตัวอย่างน้อย 2 ทักษะ หรือมากกว่า คือ ทักษะการสื่อความหมาย การดูแลตนเอง การดำรงชีวิตในบ้าน ทักษะสังคม การใช้สาธารณสมบัติ การควบคุมตนเอง สุขอนามัย ความปลอดภัย การเรียนวิชาการเพื่อชีวิตประจำวัน การใช้เวลาว่าง และการทำงาน ทั้งนี้ความบกพร่องทางสติปัญญาต้องเกิดขึ้นก่อนอายุ 18 ปี

3.2 สาเหตุของความบกพร่องทางสติปัญญา

สาเหตุของความบกพร่องทางสติปัญญาในนักเรียน เนื่องจากเป็นผลกระทบกระเทือนจากสมองภายใน ซึ่งหมายความว่า เป็นผลสืบเนื่องจากเหตุต่าง ๆ มากมายทั้งที่ป้องกันได้ และป้องกันไม่ได้ อาจเกิดขึ้นได้ทุกระยะของพัฒนาการ หรือการเจริญเติบโตของนักเรียน

กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 11-15) กล่าวถึงสาเหตุของความบกพร่องทางสติปัญญาในนักเรียน โดยแบ่งการพิจารณาจากการเจริญเติบโตในระยะต่าง ๆ ของทารก คือ ตั้งแต่ระยะก่อนคลอด ระยะหลังคลอดจนถึงระยะที่นักเรียนยังอยู่ในวัยปฐมวัย แล้วมีเหตุใดเหตุหนึ่งมากระทบกระเทือนต่อสมอง ทำให้เกิดความบกพร่องทางสมองขึ้น แบ่งออกเป็น 3 สาเหตุ คือ

1. สาเหตุทางกรรมพันธุ์ โดยความผิดปกติของพันธุกรรม ทำให้เกิดภาวะปัญญาอ่อน ร่วมกับความผิดปกติทางร่างกาย

2. สาเหตุจากชีวภาพ ได้แก่ สาเหตุที่ทำให้สมองหยุดชะงักการเจริญเติบโต นับตั้งแต่

2.1 ระยะก่อนคลอด ในขณะที่มารดา กำลังตั้งครรภ์มารดาอาจจะมีสาเหตุเนื่องมาจากสิ่งต่าง ๆ ดังนี้ โรคติดเชื้อ การขาดโภชนาการที่ดี มารดามีโรคประจำตัวเรื้อรัง การได้รับสารพิษต่าง ๆ ความผิดปกติของต่อมไร้ท่อ และฮอร์โมนบางชนิด ลักษณะเลือดของพ่อแม่ไม่เข้ากัน ได้รับแสงกัมมันตรังสี การกระทบกระเทือนโดยตรงต่อสมอง

2.2 ขณะคลอด มีสาเหตุมาจาก การคลอดก่อนกำหนด การได้รับอันตรายขณะคลอด

2.3 หลังคลอด เด็กอาจได้รับเชื้อ อากาศ ไข้จากเชื้อไวรัส อาการชัก เป็นสาเหตุให้เยื่อสมองของเด็กถูกทำลาย หกล้มศีรษะฟาดพื้น กระเทือนถึงสมอง ทำให้เป็นโรคลมชัก หรือสมองพิการ การได้รับสารตะกั่ว เด็กขาดอาหารเสริมที่มีคุณค่า ท้องเสียบ่อย ๆ ในทารก

3. สาเหตุจากสิ่งแวดล้อม ได้แก่

3.1 ครอบครัวอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่จำกัด ขาดสิ่งเร้า สิ่งกระตุ้น ทำให้ขาดประสบการณ์ในการเรียนรู้

3.2 พ่อ แม่ ขาดการศึกษา และขาดความรู้ในเรื่องการเลี้ยงดูลูก

วาริ ธีระจิตร (2545 : 115-117) กล่าวถึงสาเหตุของความบกพร่องทางสติปัญญาไว้ดังต่อไปนี้

1. ขณะที่อยู่ในครรภ์ (ขณะตั้งครรภ์) อาจเกิดความพิการแก่เด็กได้ตั้งแต่การปฏิสนธิจนกระทั่งถึงระยะเวลาคลอด ซึ่งอาจจะเกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น กินยาแก้แพ้ท้อง กินยาผิด การทำแท้ง การรับประทานอาหารไม่ถูกส่วน หรือการขาดสารอาหาร การเจ็บป่วยด้วยโรคบางโรค เช่น โรคหัดเยอรมัน หรือการได้รับอุบัติเหตุต่างๆ ตลอดจนการใช้สิ่งเสพติด เช่น บุหรี่ ยาเสพติด หรือมารดาได้รับสิ่งสะท้อนใจอย่างรุนแรง อาจมีผลให้ทารกในครรภ์เกิดความพิการได้

2. ขณะที่คลอด หรือระหว่างการทำคลอด เด็กทารกอาจพิการจากสาเหตุอุบัติเหตุจากการใช้เครื่องมือในการคลอด การคลอดที่ไม่ถูกวิธี ให้หมอดำแยทำคลอด การขาดออกซิเจนในรายที่คลอดยาก

3. หลังคลอด ระยะเวลาตั้งแต่วัยทารกจนถึงวัยรุ่น ให้ความรู้แก่มารดานำลูกมาตรวจสุขภาพเพื่อรับภูมิคุ้มกัน โรคติดต่อ

สรุปได้ว่า สาเหตุของความบกพร่องทางสติปัญญา มีสาเหตุมาจาก 3 ประการ คือ

1. สาเหตุจากกรรมพันธุ์
2. สาเหตุจากชีวภาพ
3. สาเหตุจากสิ่งแวดล้อม

3.3 ประเภทของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

ผดุง อารยะวิญญู (2542 : 42) ได้แบ่งประเภทของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่เรียนหนังสือได้ หมายถึง นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาไม่มากนัก มีพัฒนาการล่าช้า ซึ่งเป็นอุปสรรคในการเรียนรู้

2. นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่ฝึกได้ หมายถึง นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่มีความบกพร่องปานกลาง ไปจนถึงความบกพร่องรุนแรง ในด้านสติปัญญา และพฤติกรรม ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

3. นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่มีระดับสติปัญญาต่ำมาก เป็นกลุ่มที่มีระดับสติปัญญาต่ำกว่านักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่เรียนได้ และ

นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่ฝึกได้ สติปัญญา และพฤติกรรมของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาประเภทนี้เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

กรมสามัญศึกษา (2544 : 18) ได้แบ่งกลุ่มในการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. นักเรียนเรียนช้า หมายถึง นักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนล่าช้ากว่าปกติ และมีความต้องการในด้านการเรียนในรูปแบบของชั้นพิเศษเต็มเวลา หรือบางเวลาในโรงเรียนปกตินักเรียนเหล่านี้จะมีระดับเชาวน์ปัญญา (IQ) 79-90 ซึ่งขาดทักษะในการเรียนรู้ หรือมีความบกพร่องทางสติปัญญาเล็กน้อย

2. นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง นักเรียนที่มีเชาวน์ปัญญาต่ำกว่า 70 มีความสามารถในการเรียนรู้มีพัฒนาการทางกายล่าช้าไม่สมกับวัย มีความสามารถจำกัดในการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อม และสังคมทำให้มีความยากลำบากในการดำเนินชีวิต แบ่งตามระดับเชาวน์ปัญญา (IQ) ได้ 4 พวก คือ

2.1 ปัญญาอ่อนขนาดน้อยพอเรียนได้ (Educable Mentally Retarded) มีระดับเชาวน์ปัญญา 50-70 มักใช้คำย่อว่า E.M.R. นักเรียนพวกนี้พอจะเรียนได้ในชั้นพิเศษ ใช้หลักสูตรตามหลักการศึกษาพิเศษ สามารถฝึกอาชีพ และสอนง่าย ๆ ได้

2.2 ปัญญาอ่อนขนาดปานกลาง (Trainable Mentally Retarded) หรือขนาดพอฝึกได้ มักใช้คำย่อว่า T.M.R. มีระดับเชาวน์ปัญญา 35-49 พอจะฝึกอบรม และเรียนรู้ทักษะเบื้องต้นง่าย ๆ ได้ และสามารถฝึกอาชีพ หรือทำงานง่าย ๆ ที่ไม่ต้องใช้ความละเอียดลออได้ต้องเรียน หรือฝึกอบรมในโปรแกรมการศึกษาพิเศษชั้นพิเศษ หรือ โรงเรียนพิเศษ

2.3 ปัญญาอ่อนขนาดหนัก (Severely Mentally Retarded) มีระดับเชาวน์ปัญญา 20-34 ไม่สามารถเรียนได้ ต้องฝึกหัดการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน

2.4 ปัญญาอ่อนขนาดหนักมาก (Profoundly Mentally Retarded) มีระดับเชาวน์ปัญญาต่ำกว่า 20 เป็นพวกที่ไม่สามารถเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ ได้เลย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2555 : 72-73) ได้แบ่งประเภทของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาตามระดับสติปัญญา หรือ IQ ที่มีผลต่อการปรับตัวของนักเรียน แบ่งได้ 4 ประเภทดังนี้

1. บุคคลที่มีความบกพร่องทางด้านสติปัญญาในระดับเล็กน้อย (เชาวน์ปัญญา 50-70) ได้แก่ บุคคลที่มีความบกพร่องทางด้านสติปัญญาที่เรียนได้ มีพัฒนาการด้านภาษาช้ากว่าบุคคลในวัยเดียวกัน แต่สามารถพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาใน

ชีวิตประจำวันได้ช่วยเหลือตนเองให้สามารถเรียนได้ พัฒนาการด้านการฟัง การพูด การเขียน ล่าช้า แต่มีความสามารถด้านการปฏิบัติการสูงกว่าความสามารถทางวิชาการ

2. บุคคลที่มีความบกพร่องทางด้านสติปัญญาระดับกลาง (เชาว์ปัญญา 35-49) ได้แก่ บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่พอฝึกได้ มีการพัฒนาทางด้านภาษาก่อนข้างจำกัด ระดับการพัฒนา แต่ละคนจะแตกต่างกัน บางคนสามารถร่วมสนทนา และเข้าใจคำสั่งง่าย ๆ ได้ บางคนทำได้ แต่สื่อความต้องการขั้นพื้นฐาน การเคลื่อนไหว และการดูแลตนเองล่าช้า มีความก้าวหน้าในการเรียนรู้จำกัดอยู่เฉพาะทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการฟัง พูด อ่าน เขียน และนับจำนวนเท่านั้น

3. บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับรุนแรง (เชาว์ปัญญา 20-34) ได้แก่ บุคคลที่มีความบกพร่องทางด้านสติปัญญาที่ต้องได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ และได้รับการดูแลที่เหมาะสม ลักษณะคล้ายคลึงกับขั้นฝึกได้ แต่มักพบสาเหตุทางพยาธิสภาพ แก่ปัญหาของความบกพร่องด้านอื่น ๆ ร่วมด้วยอย่างชัดเจน ต้องการการดูแลเอาใจใส่จากผู้ใกล้ชิด

4. บุคคลที่มีความบกพร่องทางด้านสติปัญญาระดับรุนแรงมาก (เชาว์ปัญญาต่ำกว่า 20) ได้แก่ บุคคลที่มีความบกพร่องทางด้านสติปัญญาที่มีความจำกัดเฉพาะด้าน ต้องได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ และได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด มีข้อจำกัดอย่างมากในด้านความเข้าใจ การดูแลตนเองในระดับพื้นฐานทำได้เพียงเล็กน้อย หรือทำไม่ได้เลย เพราะส่วนใหญ่เคลื่อนไหวได้น้อย

สรุปได้ว่า ประเภทของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้แบ่งตามระดับความรุนแรงของลักษณะความต้องการการช่วยเหลือได้เป็น 4 ระดับ ดังนี้

1. นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับน้อย หรือระดับเรียนได้ มีระดับเชาว์ปัญญา 50-70 มีความบกพร่องทางสติปัญญาไม่มากนัก มีพัฒนาการล่าช้า ซึ่งเป็นอุปสรรคในการเรียนรู้ สามารถเรียนได้ในชั้นพิเศษ ใช้หลักสูตร ตามหลักการศึกษาพิเศษ สามารถฝึกอาชีพ และสอนง่าย ๆ ได้ พัฒนาการด้านการฟัง การพูด การเขียน ล่าช้า แต่มีความสามารถด้านการปฏิบัติการสูงกว่าความสามารถทางวิชาการ

2. นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับปานกลาง หรือระดับฝึกได้ มีระดับเชาว์ปัญญา 35-49 มีความบกพร่องในด้านสติปัญญา และพฤติกรรม ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของนักเรียน สามารถฝึกอบรม และเรียนรู้ทักษะเบื้องต้นง่าย ๆ ได้ และ

สามารถฝึกอาชีพ หรือทำงานง่าย ๆ ที่ไม่ต้องใช้ความละเอียดลออต้องเรียนในชั้นเรียนพิเศษ หรือ โรงเรียนเฉพาะความพิการ

3. นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับรุนแรง หรือขนาดหนัก มีระดับเขาวนปัญญา 20-34 สติปัญญา และพฤติกรรมของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาประเภทนี้เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของนักเรียนจนไม่สามารถเรียนได้ ต้องฝึกหัด การช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน มักพบสาเหตุทางพยาธิสภาพ แก่ปัญหาของความบกพร่องด้านอื่น ๆ ร่วมด้วยอย่างชัดเจน ต้องการการดูแลเอาใจใส่จากผู้ใกล้ชิด

4. นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับรุนแรงมาก หรือขนาดหนักมาก มีระดับเขาวนปัญญาต่ำกว่า 20 สติปัญญา และพฤติกรรมของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาประเภทนี้เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นอย่างมากจนไม่สามารถเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ ได้เลย มีข้อจำกัดอย่างมากในด้านความเข้าใจ การดูแลตนเองในระดับพื้นฐานทำได้เพียงเล็กน้อย หรือทำไม่ได้เลยเพราะส่วนใหญ่เคลื่อนไหวได้น้อย

3.4 ลักษณะของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

ผดุง อารยะวิญญู (2542 : 56-62) ได้กล่าวถึงลักษณะของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาไว้ดังนี้

1. ลักษณะของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่เรียน ได้ มีลักษณะดังนี้

1.1 การเคลื่อนไหว นักเรียนประเภทนี้มีปัญหาในการทำงานของกล้ามเนื้อ ทั้งกล้ามเนื้อมัดใหญ่ (แขน ขา) และกล้ามเนื้อมัดเล็ก (นิ้วมือ) ตลอดจนมีปัญหาในการทำงานประสานกันระหว่างมือกับสายตา

1.2 การช่วยตัวเอง นักเรียนประเภทนี้มีปัญหาในการช่วยตนเอง หากไม่ได้รับการฝึกอย่างเพียงพอจะไม่สามารถช่วยตัวเองได้ดี การเรียนการสอนจึงมุ่งเน้นการช่วยตัวเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การรับประทานอาหาร การขับถ่าย การ แต่งตัว

1.3 ภาษา และการพูด นักเรียนประเภทนี้มีปัญหาในการพูด หลายคนพูดไม่ชัดมีความรู้ทางภาษาจำกัด หากได้รับการฝึกอย่างเพียงพอ นักเรียนจะสามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้

1.4 การเรียน นักเรียนมักประสบความล้มเหลวในการเรียน ครูต้องหมั่นทบทวนบทเรียนอยู่เสมอ และมีความสามารถในการเรียนค่อนข้างจำกัด

2. ลักษณะของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาฝึกได้ มีลักษณะส่วนมากคล้ายคลึงกับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่เรียนหนังสือได้ แต่ต่างกันที่ความรุนแรง นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่ฝึกได้ มีปัญหา และความรุนแรงมากกว่านักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่เรียนหนังสือได้ เนื่องจากมีระดับสติปัญญาต่ำกว่า

3. ลักษณะของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่มีระดับสติปัญญาต่ำมาก มีลักษณะดังนี้

3.1 มีปัญหาในการเคลื่อนไหว นักเรียนประเภทนี้จำนวนมากเดินไม่ได้

3.2 บางคนอาจมีความพิการซ้อน เช่น มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนจากเกณฑ์ปกติ มีความบกพร่องในประสาทการรับรู้ หูคไม่ได้ และสมองเป็นอัมพาต เป็นต้น

3.3 มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนอย่างเห็นได้ชัด พฤติกรรมเบี่ยงเบนที่พบได้บ่อย ๆ เช่น ก้าวร้าว ซึ่งแสดงออกโดยการทำลายข้าวของ และทำร้ายร่างกายผู้อื่น ทำร้ายตนเอง ซึ่งอาจแสดงออกได้โดยการ โขกศีรษะ กัดมือ หรือแขนตนเอง แสดงพฤติกรรมที่ไร้ความหมาย เช่น โยกตัวไปมาตลอดเวลา หรือโบกมือไปมา เป็นต้น

อำพัน พุกษาไพบุลย์ (2550 : 16) ได้กล่าวถึงลักษณะของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ไว้ว่า ด้านวิชาการนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจะมีความสามารถในการเรียนรู้น้อยกว่านักเรียนปกติ ใช้เวลาในการเรียนรู้มากกว่านักเรียนปกติ ระดับการเรียนรู้ทำได้ต่ำกว่านักเรียนปกติ จะลืมน้อยในสิ่งที่เรียนรู้ไปแล้วเร็วกว่านักเรียนปกติ การฝึกฝนให้ทำซ้ำ ๆ ย้ำบ่อย ๆ และให้พักเป็นระยะสามารถช่วยให้นักเรียนจำข้อมูลที่เรียนไปแล้วได้ดีขึ้น ส่วนด้านบุคลิกภาพ นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามักจะคิดว่าตนประสบความสำเร็จต่ำ มักพึ่งพาคนอื่นในการแก้ไขปัญหาค้าง ๆ และมีความรู้สึกที่ไม่ดีกับตนเอง คิดว่าตนเองไม่มีความสามารถ ในด้านภาษา และการสื่อสารจะเรียนรู้ช้ากว่านักเรียนปกติ และมีปัญหาในการพูดจึงทำให้เรียนวิชาที่ต้องใช้ความรู้ความเข้าใจทางภาษามีปัญหา ด้านสังคมนักเรียนจะมีลักษณะหวาดกลัว วิดกกังวล หรือมีพฤติกรรมก่อกวนสังคมในด้านร่างกาย และสุขภาพมีส่วนสูงน้ำหนัที่แตกต่างจากนักเรียนปกติมาก

สุจินต์ สว่างศรี (2552 : 40) ได้กล่าวถึงลักษณะของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ไว้ว่า ลักษณะพิเศษที่เกี่ยวข้องกับความบกพร่องทางสติปัญญา ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ซึ่งมีข้อจำกัดในเรื่องความจำ ด้านความรู้ และข้อมูล การคิดแบบรูปธรรม

มากกว่าการคิดแบบนามธรรม อัตราในการเรียนรู้ต่ำทำให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาไม่ตั้งใจเรียน อัตราการเรียนรู้ไม่มีประสิทธิภาพ และมีความยุ่งยากในการสื่อสาร การสอนตามมาตรฐานที่ปฏิบัติโดยทั่วไปไม่ได้ผล ทางด้านวิชาการ จะมีความยุ่งยากในการเรียนเนื้อหาวิชาส่วนมากการปฏิบัติงานมีขีดจำกัดในการแก้ปัญหา การควบคุมตนเอง การสรุปเนื้อหา ทางด้านร่างกาย และสมองไม่มีความสัมพันธ์กัน ทางด้านพฤติกรรม ด้านสังคม ความสามารถส่วนตัว ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะชีวิต และด้านการสื่อสารมีระดับการพัฒนาภาษาที่ต่ำกว่าปกติ ทั้งด้านการฟัง และการพูด

สรุปได้ว่า ลักษณะของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามีข้อจำกัดที่แตกต่างกัน มีข้อจำกัดด้านความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถทางสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์ มีลักษณะทางบุคลิกภาพที่ต่างจากบุคคลอื่น โดยมักคิดว่าตนเองจะประสบความล้มเหลวไม่ว่าในการเรียน หรือการทำงานใด ๆ จึงพยายามหลีกเลี่ยงบางสิ่งบางอย่างที่จะนำความล้มเหลวมาให้ มักหลีกเลี่ยงเรียนวิชาคณิตศาสตร์ มักพึ่งพาผู้อื่นในการคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ แม้แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ก็มีช่วงความสนใจสั้น สนใจบทเรียนไม่นาน เสียสมาธิง่าย มีปัญหาการเรียนรู้สิ่งที่เป็นนามธรรม ด้านภาษา และการพูดจะมีปัญหา พูดไม่ชัด รู้คำศัพท์จำนวนจำกัด เขียนประโยคไม่ถูกต้องซึ่งเป็นผลทำให้มีปัญหาในการเรียนวิชาอื่น

3.5 หลักการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

กรมสามัญศึกษา (2544 : 28-37) ได้สรุปหลักการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ไว้ว่า นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาไม่ว่ามีความสามารถระดับใด และเลือกการสอนแบบใด ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายได้นั้น คือ การเลือกใช้เทคนิคการสอนที่เหมาะสมกับสภาพความบกพร่องและความต้องการของนักเรียนเป็นสำคัญ ซึ่งมีหลักการสอนดังต่อไปนี้

1. สอนเป็นรายบุคคล และสอนตามระดับความสามารถ
2. สอนจากง่ายไปหายาก หรือสอนจากสิ่งใกล้ตัวไปหาไกลตัว
3. สอนโดยใช้หลัก 3 R's คือ

3.1 Repetition คือ สอนซ้ำไปซ้ำมา และใช้เวลาสอนมากกว่า

นักเรียนปกติเมื่อนักเรียนสามารถจำเรื่องราวที่ผู้สอนสอน หรือทำพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้แล้ว ผู้สอนจึงเปลี่ยนบทเรียน หรือจุดประสงค์การเรียนรู้ใหม่

3.2 Relaxation คือ สอนแบบไม่ตั้งเครียดนัก เปลี่ยนกิจกรรมจากวิชาการเป็นกิจกรรมนันทนาการสลับไปมาให้นักเรียน เรียนรู้ผ่านกิจกรรมการเล่น และกิจกรรมในชีวิตประจำวัน

3.3 Routine กำหนดกิจกรรมให้เป็นกิจวัตรประจำวันเหมือน ๆ กัน ทุกวัน เพื่อไม่ให้นักเรียนเกิดความสับสน

4. สอนโดยให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง

5. ใช้เวลาทำ แต่ละกิจกรรมไม่ควรเกิน 15-20 นาที

6. ใช้เทคนิคการสอนเชิงพฤติกรรมอย่างเป็นระบบ เป็นเทคนิคการสอนยึดแนวความคิดทฤษฎีการเรียนรู้ การวางเงื่อนไขแบบลงมือกระทำ คือ กระทำพฤติกรรมที่เหมาะสม หรือต้องการจะได้รับรางวัล หากกระทำพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์จะไม่ได้รางวัล หรือถูกลงโทษ ซึ่งเทคนิคการสอนเชิงพฤติกรรมประกอบด้วย

6.1 การวิเคราะห์งาน งาน หรือทักษะหลายอย่างยากเกินไปที่นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ เมื่อต้องการให้นักเรียนสามารถเรียนรู้งาน หรือทักษะนั้น ๆ ได้ จำเป็นต้องแตกงานออกเป็นขั้นตอนย่อย หรือหลายขั้นตอนเล็ก ๆ เรียกว่า การวิเคราะห์งาน โดยผู้สอนปฏิบัติได้ดังนี้

6.1.1 กำหนดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ หรืองานที่ต้องการให้นักเรียนเรียนรู้

6.1.2 นำพฤติกรรมที่พึงประสงค์มาแยกงานออกเป็นขั้นตอนย่อย ๆ

6.1.3 ผู้สอนกำหนดเกณฑ์การผ่าน แต่ละขั้นตอน และเมื่อนักเรียนผ่านขั้นตอนแรกก็จะสอนขั้นตอนต่อไป ซึ่งงานบางอย่างอาจประกอบด้วยพฤติกรรมที่มีองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น การ แต่งตัว จะสอนองค์ประกอบ แต่ละอย่างแยกส่วนกัน และ แต่ละองค์ประกอบถูกเชื่อมโยงเข้าด้วยกันในที่สุด เรียกว่า วิธีลูกโซ่ (Chaining)

6.1.4 เลือกรูปวิธีการสอนงาน หรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่วิเคราะห์ดังนี้

1) การฝึกแบบเดินหน้า (Forward Chaining) คือ การสอนขั้นตอน ในส่วนแรกของงาน หรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ก่อน และสอนไปตามลำดับจนถึงขั้นตอนสุดท้ายของงาน หรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์นั้น ๆ

2) การฝึกแบบถอยหลัง (Backward Chaining) คือ การสอนขั้นตอนสุดท้ายของงาน หรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ก่อน และสอนย้อนขึ้นไปสู่ขั้นตอน

แรกของงาน หรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามลำดับ การสอนแบบนี้ นักเรียนสามารถทำพฤติกรรมที่พึงประสงค์สำเร็จใน แต่ละขั้นตอน มีโอกาสได้รับรางวัล และรู้สึกภาคภูมิใจ

6.1.5 กำหนดเกณฑ์การผ่าน แต่ละขั้นตอน

6.2 กระตุ้นเตือน (Prompting) การกระตุ้นเตือน เป็นเทคนิคการสอนที่จะช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ หรืองานที่ยาก ให้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ แต่ละครั้ง และได้รับรางวัล โดยผู้สอนอาจจับ หรือกระตุ้นเตือนที่อวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายเป็นการกระตุ้นเตือนทางกาย หรือแสดงออกทางสีหน้าท่าทาง เช่น ชี้ หรือพยักหน้า เป็นการกระตุ้นเตือนท่าทาง หรือออกคำสั่งเป็นการกระตุ้นเตือนทางวาจาอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ นักเรียนทำงาน หรือกระทำพฤติกรรมที่พึงประสงค์ หรืออาจใช้การกระตุ้นเตือนทั้งสามอย่างรวมกันแล้ว แต่ความสามารถของนักเรียน แต่ละคน และเมื่อนักเรียนเรียนรู้ทักษะ หรืองานที่กำหนดแล้วผู้สอนก็จะถอดถอน หรือสลายการกระตุ้นเตือนลงอย่างช้า ๆ โดยลดการช่วยเหลือทางกาย ท่าทาง และทางวาจาตามลำดับจนในที่สุดนักเรียนสามารถกระทำพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้เอง

6.3 การตะล่อมกล่อมเกลา (Shaping) เทคนิคนี้เป็นการให้รางวัลพฤติกรรมอะไรก็ได้ ที่ใกล้เคียงกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ต่อมานักเรียนจะได้รับรางวัลเมื่อตอบสนองใกล้เคียงกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์มากขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่ง นักเรียนได้รับรางวัลเมื่อแสดงพฤติกรรมที่ต้องการอย่างแท้จริง เช่น การสอนนักเรียนให้เตะฟุตบอลครั้งแรกนักเรียน ได้รับรางวัลเพียงสัมผัสลูกบอลด้วยเท้า ต่อมาต้องใช้เท้าดันลูกบอล และในที่สุดนักเรียนจะได้รับรางวัลเมื่อเตะลูกบอลเท่านั้น

6.4 แรงจูงใจ และการให้รางวัล (Motivation and Reward) ครูต้องพยายามจัดสิ่งแวดล้อมกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความรู้สึกอยากรู้ อยากเห็น และให้รางวัลเมื่อนักเรียนทำพฤติกรรมที่ผู้สอนต้องการ รางวัล คือ บางสิ่งบางอย่างที่นักเรียนจะพยายามทำงานเพื่อให้ได้มา เมื่อนักเรียนได้รับรางวัลก็จะเกิดแรงจูงใจที่จะทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก และการให้รางวัล ผู้สอนควรคำนึงถึงหลัก 3 ประการ คือ ให้รางวัลอย่างสม่ำเสมอ ทันทีทันใด และให้รางวัลด้วยความจริงใจ

6.5 การเลียนแบบ (Imitation) การเรียนรู้ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นมาจากการเลียนแบบดังนั้น ผู้สอนจึงนำเทคนิคนี้ไปใช้สอนให้นักเรียนกระทำพฤติกรรมที่ต้องการได้ โดยอาจใช้แบบอย่างที่เป็นท่าทาง หรือกิริยาอาการ (Gestures) และเสียงพูด (Speed Sound)

ในระยะแรกของการเรียนรู้พฤติกรรมใหม่จากการเลียนแบบ ผู้สอนอาจให้รางวัลเมื่อนักเรียนตอบสนองพฤติกรรมใหม่จากการเลียนแบบ และตะล่อมกล่อมเกลางจนไปสู่พฤติกรรมที่ต้องการจริงๆ โดยผู้สอนอาจใช้ฝึกให้นักเรียนเลียนแบบเดินหน้า หรือถอยหลังแล้ว แต่ความเหมาะสม

วาริ ธีระจิตร (2545 : 122) ได้สรุปหลักการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาไว้ดังนี้

1. ครูต้องคำนึงถึงความพร้อมของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
2. สอนตามความสามารถ และความต้องการของนักเรียน แต่ละคน
3. สอนตามระดับสติปัญญา และแบ่งหมู่ตามตารางสอน
4. ยอมรับความสามารถ และพยายามส่งเสริมความสามารถของนักเรียน
5. พยายามฝึกให้นักเรียนช่วยตนเองให้ได้มากที่สุด และให้แรงเสริมเพื่อให้อำลางใจ
6. สอน โดยการแบ่งกลุ่มตามตารางสอน ในกรณีนักเรียนมีระดับสติปัญญาใกล้เคียงกัน
7. เมื่อฝึกนักเรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ ต้องพยายามแทรกการฝึกหลายด้าน
8. ต้องช่วยให้นักเรียนพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง
9. สอนทีละขั้นจากสิ่งที่ใกล้ตัวไปหาสิ่งที่ไกลตัว
10. สอน โดยการกระทำจริง หรือลงมือปฏิบัติจริง
11. สอนสิ่งที่มีความหมายสำหรับนักเรียน และสามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้
12. ครูต้องเชื่อว่านักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีความสามารถ และศักยภาพในตนเอง สามารถพัฒนาตนให้เป็นบุคคลที่สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณค่า
13. การสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ต้องพยายามให้นักเรียนลดการพึ่งพาบุคคลอื่นลง สอนทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต และแสวงหาการจ้างงานในอนาคต

ประภคฤติ พูลพัฒน์ (2547 : 60-65) ได้สรุป หลักการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ไว้ว่า การสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีวิธีการสอนที่แตกต่างไปจากการสอนปกติ เพื่อสนองความต้องการพิเศษของนักเรียนกลุ่มนี้ โดยมีหลักการสอนดังนี้

1. ครูต้องคำนึงถึงความพร้อมในการเรียนของนักเรียน
2. สอนตามความสามารถ และความต้องการของนักเรียน แต่ละคน
3. สอนตามระดับสติปัญญา เพราะนักเรียนมีระดับสติปัญญาต่ำกว่า

นักเรียนทั่วไปที่มีอายุเท่ากัน

4. ยอมรับความสามารถ และพยายามส่งเสริมความสามารถของ

นักเรียน

5. พยายามฝึกนักเรียนให้ช่วยเหลือตนเองให้มากที่สุด

สรุปได้ว่า หลักการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีวิธีการสอนต่างไปจากการสอนปกติ เพื่อให้มีความเหมาะสมตามความต้องการ และศักยภาพของนักเรียน โดยสรุปได้ดังนี้

1. ปรับเนื้อหาของหลักสูตรให้เหมาะสมกับนักเรียน
2. สอนตามความพร้อม และความสามารถของนักเรียน แต่ละคน
3. สอนตามระดับสติปัญญา
4. ยอมรับความสามารถ และพยายามส่งเสริมความสามารถของ

นักเรียน

5. สอนให้นักเรียนช่วยเหลือตนเองให้มากที่สุด
6. สอนตามอายุของนักเรียน โดยอายุเท่ากันให้อยู่ห้องเรียนเดียวกัน
7. เมื่อฝึกนักเรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ ต้องพยายามแทรกการฝึกหลาย

ด้าน

8. ต้องช่วยให้นักเรียนพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง
9. สอนทีละขั้นจากสิ่งที่ใกล้ตัว ไปหาสิ่งที่ไกลตัว
10. สอนโดยให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง

11. สอนโดยใช้หลัก 3 R's คือ 1) Repetition คือ สอนซ้ำไปซ้ำมา และใช้เวลาสอนมากกว่านักเรียนปกติเมื่อนักเรียนสามารถจำเรื่องราวที่ผู้สอนสอน หรือทำพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้แล้ว ผู้สอนจึงเปลี่ยนบทเรียน หรือจุดประสงค์การเรียนรู้ใหม่

- 2) Relaxation คือ สอนแบบไม่ตึงเครียดนัก เปลี่ยนกิจกรรมจากวิชาการเป็นกิจกรรมนันทนาการสลับไปมาให้นักเรียน เรียนรู้ผ่านกิจกรรมการเล่น และกิจกรรมในชีวิตประจำวัน
- 3) Routine กำหนดกิจกรรมให้เป็นกิจวัตรประจำวันเหมือน ๆ กันทุกวัน เพื่อไม่ให้นักเรียนเกิดความสับสน

บริบทโรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูลจังหวัดกาฬสินธุ์

ในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ หรือมีความบกพร่องทางด้านต่าง ๆ จะต้องจัดการศึกษาในลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากเด็กปกติ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการทางการศึกษาที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล ซึ่งมีรูปแบบ และวิธีการจัดที่หลากหลาย ทั้งนี้เพื่อให้เด็กได้มีศักยภาพในการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ ซึ่งรัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาคนพิการ โดยได้พยายามเร่งรัดขจัดปัญหา และข้อบกพร่องนานับปีการอันเป็นสิ่งกีดขวางการพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีการศึกษาสำหรับคนพิการ เนื่องจากเล็งเห็นว่า สื่อ เทคโนโลยีการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนการสอน และการเรียนรู้ของคนพิการ ทั้งใน และนอกระบบ โรงเรียนตลอดจน การศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รัฐจึงได้จัดการศึกษาสำหรับคนพิการที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษทั้งในลักษณะ โรงเรียนเฉพาะความพิการ และการเรียนร่วมระหว่างเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษกับเด็กปกติในโรงเรียนปกติ ซึ่งโรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ที่เปิดดำเนินการเรียนการสอนทั่วประเทศ มีทั้งสิ้น 43 แห่ง ใน 35 จังหวัด แบ่งเป็น 4 ประเภทความพิการ คือ 1) โรงเรียนเฉพาะความพิการที่เปิดสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน 2) โรงเรียนเฉพาะความพิการที่เปิดสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น 3) โรงเรียนเฉพาะความพิการที่เปิดสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว หรือสุขภาพ และ 4) โรงเรียนเฉพาะความพิการที่เปิดสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. 2554 : 4-5) โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

1. ข้อมูลเบื้องต้น

โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูลจังหวัดกาฬสินธุ์เดิมชื่อ โรงเรียนศึกษาพิเศษกาฬสินธุ์ซึ่งต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศเปลี่ยนชื่อ โรงเรียนที่จัดการศึกษาสำหรับเด็ก

ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาให้ใช้ชื่อจังหวัดนำหน้าแล้วตามด้วยคำว่า “ปัญญาบุญล” ประกาศ ณ วันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ.2546 โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญาบุญล จังหวัดกาฬสินธุ์ ก่อตั้งเมื่อวันที่ 17 มกราคม 2538 ในเนื้อที่ทั้งหมด 63 ไร่ 2 งาน ปี พ.ศ. 2555 ได้รับการอนุญาต ให้ใช้พื้นที่เพิ่มขึ้นอีก 25 ไร่ จึงรวมมีพื้นที่ทั้งหมด 88 ไร่ 2 จัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความ บกพร่องทางสติปัญญา และเด็กออทิสติกจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยระดับพื้นฐาน โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายใด ๆ ให้บริการอาหาร อุปกรณ์การเรียนปัจจัยพื้นฐาน ชุดนักเรียนชุดกีฬา และเครื่อง แต่งกายอื่น ๆ โดยให้การฟื้นฟูสมรรถภาพ และการจัดการศึกษา ปัจจุบัน นายสันติ ฤาไชย ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ โรงเรียน กระจายอำนาจในการบริหารงานออกเป็น 5 กลุ่ม งาน ได้แก่ 1) กลุ่มงานอำนวยการ 2) กลุ่มงานบริหารบุคคล 3) กลุ่มงานแผนงาน และ งบประมาณ 4) กลุ่มงานวิชาการ และ 5) กลุ่มงานพัฒนาคุณภาพนักเรียน

2. อัตลักษณ์

“ร่าเริงแจ่มใจ ใส่ใจงานอาชีพ”

3. เอกลักษณ์

“โรงเรียนวิถีอีสาน”

4. วิสัยทัศน์

“ขับเคลื่อนพัฒนาการเรียนรู้ ด้วยวิถีอีสานภายใต้พื้นฐานหลักปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียง”

5. พันธกิจ

5.1 พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความสอดคล้องกับความต้องการจำเป็น ของนักเรียน และพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ให้นักเรียนมีทักษะพื้นฐานใน การทำงาน และการประกอบอาชีพตามศักยภาพ

5.2 พัฒนาคณาจารย์ให้มีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ อย่าง ต่อเนื่องโดยใช้รูปแบบ โรงเรียนวิถีอีสานภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5.3 ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ โดยผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรเครือข่ายมี ส่วนร่วม

5.4 พัฒนาองค์กร และอาคารสถานที่ สื่อ เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ ให้มี ความสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน

6. เป้าประสงค์

6.1 มีหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของนักเรียน

6.2 นักเรียนมีทักษะในการทำงานพื้นฐานอาชีพ และงานอาชีพตามศักยภาพ

6.3 บุคลากรมีความรู้ความสามารถในการจัดการศึกษา ในรูปแบบวิถีอีสาน ภายใต้อัตลักษณ์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

6.4 ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรเครือข่ายให้การสนับสนุนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

6.5 องค์กร และอาคารสถานที่ สื่อ เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ เหมาะสม และเพียงพอในการให้บริการแก่นักเรียน

7. กลยุทธ์

7.1 พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเชิงบูรณาการ

7.2 พัฒนาคู และบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบ

7.3 สร้างความร่วมมือกับ ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรเครือข่ายให้มีความเข้มแข็ง

7.4 พัฒนาระบบบริหารองค์กรสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

8. หลักสูตรสถานศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์

โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ จัดการเรียนการสอนในรูปแบบโรงเรียนวิถีอีสาน ซึ่ง โรงเรียนวิถีอีสาน คือ โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอน ตามหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนวิถีอีสาน โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และหลักแห่งพระเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานภายใต้ครรลองแห่งหลักบุญสุศึกษา หรือบุญวัดอุกฤษยา 3 ในการบ่มเพาะปลูกฝังให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สามารถประกอบอาชีพได้ ความศักยภาพ และความสนใจ อีกทั้งสามารถดำรงชีวิตประจำวันอยู่ร่วมกับครอบครัว ชุมชน และสังคม ได้อย่างมีความสุข

8.1 ความสำคัญ และความเป็นมา

ภายใต้อัตลักษณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง และสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555–2559) การจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในโรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งมีภูมิลำเนาเป็นคณาในท้องถิ่นอีสาน ได้ยึดหลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” และ “นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” รวมทั้ง “สร้างความสมดุลการพัฒนา” ในทุกมิติ และขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจน เชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาอย่างบูรณาการ ทั้งตนเอง

ครอบครัวยุคใหม่ และสังคม โดยการวิเคราะห์อย่าง “มีเหตุผล” และใช้หลัก “ความพอประมาณ” ให้เกิดความสมดุลระหว่างมิติทางวัตถุกับจิตใจของนักเรียน ความสมดุลระหว่างความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ความสมดุลระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเตรียม “ระบบภูมิคุ้มกัน” ด้วยการพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง ขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอนต้องใช้ “ความรอบรู้” ในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ด้วยความรอบคอบ เป็นไปตามลำดับขั้นตอน ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทยในท้องถิ่นอีสาน รวมทั้งเสริมสร้างศีลธรรม และสำนึกใน “คุณธรรม” จริยธรรมในการปฏิบัติตน และดำเนินชีวิตด้วย “ความเพียร” จะเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีให้นักเรียนพร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัวชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

การจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในโรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นซึ่งเป็นต้นทุนทางสังคมที่มีอยู่ แต่เดิมมาประยุกต์ให้เข้ากับบริบททางสังคมยุคปัจจุบันพร้อมกันนี้ได้รื้อฟื้นหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นภูมิปัญญาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาสร้างเป็นภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบจากภายนอก เพื่อการรู้จักพึ่งพาตนเองให้หลุดพ้นจากกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งปวง สามารถทำให้ตนเองมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นพึ่งพาตนเองได้อย่างสมดุล และยั่งยืน ผนวกกับการนำภูมิปัญญาแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ว่าด้วยหลักบุญญศึกษา คือ หลักแห่งการศึกษานุญ ให้มีความจริงใจ เสียสละ และเอื้ออาทร รู้ และเข้าใจในบาปบุญจนสามารถพึ่งตนเองทางจิตใจ และการพึ่งตนเองทางสังคมได้อย่างสมดุล และยั่งยืน จึงเป็นเหตุจูงใจให้มีการศึกษาถึงปัจจัย และผลของการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งของผลการศึกษามีประโยชน์ต่อการพัฒนาบ่มเพาะนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี พึ่งพาตนเองได้ อันจะเป็นแบบอย่างที่จะขยายผลสู่การพัฒนาโรงเรียนอื่น ๆ ต่อไป

ฮิตสิบสอง หมายถึง ภูมิปัญญาแห่งประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานที่ผสมผสานพิธีกรรมที่เกี่ยวกับเรื่องผี และพิธีกรรมทางการเกษตรเข้ากับพิธีกรรมทางพุทธศาสนาที่จะต้องปฏิบัติทั้ง 12 เดือนใน แต่ละปี “ฮิต “มาจากคำว่า จาริต ถือเป็นจรรยาของสังคม ถ้าฝ่าฝืน มีความผิดเรียกว่า ผิดฮิต หมายถึง ผิดจาริต

ฮิตสิบสองสามารถสะท้อนตัวตนที่แท้จริงของคนอีสานใน โบราณ ได้เป็นอย่างดีคนอีสานส่วนใหญ่ยังยึดถือปฏิบัติกันอยู่ เพื่อพัฒนากายความประพฤติ จิตใจ และ

สติปัญญาครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้าน ด้วยคุณค่าอันอนันต์ขององค์ความรู้ตามวิถีแห่งความพอเพียง และวิถีแห่งประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานที่ชัดเจน โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็น โรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จึงมีแนวความคิดที่จะนำวิถีแห่งความพอเพียง และวิถีแห่งประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานมาประยุกต์ระบบการเรียนการสอนในโรงเรียนเพื่อพัฒนาบ่มเพาะนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดที่ให้นักเรียนมีคุณสมบัติของการเป็นคนที่ดี เก่ง มีความสุขอย่างแท้จริง โดยผ่านการดำเนินงานรูปแบบ “โรงเรียนวิถีอีสาน” อันจะเป็นแบบอย่างที่จะขยายผลสู่การพัฒนาโรงเรียนอื่น ๆ ต่อไป

จุดเน้น โรงเรียนวิถีอีสานดำเนินการพัฒนานักเรียน โดยยึดหลักแห่งความพอเพียง และวิถีแห่งประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานในการปลูกฝังให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่มีข้อจำกัดด้านการเรียนรู้ และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข รู้จักการประกอบสัมมาอาชีพอย่างสุจริต อย่างบูรณาการ นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน การอยู่” คือ ทุ่มเทใส่ใจในคุณค่าหลักเศรษฐกิจพอเพียง ใช้กระบวนการของวิถีแห่งประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน เป็นฐานการดำเนินชีวิต โดยมีผู้บริหาร และคณะครูเป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนา

8.2 รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีอีสาน

โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล สู่การเป็น “โรงเรียนวิถีอีสาน” ใช้หลักการบริหารจัดการที่ชัดเจนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการใช้กรอบแนวคิด “ESAN โมเดล” ซึ่งนิยามความหมายได้ ดังนี้

1. E : Environment (สิ่งแวดล้อม) หมายถึง สภาพแวดล้อมล้อม และแหล่งเรียนรู้ที่โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูลจัดขึ้นเพื่อพัฒนานักเรียนที่มีความบกพร่องทางด้านสติปัญญาภายใต้โรงเรียนวิถีอีสาน โดยแบ่งเป็นการจัดสิ่งแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้ทั้งภายใน และสิ่งแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน สิ่งแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียนภายในโรงเรียน ได้แก่ การจัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม ห้องเรียน และแหล่งเรียนรู้ ให้เป็นบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมการพัฒนาพฤติกรรมความประพฤติ จิตใจค่านิยม และสติปัญญา ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของนักเรียนที่ร้อยละ 99 มีภูมิลำเนาอยู่ภาคอีสาน ผนวกกับธรรมชาติแห่งวิถีประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน สร้างแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม และส่งเสริมทางด้านสติปัญญา

เพื่อให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ และมีความสุข ภายในโรงเรียน สิ่งแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน มีแหล่งการเรียนรู้ภายในชุมชน ที่หลากหลาย สามารถนำมาใช้เพื่อพัฒนานักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน ในอำเภอ จังหวัด และแหล่งเรียนรู้ที่ทางโรงเรียนจัดหาให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ของนักเรียน

2. S : Students (นักเรียน) หมายถึง นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาของ โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล โดยโรงเรียนรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ในระดับปฐมวัย และการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดใกล้เคียง ในภาคอีสาน ซึ่งทางโรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล ได้จัดการเรียนการสอน และมวดประสบการณ์ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ วางแผนจัดการศึกษาโดยการจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program : IEP) พัฒนานักเรียนรวมทั้งการฝึก และการปฏิบัติในสภาพจริงของการดำรงชีพในชีวิตประจำวัน มีกิจกรรมภายใต้โครงการการฝึกอาชีพเพื่อการมีงานทำ ที่มุ่งเน้นการฝึกอาชีพนักเรียนตามศักยภาพ เพื่อให้เด็กที่มีความบกพร่องทางด้านสติปัญญา รู้จักเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้เข้ากับวิถีชีวิตของนักเรียน ครอบครัว ชุมชน เมื่อจบการศึกษานักเรียนได้รับการพัฒนา การกิน การอยู่ ให้เป็น โดยผ่านกระบวนการ “บ่มเพาะปลูกฝัง” ตามหลักความพอเพียงในการดำเนินชีวิต ส่งเสริมการปฏิบัติตนตามจารีตประเพณีวิถีแห่งวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานอย่างบูรณาการ ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข รู้จักการประกอบสัมมาอาชีพอย่างสุจริต เป็นฐานการดำเนินชีวิตที่มั่นคง

3. A : Activities (กิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต) หมายถึง กิจกรรมการเรียนการสอนภายใต้ แนวทาง “โรงเรียนวิถีอีสาน” โดยโรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล ได้จัดหลักสูตรสถานศึกษา “โรงเรียนวิถีอีสาน” โดยจัดการเรียนการสอนเน้นการบูรณาการหลักแห่งความพอเพียง และวิถีแห่งประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน เพื่อพัฒนานักเรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งฝึกทักษะ และการปฏิบัติในสภาพจริงของการดำรงชีพในชีวิตประจำวัน อย่างชัดเจน เป็นการพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ โดยประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น ในการจัดการเรียนรู้ตามหลักแห่งความพอเพียง และวิถีแห่งประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน เชื่อมโยงสู่การเรียนรู้ และการปฏิบัติอย่างชัดเจน กระบวนการจัดการเรียนรู้มีลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู” โดยนักเรียนมี กระบวนการเรียนรู้การพัฒนาทั้งด้านพฤติกรรมความประพฤติ ด้านจิตใจค่านิยม และด้านสติปัญญา โดยมุ่งให้นักเรียนมีคุณลักษณะ “กินให้เป็น และอยู่ให้ได้” เพื่อให้เกิดประโยชน์ใน

การพัฒนาตนเอง และสังคมโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น ยังประโยชน์ในดำรงชีวิตที่สมบูรณ์ โดยมีกิจกรรมดังนี้

3.1 จัดกิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระ ก่อนเข้าเรียน และก่อนนอนประจำวัน

3.2 จัดกิจกรรมทำบุญรับศีลทุกวันพระ เพื่อนำวิถีแห่งพุทธธรรมมาเป็นฐานในการดำเนินชีวิตตามวิถีประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน หรือเป็นเกณฑ์ตรวจสอบการเรียนรู้ การปฏิบัติตน เชื่อมโยงการเรียนรู้สู่หลักแห่งความพอเพียง และวิถีแห่งประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานตลอดจนหลักธรรมในการพัฒนาตน และผู้อื่น

3.3 จัดกิจกรรมสืบสาน “ฮีตสิบสอง” ซึ่ง ฮีตสิบสอง หมายถึง ประเพณีที่คนอีสานปฏิบัติกันมาในโอกาสต่าง ๆ ทั้งสิบสองเดือนของแต่ละปี เป็นการผสมผสานพิธีกรรมที่เกี่ยวกับเรื่องผี และพิธีกรรมทางการเกษตร เข้ากับพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ภาษาพื้นบ้านเรียกว่า “บุญ” ได้แก่ 1) บุญเข้ากรรม 2) บุญคูณลาน 3) บุญข้าวจี่ 4) บุญผะเหวด 5) บุญสงน้ำ 6) บุญบั้งไฟ 7) บุญซำฮะ 8) บุญเข้าพรรษา 9) บุญข้าวประดับดิน 10) บุญข้าวสาก 11) บุญออกพรรษา 12) บุญกฐิน

4 N : Needs (ความต้องการจำเป็น) หมายถึง ความต้องการจำเป็นของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่ใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูลจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะชีวิต และความพร้อมด้านอาชีพเพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านจากโรงเรียนสู่การมีงานทำ (Transition from School of Higher Education and of Employment Supporting Students with Disabilities) เพื่อสนองตอบความต้องการจำเป็นของนักเรียน และครูควบคุมตามแผนการเปลี่ยนผ่าน (Transition Plan) สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ผู้การมีอาชีพอย่างมั่นคงต่อไป

8.3 แนวการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีอีสาน โดยสังเขปมีดังนี้

1. การเตรียมการ เป็นขั้นตอนความพยายามที่จะเตรียมสิ่งที่จะทำให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปได้โดยสะดวก ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงดังนี้

1.1 การเตรียมบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ให้มีความตระหนักในคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น ในการร่วมกันพัฒนาโรงเรียนวิถีอีสาน ด้วยความรู้เข้าใจในทิศทางของการพัฒนาร่วมกัน ความสำเร็จในการพัฒนา

คาดหมายได้ว่าจะเกิดขึ้นได้ไม่ยาก เตรียมผู้เกี่ยวข้อง โดย การประชุมชี้แจง จัดการสัมมนา การ ประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย และการร่วมกันศึกษาดูงาน

1.2 การกำหนดเป้าหมาย จุดเน้น หรือวิสัยทัศน์ และแผนงาน ที่ ชัดเจน ในแผนพัฒนาการศึกษา และแผนปฏิบัติการประจำปี ตามที่ผู้เกี่ยวข้องเห็นพ้องกันเป็น หลักประกันความชัดเจนในการดำเนินการพัฒนา โรงเรียนวิถีอีสาน เป็นส่วนสำคัญ หรือเป็น หัวใจของการเตรียมการ

2. การดำเนินการจัดสภาพ และองค์ประกอบ เป็นการดำเนินการจัด บัณฑิตต่าง ๆ ของพัฒนานักเรียน ซึ่งประกอบไปด้วยสภาพทั้งกายภาพ และองค์ประกอบ ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอันจะนำสู่การพัฒนานักเรียนตาม “วิถีอีสาน”

2.1 หลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการ เรียนรู้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนที่ โรงเรียนวิถีอีสาน ควรคำนึงถึงอย่าง ยิ่ง แนวคิดหนึ่งของการจัด คือ การบูรณาการหลักที่เป็นความรู้ (K) ค่านิยม คุณธรรม (A) และ การฝึกปฏิบัติ (P) ในการเรียนการสอน โดยอาจกำหนดในระดับจุดเน้นหลักสูตรสถานศึกษาที่ แทรกในทุกองค์ประกอบหลักสูตรสถานศึกษา หรือกำหนดในระดับหน่วยการเรียนรู้ หรือ แผนการจัดการเรียนรู้ ที่ครูจะนำสู่การจัดการเรียนรู้ต่อไป

2.2 การเตรียมกิจกรรมนักเรียน โรงเรียนได้กำหนดให้เหมาะสมกับ นักเรียนมากที่สุด ซึ่งลักษณะกิจกรรมที่กำหนดมีหลากหลายทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำวัน ประจำเดือน หรือประจำโอกาสต่าง ๆ และกิจกรรมวิถีชีวิต ซึ่งโรงเรียนเลือกกำหนด และ เตรียมการไว้ล่วงหน้า เพื่อช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน และสะท้อนให้เห็นถึงค่า ความสำคัญของ กิจกรรม “การกิน การอยู่” ให้เป็น

2.3 การจัดสภาพกายภาพสถานศึกษา ที่หมายครอบคลุมถึงอาคาร สถานที่ ห้องเรียน และแหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม อาณาบริเวณของสถานศึกษาซึ่ง สถานศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงการจัดให้เหมาะสม และมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา นักเรียน ให้มากที่สุด ทั้งที่ผ่านระบบการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา และผ่านการเรียนรู้วิถี ชีวิตจริงจาก “การกิน การอยู่” ในชีวิตประจำวัน

2.4 การจัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ โดยผ่านการเตรียมการ การ มอบหมายการรับผิดชอบของบุคลากรในการจัดกิจกรรมส่งเสริม หรือดูแลให้บรรยากาศ ปฏิสัมพันธ์ที่ดีเป็นกลไกตามธรรมชาติเกิดขึ้นอย่างจริงจังต่อเนื่อง โดยจัดผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ การกระตุ้นทุกคนทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี การปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้อง

3. การดำเนินการพัฒนา เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ โดย การบูรณาการหลักแห่งความพอเพียง และวิถีแห่งประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน ทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร และกิจกรรมวิถีชีวิตต่าง ๆ ที่ส่งเสริม “การกิน การอยู่ ให้เป็น” มีเป้าหมายการพัฒนาที่มีความชัดเจนที่พัฒนาทั้งองค์รวมของชีวิต ที่จะนำสู่การพัฒนาทั้งชีวิตที่สมบูรณ์ที่สุด

นอกจากการพัฒนานักเรียนอันเป็นภาระหลักแล้ว โรงเรียนจำไม่ละเลยที่จะพัฒนาบุคลากรทั้งหมดด้วย เพราะบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ครู และผู้บริหารจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนานักเรียน ดังนั้นยิ่งบุคลากรได้รับการพัฒนาตามหลักแห่งความพอเพียง และวิถีแห่งประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน มากเท่าไร จะส่งผลดีต่อการช่วยให้นักเรียนได้รับการพัฒนามากขึ้นเท่านั้น

4. การดูแลสนับสนุน เป็นขั้นตอนสำคัญในการเป็นปัจจัยส่งเสริมให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ลักษณะของการดูแลสนับสนุนที่เหมาะสมควรมีลักษณะของความเป็นกัลยาณมิตร ที่ปรารถนาดีต่อกัน ปรารถนาดีต่อการพัฒนานักเรียน หรือต่องาน กิจกรรมที่สำคัญของขั้นนี้ คือ การนิเทศติดตาม ที่จะดูแลการดำเนินงานให้ เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ การให้คำปรึกษา และชี้แนะผู้ปฏิบัติ การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ ฯลฯ การสนับสนุน ทั้งทรัพยากรข้อมูล และเครื่องมือต่าง ๆ ในการช่วยดำเนินการให้ เป็นไปได้อย่างราบรื่น การรวบรวมข้อมูล และการประเมินผลระหว่างดำเนินการ อันจะเป็นฐานของการปรับปรุงต่อเนื่องต่อไป หรือเป็นข้อมูลในการพิจารณาจัดการดูแลสนับสนุน ได้อย่างเหมาะสม

5. การปรับปรุง และพัฒนาต่อเนื่อง เป็นขั้นตอนของระบบบริหารจัดการที่กำหนดเพื่อเน้นย้ำการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยนำข้อมูลในแต่ละขั้นตอนการดำเนินงานมาพิจารณาแล้วกำหนดปรับปรุง หรือพัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดียิ่งขึ้น

6. การประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนที่จะสะท้อนให้ทราบถึงผลการดำเนินงานในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ อาจเป็น 1 ปี หรือ 3 ปี หรือเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมเป็นต้น และในการประเมินจะเน้นข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์ เชื้อถือได้ ให้ข้อมูลที่ชัดเจน ที่สามารถนำสู่การเผยแพร่ หรือรายงานผู้เกี่ยวข้องให้ทราบผลการดำเนินงานนั้น ๆ และนำเป็นข้อมูลในการวางแผนดำเนินการอื่น ๆ ต่อไป และในระบบประกันคุณภาพ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญไม่น้อยต่อการเสนอให้ผู้เกี่ยวข้องยอมรับในการดำเนินการ และบริหารจัดการ

8.4 วิสัยทัศน์

หลักสูตรสถานศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนานักเรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม ให้มีทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะภาษา และการสื่อสาร ทักษะการช่วยเหลือตนเอง และสุขอนามัย ทักษะสังคม และการดำรงชีวิต ทักษะวิชาการ และทักษะอาชีพ พึ่งพาตนเอง อยู่กับครอบครัว และสังคมได้อย่างมีความสุขอย่างยั่งยืน โดยใช้วิถีอีสาน

8.5 หลักการ

หลักสูตรสถานศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ พุทธศักราช 2551 มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อให้นักเรียนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และเน้นการพัฒนานักเรียนเป็นรายบุคคล

2. เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

8.6 จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

หลักสูตรสถานศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนานักเรียนทุกคนให้มีทักษะในการช่วยเหลือตนเอง ทักษะการทำงาน และสามารถประกอบอาชีพ พึ่งพาตนเองได้ อยู่กับครอบครัว และสังคมได้อย่างมีความสุข จึงกำหนดเป็นจุดหมาย เพื่อให้เกิดกับนักเรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ เพื่อจัดการศึกษามุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยใช้หลักสูตร “โรงเรียนวิถีอีสาน” สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาของ โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์

8.7 สมรรถนะที่สำคัญของนักเรียน

หลักสูตรสถานศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพตาม มาตรฐานการเรียนรู้ที่ การพัฒนาศักยภาพ ซึ่งการพัฒนานักเรียนให้บรรลุ มาตรฐานการเรียนรู้ที่ การพัฒนาศักยภาพที่กำหนดนั้น จะช่วยให้นักเรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ ของนักเรียน 2 ประการ ดังนี้

1. ความสามารถในการดำรงชีวิต มีพัฒนาการทักษะในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับครอบครัว และสังคมได้อย่างมีความสุขอย่างยั่งยืน
2. ความสามารถในการประกอบอาชีพ มีทักษะพื้นฐานประกอบอาชีพตามความถนัด หรือความสนใจเต็มศักยภาพ

8.8 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรสถานศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับครอบครัว และสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทย และพลโลก ดังนี้

1. รักษาดี ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ
9. ช่วยเหลือตนเองได้ ไม่เป็นภาระของครอบครัว และสังคม

8.9 ระดับการให้บริการการศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ พุทธศักราช 2551 จัดการศึกษาเป็น 3 ช่วงชั้นปี ดังนี้

1. ช่วงชั้นปีที่ 1 (ชั้นปีที่ 1 – 6) การศึกษาช่วงชั้นปีที่ 1 มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะพื้นฐานใน แต่ละทักษะ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างสมบูรณ์ และสมดุลทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และวัฒนธรรม โดยเน้นการพัฒนาทักษะแบบบูรณาการ
2. ช่วงชั้นปีที่ 2 (ชั้นปีที่ 7-9) การศึกษาช่วงชั้นปีที่ 2 มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะต่าง ๆ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างสมบูรณ์ และสมดุลในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น โดยเน้นการพัฒนาทักษะแบบบูรณาการ และเริ่มพื้นฐานการประกอบอาชีพ

3. ช่วงชั้นปีที่ 3 (ชั้นปีที่ 10 - 12) การศึกษาช่วงชั้นปีที่ 3 มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่เน้นการเพิ่มพูนความรู้ และพัฒนาทักษะเฉพาะด้าน ทักษะสังคม และการดำรงชีวิต และทักษะอาชีพเป็นสำคัญ

8.10 การจัดเวลาเรียน

หลักสูตรสถานศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐานสำหรับกลุ่มทักษะ 6 ทักษะ และกิจกรรมพัฒนานักเรียน ซึ่งสถานศึกษาสามารถเพิ่มเติมได้ตามความพร้อม และจุดเน้น โดยสามารถปรับให้เหมาะสมตามบริบทของสถานศึกษา และศักยภาพของนักเรียน ดังนี้

1. ช่วงชั้นปีที่ 1 (ชั้นปีที่ 1 ถึง 6) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนไม่เกิน 5 ชั่วโมง หรือ 25 ชั่วโมง สัปดาห์
2. ช่วงชั้นปีที่ 2 (ชั้นปีที่ 7 ถึง 9) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนไม่เกิน 6 ชั่วโมง หรือ 30 ชั่วโมง สัปดาห์
3. ช่วงชั้นปีที่ 3 (ชั้นปีที่ 10 ถึง 12) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนไม่เกิน 6 ชั่วโมง หรือ 30 ชั่วโมง สัปดาห์

8.11 แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education

Program : IEP)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2555 : 64-67) ได้อธิบายถึงความหมายและกระบวนการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ไว้ว่า เมื่อครูจัดทำหรือเมื่อได้รับการส่งต่อแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ ครูจะได้ข้อมูลที่จะตอบคำถามว่าผู้เรียนคือใคร และควรจะเรียนที่ไหนและเมื่อไร แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลจึงเปรียบเสมือนแผนที่บอกว่าครูควรจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนไปในทิศทางใดให้เหมาะสมกับความต้องการพิเศษของผู้เรียนเป็นเฉพาะบุคคล

1. ความหมาย

แผนซึ่งกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ ตลอดจนกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา

IEP เป็นแผนการจัดการศึกษาที่เขียนขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษเป็นเฉพาะบุคคล จัดทำโดยทีม IEP โดยได้รับอนุญาตจาก ผู้ปกครองเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนทั้งหมด

2. วัตถุประสงค์ของ IEP

- 2.1 ผู้เกี่ยวข้องทุกคนตระหนัก รับผิดชอบ (Being Accountable) และร่วมกันจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ ไปในทิศทางเดียวกัน
- 2.2 ผู้ปกครองมีส่วนร่วมตัดสินใจวางแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลสำหรับผู้เรียนตั้งแต่เริ่มต้นเข้ารับบริการการศึกษา
- 2.3 โรงเรียนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีแนวทางในการจัดหาหรือ จัดบริการสนับสนุนได้อย่างเหมาะสม
- 2.4 เพื่อประเมินผลการจัดการศึกษาและประกันคุณภาพการศึกษา สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ

3. กระบวนการจัดทำ IEP

- 3.1 ขั้นตอนการติดต่อผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น โดย ครูใน โรงเรียนทุกคน พ่อแม่ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนหรือแม้แต่ผู้เรียนเองก็สามารถทำได้ หลายวิธี ได้แก่ การคัดแยก การสังเกต การสัมภาษณ์ หรือใช้วิธีหลาย ๆ วิธีร่วมกัน
- 3.2 ข้อมูลที่ได้ควรจะครอบคลุม ได้แก่ ข้อมูลส่วนตัว ข้อมูล ครอบครัวข้อมูลทางการแพทย์ สุขภาพ ข้อมูลทางการศึกษา ข้อมูลความต้องการด้านสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา
- 3.3 ข้อมูลผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ปกครอง ครูประจำชั้น ครูการศึกษา พิเศษ นักวิชาชีพแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ และผู้บริหารสถานศึกษา

4. ขั้นตอนการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำ IEP

- 4.1 แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำ IEP จากบุคคลเกี่ยวข้อง โดย คณะกรรมการมีจำนวน ไม่น้อยกว่า 3 แต่ไม่เกิน 7 คน โดยบุคคลหลักคือ ผู้บริหารสถานศึกษา หรือผู้แทน บิดาหรือมารดา หรือผู้ปกครอง หรือผู้ดูแลผู้พิการ และครูประจำชั้น/ครูการศึกษา พิเศษ เป็นคณะกรรมการและเลขานุการ

4.2 บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ

4.2.1 ประชุมเพื่อจัดทำ IEP

4.2.2 ลงนามใน IEP เมื่อประชุมเสร็จสิ้น และนำแผนไปสู่การปฏิบัติ

4.2.3 ประเมิน ทบทวน ปรับแผน รายงานผลการประเมินการดำเนินการ อย่างน้อยปีการศึกษาละ 2 ครั้ง

4.3 ขั้นตอนการประเมินความสามารถ

คณะกรรมการดำเนินการรวบรวมข้อมูลความสามารถปัจจุบัน (Present Levels of Performances : Plops) จากการประเมินผล โดยใช้แบบทดสอบ แบบประเมินพัฒนาการ แบบสังเกตพฤติกรรม แบบสัมภาษณ์ พัฒนาการด้านต่างๆ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

5. ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนตาม IBP

5.1 จัดทำแผนการสอน ปรับเนื้อหาหลักสูตร และจัดบริการ

สนับสนุน

5.2 ปฏิบัติการสอนและประเมินวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในแต่ละ

คาบเรียน

5.3 ประเมินวัตถุประสงค์ระยะยาว ติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน

5.4 ประเมินความต้องการด้านสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ

และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา

5.5 นำเสนอรายงานการประเมินความก้าวหน้า และรายงานการดำเนินงานตามแผน IEP ต่อคณะกรรมการ

6. ขั้นตอนการส่งต่อ

นำส่ง IEP รายงานการประเมินความก้าวหน้า รายงานการดำเนินงานตามแผน IEP เพิ่มประวัติ และเพิ่มสะสมผลการเรียนของผู้เรียนเมื่อผู้เรียนจบการศึกษาแต่ละระดับหรือย้ายสถานศึกษาเพื่อเป็นข้อมูลในการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนต่อไป

7. ส่วนประกอบของ IEP

7.1 ข้อมูลทั่วไป

7.2 ข้อมูลด้านการแพทย์

7.3 ข้อมูลด้านการศึกษา

7.4 การวางแผนการจัดการศึกษา ได้แก่ ระดับความสามารถปัจจุบัน เป้าหมายระยะยาว 1 ปี จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม การประเมินผล และผู้รับผิดชอบ

8. ความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา

8.1 รายการและรหัส

8.2 ผู้จัดหา (ผู้ปกครอง สถานศึกษา สถานพยาบาล)

8.3 วิธีการ ได้แก่ ขอรับเงินอุดหนุนเพื่อจัดซื้อ (ข) (ค) ขอยืมสิ่งอำนวยความสะดวกทางการศึกษา (ก) ขอยืมเงินเพื่อจัดซื้อสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา (ก) (ค) จำนวนเงินที่อุดหนุน เหตุผลและความจำเป็น ผู้ประเมิน

9. คณะกรรมการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (ลงชื่อ)

10. วัน เวลา สถานที่ประชุม IEP

11. ความเห็นของบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง (เห็นชอบหรือไม่ลงชื่อ)

4.8.10 แผนการสอนเฉพาะบุคคล (Individualized Implementation Plan :

IIP)

4.8.11 ความหมาย

แผนการสอนเฉพาะบุคคล หมายถึง แผนการสอนที่ครูผู้สอนจัดทำขึ้นตามเป้าหมายระยะสั้นหรือจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล

4.8.12 ส่วนประกอบของแผนการสอนเฉพาะบุคคล

การจัดแผนการสอนเฉพาะบุคคลจะต้องมีส่วนประกอบของแผนที่สำคัญ ได้แก่ ชื่อนักเรียน วันเริ่มใช้ วันสิ้นสุด เนื้อหา จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน วิธี/เครื่องมือประเมินผล และเกณฑ์การประเมิน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.2555 : 68)

งานการวิจัยเกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยภายในประเทศ

คำดี จันทะเกษ (2554 : 287) ศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาโดยบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า รูปแบบของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา โดยบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมควรนำไปปฏิบัติ และปรับใช้ในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของ โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

สมหวัง มหาวัง (2554 : 221) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า 1. หลักสูตรฝึกอบรมที่ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนมีความเหมาะสมประกอบด้วยสภาพปัญหา และความจำเป็นหลักการเป้าหมาย วัตถุประสงค์โครงสร้างหลักสูตรแนวการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมสื่อที่ใช้ในการฝึกอบรมการวัด และการประเมินผล และเกณฑ์การผ่านหลักสูตรฝึกอบรม 2. ครูมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลาง และหลักสูตรสถานศึกษาความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และความรู้เกี่ยวกับการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น ในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานครูมีเจตคติ ได้แก่ ตระหนัก และเห็นความสำคัญรักการทำงานร่วมกันการมีส่วนร่วม และการเห็นคุณค่าของตนเอง และครูมีทักษะ ได้แก่ สามารถทำหน่วยการเรียนรู้ และรายวิชาเพิ่มเติมได้อย่างเหมาะสมปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างสมรรถนะครู ได้แก่ วิสัยทัศน์ และเจตคติของผู้บริหารสถานศึกษานโยบายของสถานศึกษา ระยะเวลาในการเสริมสร้างสมรรถนะภาระหน้าที่ที่เพิ่มมากขึ้นของครูการมีส่วนร่วมในการฝึกอบรมการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ และการนิเทศติดตามผลการปฏิบัติการ 3. ครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะด้านความรู้ความเข้าใจ และมีการประเมินตนเองด้านความรู้ความเข้าใจด้านเจตคติ และด้านทักษะปฏิบัติหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ประเมินความเหมาะสมการใช้หลักสูตรฝึกอบรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก 4. นักเรียนที่เรียนด้วยหน่วยการเรียนรู้ และรายวิชาเพิ่มเติมที่ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญแล้วมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความพึงพอใจต่อการเรียนทุกหน่วยการเรียนรู้ และรายวิชาเพิ่มเติมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยสรุปหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีประสิทธิภาพเหมาะสมทำให้ครูสามารถพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ และรายวิชาเพิ่มเติมได้ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้น และมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้อยู่ใน

ระดับมากถึงมากที่สุดจึงควรมีการนำกระบวนการพัฒนาดังกล่าวไปใช้ในสถานศึกษาอื่นต่อไป

สุรพันธ์ สุวรรณศรี (2552 : 214) ผลการวิจัยพบว่าลักษณะการเผยแพร่พระพุทธศาสนามีส่วนประกอบสำคัญ คือ เนื้อหาที่สอนต้องก่อให้เกิดการระดมความคิด และปัญญาธรรมเกี่ยวกับตัวผู้ฟังค่านึงถึง และสอนให้เหมาะสมตามความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคลปรับวิธีการเผยแพร่ให้เหมาะกับบุคคลเกี่ยวกับตัวผู้เผยแพร่ต้องสร้างความสนใจให้เกิดขึ้นแก่ต้นสร้างบรรยากาศแห่งการเผยแพร่สอนให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาเป็นสำคัญ การเผยแพร่พระพุทธศาสนา และคริสต์ศาสนา คือ การเผยแพร่หลักธรรมคำสอนของศาสนาเพื่อมุ่งเน้นให้ศาสนิกชนของทั้งสองศาสนาเข้าไปประพฤติปฏิบัติเพื่อความสงบสุขในชีวิตของตนเอง และสังคมแวดล้อม โดยใช้กระบวนการเผยแพร่ทางด้านมานุษยวิทยาสังคมสงเคราะห์ และจิตวิทยาการสอนเข้าไปบูรณาการกับสภาพการณ์ทางสังคมของชุมชนโดยค่านึงถึงความเกี่ยวโยงทางวัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อเป็นสำคัญ

สุชานาถ บุญเที่ยง (2554 : 287) ศึกษาการบูรณาการหลักคำสอนสู่การพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในภาคอีสาน พบว่า ประชาชนชาวบ้านอีสานเป็นผู้นำแนวคิดปรัชญาการดำเนินชีวิตที่ก่อให้เกิดกระบวนการสร้าง และการพัฒนาสู่การพึ่งพาตนเองทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลเพื่อจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาท้องถิ่นรวมทั้งการใช้เป็นต้นแบบเพื่อกำหนดแผนงาน หรือกิจกรรมส่งเสริมอาชีพในชนบทเพื่อการเสริมสร้างขีดความสามารถในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองทั้งนี้ควรมีการประยุกต์ใช้มิติทางวัฒนธรรมควบคู่ไปกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของชุมชนเพื่อทำให้กระบวนการพัฒนามีความสำเร็จ และเป็นหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าต่อไป

สุรินทร์ ภูสิงห์ (2552 : 298) ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาโดยบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานีผลการวิจัยพบว่าการจัดการศึกษาโดยบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานีจะจัดได้ดีเมื่อมีองค์ประกอบ 2 ส่วนส่วนแรก ได้แก่ องค์ประกอบของรูปแบบที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษาประกอบด้วย หลักการจุดมุ่งหมายการจัดการจัดการดำเนินการดำเนินการตัวชี้วัดความสำเร็จการนำรูปแบบไปใช้ และเงื่อนไขความสำเร็จ และส่วนที่ 2 ได้แก่ องค์ประกอบด้านการจัดการศึกษาประกอบด้วย การบริหาร และจัดการการปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาการจัดการกระบวนการเรียนการ

สอนตามหลักสูตรสถานศึกษาการจัดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนรู้การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกรณีศึกษาคิดตาม ประเมินผล และรายงานผลการประชาสัมพันธ์ และการสร้างเครือข่าย และคุณภาพนักเรียนตาม ลักษณะความมีชีวิตพอเพียง

แสงจันทร์ เจริญพร (2552 : 266) ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้บูรณาการสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นพบว่า 1) ค่าดัชนีประสิทธิผลของรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้บูรณาการสิ่งแวดล้อมศึกษาสำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีค่าเท่ากับ 0.6020 แสดงว่านักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนร้อยละ 60.20 2) นักเรียน โดยส่วนรวม และจำแนกตามระดับชั้นที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้บูรณาการสิ่งแวดล้อมศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการคิดวิจารณ์ โดยรวม และเป็นรายด้านทั้ง 5 ด้านเจตคติต่อสิ่งแวดล้อม และการปฏิบัติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .053) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดวิจารณ์ โดยรวม และเป็นรายด้านทั้ง 5 ด้านมากกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) นักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้บูรณาการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการคิดวิจารณ์ โดยรวม และเป็นรายด้านทั้ง 5 ด้านมากกว่านักเรียนที่เรียนตามคู่มือครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .055 มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างระดับชั้นเรียนกับรูปแบบการเรียนต่อการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการคิดวิจารณ์เจตคติต่อสิ่งแวดล้อม และการปฏิบัติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .056. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้บูรณาการสิ่งแวดล้อมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยสรุปการเรียนด้วยรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้บูรณาการสิ่งแวดล้อมศึกษามีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลเหมาะสมในการสอนให้นักเรียนเกิดความรู้ความคิดวิจารณ์เจตคติต่อสิ่งแวดล้อม และการปฏิบัติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจึงควรส่งเสริมให้ครูนำรูปแบบการเรียนนี้ไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมต่อไป

หทัยชนก นันทพานิช (2552 : 275) ได้ศึกษาการพัฒนาการเรียนการสอนแบบบูรณาการบนเครือข่ายในรายวิชาเคมีสภาวะแวดล้อมระดับปริญญาตรีพบว่า 1) บทเรียนบนเครือข่ายที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 85.80/80.72 ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และมีดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.72 แสดงว่าบทเรียนนี้ทำให้นักเรียนมีความก้าวหน้าในการ

เรียนร้อยละ 72.2) นักศึกษาที่เรียนแบบบูรณาการบนเครือข่ายมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการคิดขั้นสูงเพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักศึกษาที่มีผลการเรียนสูงมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการคิดขั้นสูงมากกว่านักศึกษาที่มีผลการเรียนปานกลาง และต่ำ และนักศึกษาที่มีผลการเรียนปานกลางมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากกว่านักศึกษาที่มีระดับผลการเรียนต่ำ ($p < .05$) 3) นักศึกษาที่เรียนแบบบูรณาการบนเครือข่ายมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการคิดขั้นสูงมากกว่านักศึกษาที่เรียนแบบปกติ และนักศึกษาที่เรียนแบบบูรณาการมีการคิดขั้นสูงมากกว่านักศึกษาที่เรียนแบบปกติ ($p < .05$) 4) ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างระดับผลการเรียนกับรูปแบบการเรียนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการคิดขั้นสูง ($p > .05$) โดยสรุปบทเรียนบูรณาการบนเครือข่ายในรายวิชาเคมีสภาวะแวดล้อมมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลเหมาะสมในการทำให้นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการคิดขั้นสูงดีกว่าการสอนสรุปได้ว่า บทเรียนบูรณาการบนเครือข่ายในรายวิชาเคมีสภาวะแวดล้อมมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลเหมาะสมในการทำให้นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการคิดขั้นสูงดีกว่าการสอนแบบอื่นสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีต่อไป

บุญสนอง สมวงศ์ (2551 : 328) ได้ศึกษาการประยุกต์ และบูรณาการสุภาษิตจากวรรณกรรมคำสอนของไทยสำหรับบุคคล และสังคมพบว่าภูมิหลังวรรณกรรมคำสอนของไทยมุ่งสอนตามลักษณะของบุคคลครอบคลุมความรู้สึคนึกคิด และชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชนทุกกลุ่มเปรียบเทียบกับนิทานชาดกนิทานพื้นบ้าน หรือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ต่างเป็นฉันทลักษณ์ที่มีลักษณะคล้องจองกันอย่างไพเราะง่ายต่อการทำความเข้าใจ และนำไปใช้คำสอนมุ่งสอนเกี่ยวกับจริยธรรมปลูกฝังศีลธรรมคุณธรรมค่านิยมวัฒนธรรมที่เกิดประโยชน์ต่อตนเองครอบครัวสังคมสร้างความรักชาติความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของความเป็นไทยกิริยามรรยาทการ แต่งกายความประพฤติขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามเป็นผู้ที่มีความกตัญญูกตเวทีความซื่อสัตย์มีจิตใจที่เป็นกุศลทำบุญให้ทานอย่างสม่ำเสมอเข้าใจในหลักธรรมทางศาสนาสอนให้ทำ แต่ความดีละเว้นความชั่วมีความฉลาดในการคบหาสมาคมกับคนดีละเว้นอบายมุขสร้างความสุขด้วยความดีเพื่อครอบครัวชุมชนสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

พัชรวิ ลีสังข์ (2551 : 298) ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้อาชีวศึกษา สังกศคม โดยใช้ชุมชน และประสบการณ์เป็นฐานเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ พบว่าการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้นี้มีกระบวนการพัฒนาในลักษณะวิจัย

ปฏิบัติการสร้างสรรค์ความรู้ร่วมกันคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นกับนิสิต ภายหลังใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ด้านสติปัญญามีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดีด้านอารมณ์ ความรู้สึก มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และด้านทักษะทุกทักษะมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ใน ระดับมาก ยกเว้นทักษะการสังเกตอยู่ในระดับมากที่สุด สูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนใช้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้านสติปัญญามีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปรับปรุง ด้านอารมณ์ ความรู้สึกอยู่ในระดับปานกลาง และด้านทักษะทุกทักษะอยู่ในระดับเล็กน้อยยกเว้นทักษะการ สังเกตอยู่ในระดับพอใช้ เป็นไปตามเกณฑ์ประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

กัญญาพัชญ์ ปลายัดทอง (2551 : 341) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการเรียนรู้เพื่อ เสริมสร้างความสามารถในการเผชิญอุปสรรคของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 2 พบว่ารูปแบบการ เรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการเผชิญอุปสรรคของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 2 มีความ เหมาะสมในระดับมาก นักเรียนกลุ่มทดลองสามารถประเมินตนเองได้ในระดับมาก และมี พฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงการมีความสามารถในการเผชิญอุปสรรคขณะเรียนรู้ในระดับปานกลาง

กนกพร ฉิมพลี (2555 : 302) ได้ศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน : กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า 1) ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสานเกี่ยวข้องกับความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ และถ่ายทอดสืบต่อกันมา จน กลายเป็นองค์ความรู้ประจำท้องถิ่นที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม และการปลูกฝัง วิธีคิด การดำเนินชีวิตประจำวันให้แก่ลูกหลาน เพื่อปฏิบัติสืบต่อกันมา 2) กระบวนการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน ประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอนที่สำคัญ ได้แก่ 2.1) การกำหนดความรู้เกี่ยวกับการกำหนดผลิตภัณฑ์ ผ่านการคิด และตัดสินใจร่วมกันของ สมาชิกกลุ่ม จากนั้นจึงนำไปสู่ 2.2) การแสวงหา และยึดกุมความรู้ที่มาจากภายในกลุ่ม และ ภายนอก เพื่อให้เกิดความรู้เฉพาะของกลุ่ม และนำไปสู่ 2.3) การแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่เป็น ทางการ โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนความรู้ภายในกลุ่ม เพื่อให้สมาชิกมีความรู้ และทักษะในการ ผลิตมากขึ้น และเป็นที่มาของ 2.4) การจัดเก็บความรู้ในตัวบุคคล และ 2.5) การถ่ายทอดความรู้ มีรูปแบบการถ่ายทอดอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ โดยกระบวนการจัดการความรู้ ดังกล่าวมีลักษณะเป็นวงจรที่เมื่อถ่ายทอดความรู้แล้ว สามารถย้อนกลับไปกำหนดความรู้ใน รูปแบบอื่น ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง และ 3) เงื่อนไขที่ทำให้การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน หัตถกรรมเครื่องจักสานประสบความสำเร็จ มี 4 เงื่อนไขที่สำคัญ ได้แก่ 3.1) ความรู้ด้านการ จัดการความรู้ 3.2) วัฒนธรรมองค์การ 3.3) ภาวะผู้นำ และ 3.4) โครงสร้างพื้นฐาน รวมไปถึง

ข้อค้นพบที่สำคัญของการวิจัย คือ “การพึ่งตนเอง” ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตเครื่องจักสาน ซึ่งจากองค์ประกอบหลักทั้ง 3 ประการนั้น นำไปสู่การพึ่งตนเองของกลุ่มองค์การชุมชนได้อย่างเหมาะสม โดยมีหลักการที่สำคัญ ได้แก่ การมีผู้นำที่เข้มแข็ง มีความสามัคคี การยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต และการมีใจรักในด้านการจักสาน

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Steinhauser. (2000 : 73-75) ที่ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งมีการบูรณาการข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ และใช้การสอนเป็นทีมของครู 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่านักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

Cartledge. (1996 : 48) ได้ศึกษาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน Doko Gamo ในประเทศ Ethiopia พบว่าภูมิปัญญาพื้นบ้านต่อการจัดการทรัพยากรแบบยั่งยืน มีผลต่อความมั่นคงทางสังคม ภูมิปัญญาพื้นบ้านที่สำคัญ เช่น การมีบรรทัดฐานในการใช้ทรัพยากร (Social Norms) การให้ความเคารพต่อการใช้ทรัพยากร (Respect for the Resources) การให้ความเคารพ ต่อผู้นำชุมชน (Respect For Leadership) การให้ความตระหนัก ต่อระบบนิเวศ (Ecological Awareness) นอกจากนี้ยังพบว่า สังคมได้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญา ให้กับคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแบบยั่งยืน

Perrot – Maitre. (1993 : 46) ในการพัฒนาการเกษตรในพื้นที่ลุ่ม (Lowland) ที่เกาะ Leyte ของประเทศ Philippines พบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งมีประโยชน์สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเกษตรของรัฐได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับการศึกษาของ

Murphy. (1997 : <http://www.stemnet.nf.ac/~emurphy/emurphy/cle4-5a.c.html>.) รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนตามแนวทฤษฎีสร้างสรรค์นิคมของนักการศึกษาต่าง ๆ สรุปได้ ดังนี้

1. กระตุ้นให้นักเรียนใช้มุมมองที่หลากหลายในการนำเสนอความหมายของมโนทัศน์
2. นักเรียนเป็นผู้กำหนดเป้าหมาย และจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ของตนเอง หรือจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนเกิดจากการเจรจาต่อรองระหว่างนักเรียนกับครู

3. ครูแสดงบทบาทเป็นผู้ชี้แนะผู้กำกับผู้ฝึกฝนผู้อำนวยการเรียนของนักเรียน ฯลฯ
 4. จัดบริบทของการเรียน เช่น กิจกรรม โอกาสเครื่องมือสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมวิธีการคิด และการกำกับ และรับรู้เกี่ยวกับตนเอง
 5. นักเรียนมีบทบาทสำคัญในการสร้างความรู้ และกำกับการเรียนรู้ของตนเอง
 6. จัดสถานการณ์การเรียนรู้สภาพแวดล้อมทักษะเนื้อหา และงานที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนตามสภาพที่เป็นจริง
 7. ใช้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิเพื่อยืนยันสภาพการณ์ที่เป็นจริง
 8. ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเองด้วยการเจรจาต่อรองทางสังคม และการเรียนรู้ร่วมกัน
 9. พิจารณาความรู้เดิมความเชื่อ และทัศนคติของนักเรียนประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
 10. ส่งเสริมการแก้ปัญหาทักษะการคิดระดับสูง และความเข้าใจเรื่องที่เรียนอย่างลึกซึ้ง
 11. นำความคิดพลาดความเชื่อที่ไม่ถูกต้องของนักเรียนมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้
 12. ส่งเสริมให้นักเรียนค้นหาความรู้อย่างอิสระวางแผน และการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ของตนเอง
 13. ให้นักเรียนได้เรียนรู้งานที่ซับซ้อนทักษะ และความรู้ที่จำเป็นจากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง
 14. ส่งเสริมให้นักเรียนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ของเรื่องที่เรียน
 15. อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของนักเรียน โดยให้คำแนะนำ หรือให้ทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นต้น
 16. วัดผลการเรียนรู้ของนักเรียนตามสภาพที่เป็นจริงขณะดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน
- Brooks. and Brooks. (1993 : VII) กล่าวถึงความรู้ และการเรียนรู้ตามแนวคิดนี้ สามารถสรุปได้ว่าความรู้เป็นสิ่งชั่วคราวที่ถูกสร้างขึ้น โดยอาศัยสื่อกลางทางสังคม และวัฒนธรรม ไม่มีความเป็นปรนัยส่วนการเรียนรู้เป็นกระบวนการกำกับตนเองที่บุคคลใช้เพื่อ

แก้ปัญหาที่เกิดจากความขัดแย้งทางความคิดโดยใช้ประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมการสนทนา
ในขณะที่ทำงาน และการสะท้อนความคิดเห็นให้แกกัน และกัน

Zahoric. (1995 : 11-12) อธิบายเกี่ยวกับการสร้างความรู้ของบุคคลสรุปได้ว่า
ความรู้ไม่ใช่สิ่งที่อยู่ภายนอกตัวของบุคคลความรู้ถูกสร้างขึ้นในขณะที่บุคคลพยายามให้
ความหมายกับประสบการณ์ของตนเองความรู้เป็นข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผลจากข้อมูลที่มีอยู่
ในขณะนั้นส่วนการเรียนรู้วิชาโฮริคมองว่าเป็นกระบวนการที่ไม่หยุดนิ่งการที่บุคคลได้รับ
ประสบการณ์ใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลาทำให้ความรู้ของบุคคลเปลี่ยนแปลง ไปการเปลี่ยนแปลง
ความรู้ของบุคคลเกิดจากกระบวนการที่สำคัญ 2 อย่าง คือ กระบวนการดูดซับ (Assimilation)
และการปรับให้เหมาะสม (Accommodation) กระบวนการดูดซับเกิดขึ้นเมื่อสิ่งที่บุคคลรับ
ความรู้ใหม่ที่มีโครงสร้างสอดคล้องกับ โครงสร้างความรู้เดิมที่มีอยู่กระบวนการปรับให้
เหมาะสมเกิดขึ้นเมื่อสิ่งที่บุคคลรับความรู้ใหม่มีโครงสร้างแตกต่างจาก โครงสร้างความรู้เดิมที่
มีอยู่ทำให้มีการปรับเปลี่ยน โครงสร้างความรู้เดิมให้เหมาะสมกับ โครงสร้างความรู้ที่รับเข้ามา
ใหม่

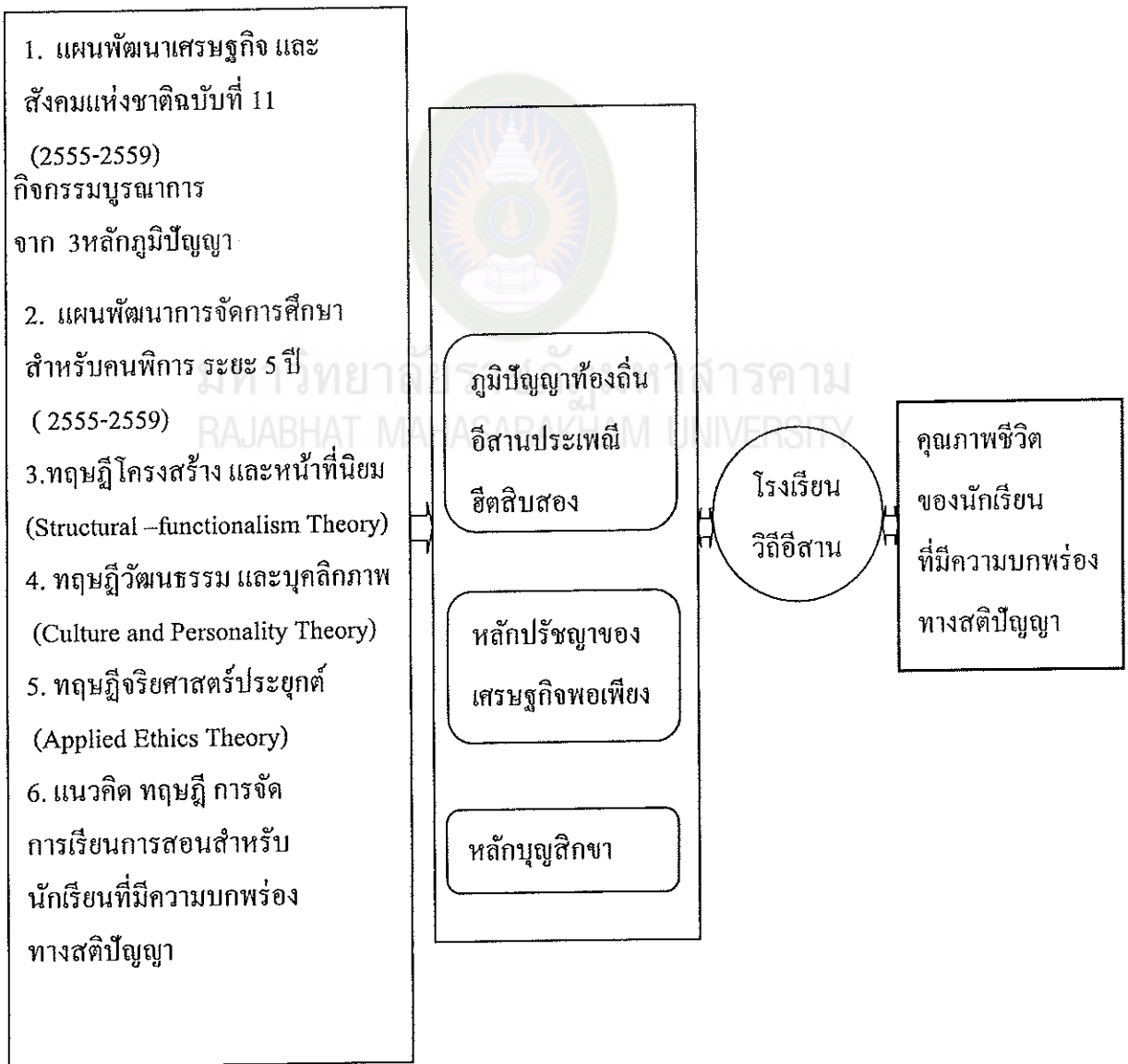
Murphy. (1997: <http://www.stemnet.nf.ac/~emurphy/emurphy/cle4-5a,c.html>. ;
ciring Glasersfeld. in 1999. Radical Constructivism in Mathematics Education.) อธิบาย
เกี่ยวกับความรู้ และการเรียนรู้ในอีกมุมหนึ่งสรุปได้ว่าบุคคลสร้างความรู้โดยอาศัยการรับรู้ผ่าน
ประสาทสัมผัส และการสื่อสารในขณะที่ตนเองมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทำให้มีการ
ปรับเปลี่ยน หรือจัดระบบประสบการณ์เดิมของตนเองใหม่ดังนั้นความรู้จึงไม่สามารถถ่ายทอด
จากบุคคลหนึ่ง ไปสู่อีกบุคคลหนึ่ง ได้กลาเซอร์ฟิลด์อธิบายการเรียนรู้ว่าไม่เกี่ยวกับสิ่งเร้า และ
การตอบสนอง แต่การเรียนรู้เกิดจากการกำกับตนเอง (Self-regulation) และการสร้างมโนทัศน์
จากการสะท้อนความคิดซึ่งกัน และกัน

Selley. (1999 : 3-6) อธิบายความรู้ และการเรียนรู้ของบุคคลในด้านการสร้าง
ความรู้สรุปได้ว่าการสร้างความรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคลจากการตีความซึ่ง
ได้รับจากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง หรือจากการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นจากแนวคิดของ
นักการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าความรู้เป็นสิ่งที่อยู่ในตัวบุคคล บุคคลสร้างความรู้ หรือ
ความหมายของสิ่งที่รับรู้ขึ้นมาด้วยตนเอง โดยอาศัยสื่อกลางทางสังคม และวัฒนธรรม ในขณะที่
มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวความรู้จึงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ
ประสบการณ์ที่ แต่ละคนได้รับส่วนการเรียนรู้นั้นเป็นกระบวนการที่บุคคลสร้างความหมาย
หรือความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่รับรู้ใหม่ และแตกต่างจากสิ่งที่เคยรับรู้มาก่อนดังนั้นความหมาย หรือ

ความเข้าใจที่บุคคล แต่ละคนสร้างขึ้นอาจแตกต่างกันตามประสบการณ์ภาษา และสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนการตรวจสอบตลอดจนการประนีประนอม และความแตกต่างกันเกี่ยวกับความหมายที่สร้างขึ้นจะช่วยให้บุคคลสามารถติดต่อ และสื่อสารกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การบูรณาการทฤษฎีปัญหาท้องถิ่นสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของผู้เชี่ยวชาญ จึงได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย